

İŞİ VAKTİNDEN ÇOK OLANLAR 4

NUREDDİN YILDIZ

tahlil yayınları

İSTANBUL 1437 / 2016

İŞİ VAKTİNDEN ÇOK OLANLAR - 4

Nureddin Yıldız

TAHLİL
YAYINLARI

Tahlil Yayınları: 1

Nureddin Yıldız Kitaplığı: 1

Yayın Editörü
Sadullah Yıldız

Tashih
Samet Öztürk
Fatih Karadayı

Kapak Tasarım
M. Semih Taneri

İç Tasarım
Şaban Muslu

ISBN
978-605-5271-78-7

İletişim Adresi
Kartaltepe Mah. 60. Sok. No: 50 Bayrampaşa/İSTANBUL
Tel/Faks: (0212) 417 77 75

tahlilyayinlari.com
editor@tahlilyayinlari.com

Her hakkı mahfuzdur.

Bu eserin e-kitap çevrimi **SaveAs Bilişim** tarafından yapılmıştır.
www.saveas.com.tr

Nureddin YILDIZ

1960 yılında Trabzon'un Of ilçesinde doğdu. Hafızlığını ve ilk dinî eğitimini babası Hilmi Yıldız Hocaefendi'nin yanında tamamladı. İstanbul-Gaziosmanpaşa İmam Hatip Lisesi'ne devam ederken değişik gazetelerde haftalık yazılar ve tercümeler kaleme almaya başladı. Aynı zamanda kürsü hatipliğine devam etti. Öğrencilik yıllarında Milli Türk Talebe Birliği ve Akıncılar Teşkilatı'nda aktif görevler üstlendi.

İmam hatip lisesinin ardından Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde bir dönem eğitim gördükten sonra Mekke Ümmü'l-Kura Üniversitesi'ne geçiş yaptı. Burada Usul-u Fıkıh bölümünü bitirdi. Mekke'de bulunduğu süre içerisinde hadis hocalarından özel dersler ve icazetler aldı. Suriyeli muhaddis Abdulfettah Ebu Gudde, Hindistanlı âlim Ebu'l Hasen En-Nedvi ve Osmanlı ulemasının son devir temsilcilerinden Mehmet Emin Saraç Hocaefendi, icazet aldığı hocalarından bazılarıdır.

İstanbul'a döndükten sonra sürekli içinde bulunduğu eğitim ve sivil toplum faaliyetlerine yeni bir ivme kazandırdı. Hafızlık ve din eğitimi alanında değişik kurum ve kuruluşlarda grup eğitimleri verdi.

Teşkilatlanma bilinci ve sivil toplumculuk alanında özel çalışmalarda bulundu. Tercümelerin yanında özgün eserler kaleme almaya başladı. Başta Senabil Hizmet ve Kültür Vakfı olmak üzere birçok sivil toplum örgütünün kuruluşuna katıldı. Hâlen birçoğunun yönetim, denetleme ve istişare kurullarında görevleri bulunmaktadır. Son olarak da Sosyal Doku Derneği'nin kuruluşuna fikrî öncülük yaptı.

Tebliğ ve irşat faaliyetleri kapsamında çocuk ve gençlerin eğitimi, örnek aile modeli, İslam ahlakı, teşkilat eğitimi, ümmet bilinci vb. konularda yüzlerce seminer ve konferans vermiş, hâlen vermeye devam etmektedir. Çeşitli dergilerde düzenli olarak yazıları yayınlanmaktadır.

Senabil Hizmet ve Kültür Vakfı ve Sosyal Doku Derneği'nde çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır. Dünya Müslüman Âlimler Birliği ve Türkiye Âlimler Birliği'nin ilk üyelerinden olup sohbetleri **sosyaldoku.com** üzerinden yayınlanmakta, **fetvameclisi.com** adresinden de sorulara cevap vermektedir

Telif Eserleri:
1) İşi Vaktinden Çok Olanlar (4 Cilt)
2) Rahmetin Kapısında
3) Mü'min Kimliğimiz
4) Edep ve Amel
5) Dinimize Hizmetin İç Sorunları
6) En Sevgiliden Uzanan Dallar (2 Cilt)
7) Ramazan Risalesi
8) Anahtar Cevaplar
9) Hani Din Hepimizindi?
10) Kıblegâh Evler
11) Baldan Tatlı Sözler
12) Medine Raporu
13) Bu Zamanın Sabrı
14) Aile Davamız
15) Geminin Neresindeyiz?
16) Mahrem Cevaplar
17) Namaz Muhasebesi
18) Hâlimizin İzahı
19) Hanımlar İçin İnciler
20) Mektubunuz Var
21) Mü'min Ev
22) Arş'ın Gölgesindeki Genç
23) Doğal Aile
24) Elbette Allahuekber
25) Mücahide Kadın
26) Bir Umut Bir Mektup (3 Cilt)
27) Hür Yürekli Genç
28) Şehzadebaşı Sohbetleri
29) Hacı Bayram Sohbetleri

Tercüme Eserleri
1) Medine Toplumu / *Prof. Dr. Ekrem Ziya Ümeri*
2) Düzeltilmesi Gereken Kavramlar / *Muhammed Kutup*
3) Kur'an'da Resûlullah / *Prof. Dr. M. Ali Haşimi*
4) İslam İnancı / *Muhammed Kutup*

5) İslami Çalışma Metodu / *Mustafa Muhammed Tahhan*

6) Kur'an ve Sünnet'e Göre Müslüman Kadının Şahsiyeti / *Prof. Dr. M. Ali Haşimi (Heyet)*

7) İslam Fıkıh Ansiklopedisi / *Prof. Dr. Vehbe Zuhayli (Heyet)*

8) Sosyal Bilimler Ansiklopedisi *(Heyet)*

9) Et-Tefsirul Münir / *Vehbe Zuhayli (Heyet)*

10) Bulûğu'l Merâm Şerhi / *Nureddin Itr (Heyet)*

Yakın Zamanda Yayınlanacaklar

- Ömer Müslümanlığı
- Tıbba Müslümanca Bakış
- Riyazüssalihin Kapısı
- Kur'an Her Şeyimiz
- Siyasete Nübüvvet Mührü
- Sünnet Neden Garip?

Hamdimiz/Salâvatımız

Kitabımız Kur'an'ı geçmiş ümmetlerin örnekleriyle dolduran ve yolumuzu aydınlatacak güzel insanları bize tanıtan Allah'a, O'nun layık olduğu en mükemmel kelimelerle hamdederiz.

En mükemmel örnek olan sevgili peygamberimiz Muhammed aleyhisselama salât ve selam ederiz.

Çünkü o,

İnsanlığın en karanlık günlerinden birinde gönderildi. Kendisini davasına adadı. Bir kişinin kurtulmasını dert edindi. Kur'an, onun derdini âyet konusu yaptı; 'Neredeyse kendini helak edeceksin.' diye uyardı.

O, çocukların derdinden anladı, onlarla ilgilendi. Kadınların derdinden anladı, onlarla ilgilendi.

Merhameti, ona inanmayanlara bile sirayet etti. Ümmeti için uğraştı. Bize bizden daha yakın oldu. Yirmi üç yılda, ölülerden diri bir millet çıkardı. Bir kişi bulamadığı ortamda 'Veda Hutbesi'ni yüz bin kişiden daha kalabalık bir kitleye irat etti.

Yapılamazı yaptı. Yetiştirdiği nesil, insanlığa bereket yaydı. Dilini bilmeyenlerle bile konuşabildi. En güzel örnek olarak, hayatın içini doldurdu.

O, hayattır, hayatın değeridir.

Sallallahu aleyhi ve sellem.

Önsöz

Aynı âlemi paylaştığımız hâlde, toprağın adlarını çürütemediği insanlar vardır. Ne melektiler ne de cin! Ölümsüz bir hayat da yaşamadılar. Servetler içinde de yüzmediler. Aynı topraktan yediler, aynı sudan içtiler ama gözleri bizim göremediklerimizi gördü, kulakları bizim duyamadıklarımızı duydu.

Onların çoğu, hayatta iken katı bir düşman çemberi ile de çevrilmiştiler. Zor şartlar içinde oldukları hâlde, müreffeh yaşayanlardan daha çok iş becerdiler. Yaratılış maksadına yakın işler yaptılar.

Onlardan pek çoğunun biyografisi de bilinmez. Kimi bir dağ başında, taşları kopmuş bir mezarda, kimi üzerine binalar yapılmış bir tarlada kayboldu. Cesetleri eridi, gitti ama insanlık onların üstün gayretlerinin, büyük düşünen anlayışlarının bereketini asırlardır kullanıyor.

İşi vaktinden çok olmak, yığınlar arasında sürünmeden yaşamaktır.

İşi vaktinden çok olmak, ahireti dünyaya ezdirmemek ama dünyayı da ihmal etmemektir.

İşi vaktinden çok olmak, hayatın çilelerine karşı yılmadan sabırla mücadele edebilmektir.

İşi vaktinden çok olmak, hakkı üstün tutmak için gayret etmektir.

İşi vaktinden çok olmak, insan üzerine yatırım yapmak, nesil yetiştirmektir.

İşi vaktinden çok olmak, kendin için yaşamamaktır.

Onlar, belki bütün açıkları kapatıp gitmediler. Her istediklerini yapamadılar. Arzularına eremeden ayrıldılar. Zaten onlardan böyle bir sonuç bekleyen de olmadı. Önemli olan, büyük düşünmek, sürüden bir koyun olmadan yaşamaktı. Onlar da bunu becerdiler. Güdülmediler.

Aç kaldılar ama el uzatmadılar.

Ezildiler, horlandılar, sürüldüler ama zillete rıza göstermediler.

Malları olduğu zaman o mala kul olmadılar. Evlatlarını Allah ile aralarında engel hâline getirmediler.

Yoruldular ama bıkmadılar, usanmadılar.

Dünyaya da hak ettiği değeri verdiler, cennete de…

Onlar, sevilmeye uygun isimlerdir. Onları sevmek bir göstergedir. Onların kalplerimizde yaşaması, beceremesek de neyin peşinde olduğumuza işarettir. Onları sevmemiz, melekler için yazı malzemesine dönüşebilir.

Bunun için işi vaktinden çok olanları seviyoruz.

Nureddin YILDIZ
Bayrampaşa-1430/2009

İmrendiklerimiz

Ahmed bin Hanbel

Çünkü o,

Fitnenin devlet eliyle Müslümanların arasına sokulmaya çalışıldığı bir zamanda, bir kişilik ümmet oldu, ayağını kaydırmadı. Ashabıkiramdan alınan emaneti yerinden oynatmadı. İşkence gördü, zindanlarda kaldı ama yılmadı.

Sünnete sadakati ile ün yaptı. Gecesini gündüzüne kattı, çalıştı; muhteşem bir hadis külliyatı çıkardı ortaya. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in hadislerinin, kıyamete kadar ulaşmasına yardım edecek en büyük çalışmalardan birini yaptı. Bu nedenle de 'Ehlisünnet'in İmamı' olarak anıldı. Mezhep imamı olmasından çok, hadise hizmet etmesi ile gönüllere yerleşti.

Vaktinin bereketini gördü. Örnek bir mü'min olarak asırların unutturamadığı bir isme sahip oldu.

Allah ondan razı olsun.

* * *

Hasan Basri

Çünkü o,

Ümmetin iç kargaşalarla, servet sarhoşluğuyla kaynadığı bir zamanda yaşadığı hâlde, sahabe hayatının yansıdığı bir ayna gibi oldu. Allah korkusu iliklerine kadar işledi. Gözü yaşlı bir hayat sürdü. Kendisi kadar din kardeşlerini de düşündü. Allah'a davet etti, ibadete teşvik etti. Vaazlar verdi.

İltifatlara meyletmedi, hediyelere boğulmadı. Tehditlerden de çekinmedi.

O, bir yolda yürürken, insanlar ona bakıp, Allah'ı hatırladılar. O, konuşurken süslü laflarla konuşmadı. Âyet okudu, hadis okudu ama konuştuğu sözler, kulaklardan girip gönüllere yerleşti.

O, Kur'an'dan ve hadisten etkilendi, insanlar da ondan etkilendiler. Kısa bir hayata, asırlara yayılmış bir çalışma sıkıştırdı.

Allah ondan razı olsun.

Ahmed Faruk Serhendî

Çünkü o,

Hindistan gibi merkezden uzak bir yerde doğdu. Doğduğu dönem, fırtınalı bir dönemdi. Bid'atler, din gibi algılanıyor, hakkın içine batıl sokuşturuluyordu. Cehalet yaygın hâle gelmişti. Bilenler de ses çıkarmaya cesaret edemiyorlardı.

Tasavvuf, nereye gittiği belli olmayan bir gemi gibi, fırtınalı bir havada dalgalara kapılmıştı.

O, Kur'an ve hadisi esas alan bir çalışmaya girdi. Hem tasavvufun içinde kaldı, onun güzelliklerini korudu, yaydı hem de bid'atlerle tam anlamıyla savaştı. Savaştan da Allah'ın lütfuyla galip çıktı. İslam'ın Hind kıtasında Hristiyanlığın akıbetine uğramasını engelledi. Gayretleri sonucu Allah onu bu hizmete vesile kıldı. İkinci bin yılın en büyük hamlesini o yaptı.

İmam oldu Müslümanlar'a. Müslümanlar onu 'İmam Rabbanî' olarak andılar.

Allah ondan razı olsun.

Ebu Hanife

Çünkü o,

Örneği olmayan bir ilmî çalışmayı başlatıp yerleştirdi. Fıkıh ilminin babası oldu. İçtihat etti. Kendisi gibi müçtehit talebeler yetiştirdi. Asırlar boyu Müslümanların dini anlamalarına yardım edecek meselelere imza attı. Yaptığı çalışmanın eseri olarak, Kur'an üzerinde düşünme, Arapçayı bilimselleştirme gayretleri arttı.

O, ilmi kadar, ilminin heybetini koruyan, tavize yanaşmayan bir şahsiyetti. Siyasilerin, kişiliğini kullanmasına izin vermedi. Zindana atılmaya, orada ölmeye razı oldu ama günübirlik politikalara alet olmadı. İslam'ı çok geniş düşündü. Medresesine kapalı bir âlim olarak bilinmedi. Ufkunun genişliği, basiretinin derinliği, sonrakilere örnek oldu.

Fıkhın öncüsü, ümmetin âlimi oldu. İlmi asırlara yayıldı.

Allah ondan razı olsun.

Fudayl bin İyad

Çünkü o,

Semerkand'da doğdu. Kötü bir başlangıç yaptı hayata. Adı kötülerle anıldı. Allah, kalbine sıcaklık verdi. İlmin peşine düştü. Diyar diyar dolaştı.

Sonunda kendisini Mekke Harem'ine attı. Yol kesen bir serseri idi. Aşık olduğu bir cariyenin evine sızmaya çalışırken, yan evlerden birinden, Hadid suresinin 16. âyetinin okunduğunu duydu**:** *'İman edenlerin kalplerinin ürperme anı gelmedi mi?'* Bu âyeti duyunca: 'Geldi ya Rabbi, geldi.' diyerek yollara düştü. İlme daldı. Takva ve zühdün en önemli örneklerinden biri oldu.

Allah'tan korkmak denince akla gelen Fudayl oldu. Ağladı, ağlattı. İnsanları irşat etti. Eli öpüldü. Örnek tavırları Müslümanlara yön verdi.

Allah ondan razı olsun.

Muhammed bin İsmail el-Buharî

Çünkü o,

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in hadislerine hayatını verdi. Ülke ülke dolaştı, hadis öğrendi. Dünya nimetlerine tenezzül etmedi. Sayesinde ÜmmetiMuhammed, Kur'an'dan sonra en güvenilir kitaba kavuştu. Adı ilimde güven oldu. Çalışmaları ekol oluşturdu.

Arap bir ailenin çocuğu olmadığı hâlde, Arapça'nın dehalarından oldu. Sadece ilim için uğraştı. Şöhrete kurban gitmedi. Okudu, öğrendi ve yazdı. Talebeler yetiştirdi.

'Hadis' onun adıyla eşleşir gibi oldu. Âlim, âbid, zahid bir mü'min olarak tarihe geçti.

Allah ondan razı olsun.

Ashabıkehf

Zalim bir idarenin ezdiği halkın içinden, zulme isyan ederek çıkan, imanlarını en ağır şartlarda haykıran insanlar olarak Kur'an'ın âyetleri arasında yer aldılar. İmanlarının gereği olarak bedel ödemeleri gerekince, o bedeli ödemekten çekinmediler. Saray adamı oldukları hâlde, iş imanın korunması olunca, sarayı, süsü, eğlenceyi bıraktılar. Debdebeli evlerinden ayrılırken gözyaşı akıtmadılar. Allah'a hicretin en samimi örnekleri oldular. Dağlardan bir dağda mağaraya sığındılar ama imanlarını pazarlık konusu yapmadılar.

Allah, onların üzerinden insanlığın en garip mucizelerinden birini yarattı. Üç asırdan fazla bir zaman uyuyakaldılar. Uyandıklarında da aynı imanı muhafaza ettiler. Ne oldum delisi olmadılar. İmanın ve iman için fedakârlığın simgesi olarak Kur'an'a geçtiler. Sure adı oldular.

Allah onlardan razı olsun.

Musa aleyhisselamın Annesi

Beş büyük peygamberden biri olan Musa *aleyhisselam*ın annesi olma şerefine erdi. Tarihin en zalim yöneticisinin döneminde, en büyük beş insandan birinin annesi olmanın hakkını verdi. Allah Teâlâ ona: 'Korkma!' dedi, korkmadı. Üç günlük yavrusunu bir sandığa koyup nehre atmasını emretti, tereddüt etmedi, attı. Allah Teâlâ, yavrusunu geri getireceğini ilham etti ona, o da güvendi. Zalimler evini bastı, feryat edip bağırmadı.

Tarihe, en büyük insanlardan birinin annesi olarak yazıldı. Allah Teâlâ, onu seçti. O da seçilmişliğin değerini bildi. Oğlunun elinde, bir uygarlık sulara gömüldü.

O, Musa'nın annesi olmaktan çok, anneliğin hakkını vererek önemli oldu. Bir doğum, bir bebek kundağı ile en büyük mucizelerden biri, kucağında gerçekleşti.

Allah ondan razı olsun.

Yüz Kişinin Katili

Çünkü o,

Kötü bir hayat yaşadı. İnsan canına kıydı. Bir, iki değil yüz kişi öldürdü. Rabbine asi, insanlara muzır oldu. Yokluğu varlığından değerliydi. Berbat bir ömrün son günlerinde çıkış kapılarını aradı. Bir Allah dostu ona kapıyı gösterdi. O da kapıya doğru koştu. Mesafenin uzunluğuna aldırmadı. Koştu, koştu.

Ölüm onu yakaladığında, o dönüş yolundaydı. Melekler peşine koştu. Kötülerden veya iyilerden birinin temsilcisi olarak anılacaktı.

O Allah'a koşmuştu. Tevbesi ciddiydi. Allah da onun imdadına yetişti, rahmet meleklerine teslim etti onu.

Berbat bir hayattan sonra cennetlik bir sona kavuştu.

Tevbesi kutlu oldu. Cehennemde yaşadı, cennette öldü. Bir haftanın değerini bildi, ebedî nimetlere erdi.

Allah ondan razı olsun.

Firavun'un Sihirbazları

Çünkü onlar,

İlahlık iddia eden, yeryüzünün tek söz sahibi olduğunu zanneden azmış birinin yardakçılarıydılar. Firavun'un ekmeğine yağ sürüyor, onu azgınlığa teşvik ediyorlardı.

İlk başta Firavun, kendisini Allah'a imana davet eden Musa *aleyhisselam*a karşı onları kullandı. Onlar da kullanıldılar. Büyük bir meydanda, Allah'ın peygamberi ile düelloya çıktılar. Sihirlerini kullanarak peygamberi mağlup edecek, böylece büyük zalimi memnun edeceklerdi.

İstedikleri gibi olmadı. Sihir dedikleri şey, mucizenin önünde eridi gitti. Zalim kudurdu, ama onların gözü açıldı. Bir şey zannettikleri silahlarının, hiç olduğunu anlayınca akılları başlarına geldi. İrkildiler ve gerçeği gördüler. Dillerinden en büyük hakikat çıktı: 'Biz Musa'nın Rabbine iman ettik!' dediler.

Firavun: 'Sizi bir ağaca asarım, doğrarım!' diye tehdit etti onları. Aldırmadılar. Firavun, dediğini yaptı; onlar geri dönmedi. Günün sabahında, en büyük zalimin en önemli destekçisiydiler. Aynı günün öğlesinde, tertemiz şehitler olarak Rablerine kavuştular. Çok kısa bir zamanı çok iyi değerlendirip Kur'an sayfalarına geçtiler.

Allah onlardan razı olsun.

Şeyh Ahmed Yasin

Çünkü o,

Felçli ve malul hâliyle, ezilen bir milletin uyanmasına vesile oldu. Uydularla yürüyen karıncaları bile izlediklerini söyleyen siyonistlere karşı büyük bir örgütlenmeye girişti. Hapsedildi. Hapishaneden halkını yönlendirdi. Onun onca zafiyetine rağmen halkı için yaptıkları, uyuyanları uyandırdı. Büyük güçlere karşı cılız bir güçle ortaya çıktığı hâlde, mağlup olmadı. Siyonistlere tükürdüklerini yalattırdı.

O sadece iyi bir örgüt kurmakla yetinmedi. Ne abdest alabilecek, ne de secde edebilecek hâli vardı ama o, herkesten çok ibadet etti. Elinden Mushaf'ı düşmedi.

Yaşadı ve örnek oldu.

Allah'a yönelmesinin karşılığını, fâni hayata veda ederken bile gördü. Bir sabah namazını eda ettikten sonra cami çıkışında füzelerle şehit edildi.

Allah ondan razı olsun.

Necip Fazıl Kısakürek

Çünkü o,

Zamanının sosyete ailelerinden birisinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Paris kafalı bir gençlik geçirdi. Bankaya bulaştı. Şairlerden bir şair olarak gezdi sokaklarda.

Müslümanların gazetesi, dergisi olmayan bir zamandaydı. Müslüman ve yazar vasfı kimsede birleşmiyordu. Hele şiir ve Müslüman bir arada hiç görülmüyordu. Müslümanlık, okuryazar olmamak olarak tanıtılıyordu.

Tek başına bir ordu gibi yazdı, çizdi. Dergi çıkardı, konferans verdi. Adım adım Türkiye'yi dolaştı. Gençlere yürek verdi. Örnek oldu. Ondan sonra yüzlerce yazar sahibi oldu Müslümanlar.

Rabbi ile olan özel işleri bir kenara, kendisine verilen 'Üstad' lakabını hak etti. Açtığı çığır büyüdü.

En konuşulamazları konuşup yazan, zindanların adamı Necip Fazıl, bir milletin öğretmeni gibi işlere imza attı. Şiirleri, ölümünden yıllar sonra bile diriliğini korudu.

Allah ondan razı olsun.

Âsiye

Çünkü o,

Büyük bir sarayın ikinci insanıydı. Kaşlarını oynatması bile emretmesi için yeterliydi. Servet içinde yüzüyordu. Emrinde ordular vardı. Koca bir halk, ailesinin hizmetkârı sayılıyordu. Yaşadığı ülke, özel mülkleri gibiydi.

Bir gün Allah, kalbine iman korunu koydu. O kor, zamanla kalbinde alevlendi.

Sarayın kralı ve eşi olan Firavun, iman ettiğini anlayınca onu karşısına aldı. İman eden herkese yaptığını ona yapacağını söyleyerek imanından dönmesini emretti. O direndi. Firavun, hiddetlendi. Âsiye yılmadı. Firavun onu yere yatırtıp ellerinden ve ayaklarından toprağa çiviledi. Âsiye yılmadı, korkmadı.

Kraliçesi olduğu saraya bakıp: 'Rabbim! Sen bana cennetinden bir ev ver!' dedi.

Allah Teâlâ, onun bu tavizsiz tutumunu, imtihan anındaki yürekliliğini beğendi, onu mü'minlere örnek gösterdi.

Allah ondan razı olsun.

Hasan El Benna

Çünkü o,

İslam coğrafyasına ait toprakların işgal edildiği, ümmetin başı Halife'nin, ümmetten koparıldığı, başsız ve boş dönemlerden birinde, henüz yirmi iki yaşında olduğu hâlde **'İhvanı Müslimin'** örgütünü kurdu. Genç yaşına

rağmen büyük başarılara imza attı. Müslümanların uyanmasına ve bir şeyler yapmaya çalışmasına vesile oldu.

Âlimlere örnek oldu. Kurduğu örgütü, yüzlerce âlime ocak oldu. Dünyanın pek çok yerinde Müslümanlar, onun çalışmasını örnek aldılar. Mezarlığa dönen İslam coğrafyasında tek başına ayakta duran bir diri gibiydi. Kısa zamanda çok işler başardı. İhlası, olağanüstü denecek çaptaki gayreti dillere destan oldu.

Yine Allah'ı ve dinini anlattığı bir konferansı esnasında, zalimlerin kurşunlarına hedef oldu. Şehadet şerbetini içerek Rabbine kavuştu.

Elli yaşına gelmeden vefat ettiğinde, elliden fazla ülkede onun çalışmaları meyveye durmuştu.

Allah ondan razı olsun.

Abdurrahman Gürses

Çünkü o,

Kur'an'ın yasak kitap olarak toplumun ilgi alanından uzaklaştırıldığı bir zamanda kendini Kur'an'a adadı. Elifcüzü'nden, en ileri kıraat ilmine kadar okudu, okuttu. İmamı olduğu Beyazıt Camisi'ni ihya etti. Onu dinleyenler, Kur'an hasreti giderdiler. Pek çok talebe yetiştirdi. O, bu dünyadan ayrılmadan, talebeleri onu bir ekol hâline getirmişlerdi. Güzel ses ve Kur'an, onun adıyla anılır oldu. Zor zamanlarda, 'Reisulkurra' unvanıyla kürsülere çıktı.

Kur'an'a hizmet etti. O hizmeti lekeleyecek davranışlardan uzak durdu. İnsanlara el açmadı. Heybetli ve vakur bir âlim olarak hafızalara yerleşti.

Kendisi bu âlemden göçtü ama çizdiği yolda binlerce talebesi yürümektedir.

Allah ondan razı olsun.

Dursun Fevzi Güven

Çünkü o,

Yıkılıp giden Osmanlı'dan sonra, Osmanlı'nın temsil ettiği dinin ilimlerini, bir Osmanlı mollası olarak yaşatmak için yoğun gayret gösterdi. Bir kenara çekilmediği gibi köşe bucaktakileri de uyandırdı. Evini medrese yaptı. Gece gündüz demeden yürüdü. Siyasi olayların dışında kalmadı. Tavrını sergilemekten çekinmedi. Doğru bildiğinin arkasında durdu.

Görev yapacağı bir merkez bulamayınca 'birebir' eğitim yolunu seçti. Topladığı öğrencilerini özel metotlarla yetiştirdi. Öğrencilerinin büyük

bölümü, memleketimizin dini ayakta tutan önemli isimleri arasında yer aldı. Kendi sağlığında, gayretlerinin sonucunu gördü.

Gizlenmenin ve susmanın revaçta olduğu bir zamanda, gür sesli ve himmetli bir Allah dostu olarak, dinî ilimlere yaptığı hizmeti, karanlık gecelerdeki parlayan yıldızlar gibi semalarımızı süslemektedir.

Allah ondan razı olsun.

İskilipli Atıf Efendi

Çünkü o,

Devrimler adına gözdağı vermek için seçilmiş kurbanlardan biridir. Bir kurbanlık olarak seçildiğini bildiği hâlde, ilminin heybetini sarsmadan bu dünyadan gitti. Özür dilemedi. Âyetleri, hadisleri ezip büzmedi. Doğru bildiğini sonuna kadar savundu.

Darağacına giderken, asıldığı ağaçtan daha dikti.

Gelecek nesillere, Allah için nelere katlanılması gerektiğini gösteren onun zamanındaki en güzel örneklerinden biri olarak ahirete gitti. Yıllarca adı unutuldu. Sonra Necip Fazıl, onun gördüğü zulmü kitaba döktü. Yeni kuşaklar, vakur bir âlim modeli olarak onu zihinlere nakşetti.

Allah ondan razı olsun.

Ashabıkiram

Çünkü onlar,

Allah'ın dinini en iyi şekilde yaşamak için önce öğrendiler, ileri yaşta olmalarına rağmen, Suffa'da diz çöktüler. Aç karnına, yarı çıplak hâlde, hadis öğrendiler. Yeni inen âyetleri ezberlediler. Önce güzel bir Müslümanlık sergilediler. Allah onlardan razı oldu. Peygamber'i onları sevdi.

Sonra çok kısa bir zamanda, yeryüzünün mamur bölgelerinin önemli bir bölümüne ulaşıp oralara din götürdüler. Söz dinleyebilene sözle anlattılar. Sözün geçmediği yerde de bileklerini kullandılar. Sanki İslam'ı duymamış bir kişi kalsa o, onlardan sorulacakmış gibi endişe ettiler. Ne yoruldular, ne bıktılar. Bu yaptıklarını da ticari kazanca çevirmediler.

Her şeyden daha önemlisi, çok iyi örnek olmayı becermeleridir. Çok konuşmadan, az sözle çok iş becerdiler. Onları namaz kılarken gören, namazı öğrendi. Onların takvasını gören, takva sahibi olmaya çalıştı.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in onların omzuna yüklediği emanetin hakkını verdiler. Çok kısa bir zamanda İslamiyet, kıtaların dini

oldu.

Allah onlardan razı olsun.

Mehmet Rüştü Aşıkkutlu

Çünkü o,

Kur'an'ı okuyacak ve öğretecek insanların parmakla sayılacak kadar azaldığı bir zamanda, Kur'an adamı olarak bilindi. Trabzon'un Of ilçesinde bir dağ köyünü kendisine merkez edindi. Evini medrese yaptı. Talebelerini hem okuttu hem hayata hazırladı. Birebir yaptığı eğitimi ile yüzlerce kurra hafız ve din hizmetkârı yetiştirdi. Kimseden ücret talep etmedi.

Talebelerine tam bir Kur'an ahlâkı örneği sergiledi. Onu sinirlenip bağırırken gören olmadı. Merhametli ve nazik bir insan olarak, talebelerinin babası, annesi oldu. Okudu, okuttu.

Allah onu, Kur'an düşmanlarının elinden kurtardı. 'Yasak' kelimesinin yaygın olduğu bir dönemde olduğu hâlde o, incitilmedi.

Yetiştirdiği talebelerin büyük bölümü, yüzlerce medrese açtı. Bir tohumdan yedi yüz buğdayın bitmesi gibi oldu onun çalışmaları. Binlerce hafız ya onun talebesi ya da talebelerinden birinin talebesi olarak Kur'an'la buluştu.

İmkânların yokluğu, herkesin mazereti olarak geçerli olduğu bir zamanda o, imkân üretti, Kur'an'ın önünü açtı.

Allah ondan razı olsun.

Çanakkale Şehitleri

Çünkü onlar,

'İstanbul'da Hilafet tehlikededir, Hilafet giderse biz nasıl Müslüman kalırız?' endişesiyle, genç, ihtiyar yollara düştüler. Aç karnına cihat ettiler. Sırtlarında giyecekleri bir hırka bile olmadan soğukta, yağmurda yürüdüler.

Hiçbiri emekli olup, gazi maaşı almayı ummadı. Öyle bir dertleri de yoktu. Anneleri ve eşleriyle helalleşip yollara çıkmışlardı. Kendilerinden sonra anıtlarının dikilmesini de beklemiyorlardı.

Allah'a ve Allah'ın dinine canlarını verdiler, karşılığında cennet istediler. Ticaretleri mübarek olsun. Onlardan sonrakiler ne yaparsa yapsın, onlar iyi bir ticaret yaptılar. Örnek oldular. İslam'ın ve Müslümanların gururu oldular. Kâfirlerin kalplerine korku saldılar.

Allah onlardan razı olsun.

Ömer Nasuhi Bilmen

Çünkü o,

İslam'ın ilim müesseselerinin bir bir çökertildiği bir dönemde, fıkhın toplumdan, toplumun fıkıhtan koparıldığı zamanlardan birinde, elinde kalemiyle, muhteşem eserler yazdı. Müslümanların kütüphanelerinde yıllarca tek fıkıh kitabı olarak onun kitapları gösterildi. İlmî kişiliği, onu izleyen herkes için güven verici oldu.

Oturtulduğu makamlarda tavizci olmadı. Şahsiyetli bir ilim adamı olarak bilindi. İlmi üzerinden ticaret yapmadı. Yazdığı başka, konuştuğu başka tiplerden değildi.

Allah, ilmine ve kitaplarına bereket verdi. Sahasının en muteber kitaplarını telif etmiş bir âlim olarak hafızalara nakşedildi.

Allah ondan razı olsun.

Tabiûn

Çünkü onlar,

Sahabilerin talebeleri olarak, sahabilerde gördükleri ciddiyeti ve muhteşem gayreti taklit ettiler. Övülen nesil olmanın içini doldurdular. Kalemsiz, deftersiz, ayakkabısız yollara düşüp ilim tahsil ettiler. İlimlerine Allah Teâlâ bereket lütfetti. Biri bin oldu. Onları duyanlar heyecanla yollara düştü.

Sevilen, sayılan insanlar oldular. Dinin iç fitnelere ve dış saldırılara karşı, tahrif edilmeden korunmasını sağladılar.

İhlasları, zühdleri ve dünyaya tenezzülsüzlükleri imrendirdi. Onlardan sonraki kuşaklar, onları imrenerek izledi.

İçi dışı bir hayat yaşadılar. Camide konuştuğu ile evdeki tavırları arasında fark görülmedi.

Zorluklara karşı sabırlı oldular.

Kendilerini değil, gelecek nesilleri ve o nesillere dinin ulaşmasını dert edindiler.

Az zamanda, kıtalara ve çağlara yetişecek iş yaptılar.

Allah onlardan razı olsun.

Nuh aleyhisselam

Çünkü o,

Dile kolay, dokuz yüz elli yıl aynı işi yaptı: Allah'a davet etti. Dokuz yüz elli yıl! Bıkmadı, usanmadı…

Allah'a davet ettiği birinin oğlu oldu, onu davet etti; onun oğlu oldu, onu davet etti; onun oğlu oldu, onu da davet etti. Hepsinin cevabı aynıydı: Sen necisin?

Dışlandı, ayıplı görüldü, hakaret edildi; o yılmadı. İlk gün söylediğini altı asır, sekiz asır sonra da tekrar etti: Allah'tan başka ilahınız yoktur.

Sabır onun işiydi. Gayret onda görüldü.

En acısı da kendi evinden de vuruldu. Ailesi onu, davasında yalnız bıraktı ama bir gün olsun, yaptığı işi boş görmedi. Dokuz buçuk asır, aynı kelimeleri tekrar etti durdu.

Dokuz buçuk asrı bir gün kadar sabit ölçülerle değerlendirdi. İnsan kazanamadı ama Rabbini kazandı. O da ona yetti.

Aleyhisselam.

Mustafa Sabri Efendi

Çünkü o,

Hilafet devletinin son Şeyhülislam'ı idi. Makamı kaldırılıp yeni bir sistem oturtulunca, zamana ve şartlara ayak uydurmayı tercih etmedi. Arkadaşları ve emsalleri, ilimde aynı payeyi paylaştığı dostları, sarığını çıkardı, cübbesinden soyutlandı, gelene ağam dedi ve bir kenarda emekli maaşıyla rahatına baktı. O ise ümmetini dert etti. Gelenle uyum içinde olmaktansa, terki diyar edip huzur içinde olmayı yeğledi. Hicret etti.

Hicret ettiği Mısır'da da boş durmadı; kalemiyle cihada devam etti. Arap kökenli biri olmadığı hâlde, Arap âlimlerinin ortasında, Ezherlilere karşı yazılar yazdı. Yazdığı Arapça kitaplar, en müstesna kitaplardan oldu.

Ümmetin içine sokulan fitnelere ve dini rayından saptırma gayretlerine karşı yazdı, konuştu.

Ölünceye kadar davasından bir adım geri kalmadı. Ufku geniş, ilmi derin bir âlim olarak, yaşadığı topraklardan uzak kaldı ama halkının gururu oldu.

Allah ondan razı olsun.

Seyyid Kutub

Çünkü o,

Zihni bulanık başladığı yazı hayatını, kalem sahiplerinin ürktüğü şeyleri söyleyerek tamamladı. Kendini Kur'an'a adadı. Eski hatalarını itiraf etmekten ve onlardan dönmekten kaçınmadı.

İdarecilerin keyfini kaçıracak şeyler söyledi ve yazdı. Yazdıklarından ötürü mahkemelere çıkarılınca da mazeretler beyan etmedi. Mahkemede bir kere daha aynı şeyleri söyledi. Allah'a imanın içinin doldurulması gerektiğini, İslam'ın keyiflere ve çağlara uydurulamayacağını, ilk nesil olan ashaba benzeyen Müslümanlığın Müslümanlık sayılacağını izah etmeye çalıştı.

Açık bir dille cihattan söz etti. Cihat âyetlerinin anlamını düşünmeye davet etti.

Kâfirleri ürküttüğü gibi zevklerinin bozulmasını istemeyen, mevki-makam sahibi yazar çizer ve âlimleri de ürküttü.

Ümmetine cesur bir sayfa açarak gitti bu âlemden. Şehadetine âdeta koştu.

Allah ondan razı olsun.

Zahid el Kevseri

Çünkü o,

Düzce'nin bir köyünde başladığı hayatını gurbet ellerde bitirdi. Çağının çalkantıları arasında kaybolup gitmedi. İlme ve kitaba adadığı hayatını, gelecek nesiller için ışık tutacak çalışmalarla doldurdu.

Osmanlı'da yetişmiş bir âlim olarak, Osmanlı'dan sonrasına razı olmadı. Mısır'a hicret etti.

Hicret ettiği yerde de ilimle meşgul oldu.

İlmîlik oranı yüksek yazılar yazdı, kaliteli talebeler yetiştirdi. Geçmişi hor görenlere karşı, cesur ve susturucu yazılar yazdı.

Ebu Hanife'nin adını on üç asır sonra yeniden canlandırdı. Onu tenkit etmek isteyenler, 'Ebu Hanife Delisi' diye yaftaladılar. O ise suyunu içtiği kabı temiz tutmak istiyordu.

İz ve eser bırakıp gitti.

Allah ondan razı olsun.

Doğuran Anne

Çünkü o,

Yaratılış gayesini en iyi gerçekleştirecek işin şuurundadır. Doğurmaktan başka yapacağı her işi yapacak başka birinin muhakkak bulunabileceğini ama doğurmanın onun için en kutsal ve en sivri iş olduğunu idrak etmiştir. Doğuran, doğurduğunu insanlığın başına bela etmemeye çalışan kadın, baş tacıdır. O, Meryem'dir, Âsiye'dir.

Doğurduğunu başa kakmaz. Allah için yapmanın zevkini yaşar. Zorluklar anında gevşemez. Her doğumun, ayaklarının altında bir cennet olduğunu bilir.

Doğum sayısını çevresinden etkilenerek belirlemez. Allah'ın makinesi çalıştıkça ona engel olmaz. Doğurur; doğurduğunu da dinine adar. O anne mübarektir, bereketin en gür kaynaklarındandır.

Allah ondan razı olsun.

Hafızlar

Çünkü onlar,

Allah'ın dünyamıza rahmet indirmesinin sebeplerindendirler. Kur'an'ımızın kıyamete kadar el değmeden, tahrif görmeden kalması, onların teminatıyla olacaktır. Onlar, Kur'an mucizesinin belgeleridir.

Çevrelerinden olumsuz bir etkiye kapılmayıp Allah'ın vaadine inanmaları, onların faziletini gösterir.

İnsanların üç satırı ezberlemede zorlandıkları bir zamanda, Kur'an gibi bir kitabı baştan sona ezberlemekle yaptıkları, büyük bir fetihtir. Onlar, takdire ve övgüye her yönüyle layıktırlar.

Bir de yürüyen Kur'an olmayı becerebilirlerse, onlar zamanlarını en iyi ve en bereketli işlerle değerlendirenlerden olmayı hak etmiş olurlar.

Kur'an'ımız onlara emanet oldukça onların işi vakitlerinden pek çoktur.

Allah onlardan razı olsun.

Fatih Sultan

Çünkü o,

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in emelini sekiz asır sonra gerçekleştirme şerefine erdi. Küfrün belini büktü. İslam'ı yüceltti. Âlime saygı gösterdi. Olmazların yapanı olarak ün saldı.

Yaptığı bu işlerin hepsinin üstünde en önemlisi, çok genç yaşta bu işleri becerebilmiş olmasıdır. Emsallerinin, düğün dernekle vakit öldürdüğü bir çağda o, çağ kapatıp çağ açtı. İstanbul'u İslam'a teslim etti.

Fatih bir sultan olarak kibirlenmedi, zulmetmedi.

Yönetiminin İslam'ın çizgisinden sapmasına izin vermedi. İstanbul'u İslamlaştırmakla yetinmeyip gözünü daha ilerilere dikti. Ezanların diyarlarını kurdu.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin emelini gerçekleştiren ve bunu gencecik yaşında yapan Sultan Fatih, sultanlığın kendisine en çok

yakıştığı üç beş kişiden biridir.

Allah ondan razı olsun.

Akşemseddin

Çünkü o,

İlim adamı olarak, iyi yetiştirdi kendini. İlminin içini doldurdu. Sultan hocası oldu.

Sultan hocası olması, onu ilminin gereğinden saptırmadı. Dün olduğu gibi yaşadı bugünü. Sonra talebesi Fatih, sultan olunca, o yine değişmedi. Hak bildiğini söyledi.

Övünülecek şeylerle oyalanmadı. Büyük fetihten sonraki süreci iyi izletti.

Olgunluğu, yetiştirdiği talebesi ve zamanı iyi kullanması ile zihinlerde iz bıraktı.

Yaşlı bir dede olmasına rağmen genç bir padişahın gerisinde kalmadı.

Şartların ve zamanın ortalamasını iyi yaptı.

Sultan hocası Akşemseddin olarak bilindi. Bilindiği tipin tersi hiç olmadı.

Allah ondan razı olsun.

Suyûtî

Çünkü o,

Moğollar'ın kütüphaneleri imha ettiği, âlimlerin dağıldığı, medreselerin ilgisiz kaldığı bir zamanda, yürüyen kitaplık oldu. Tek başına, kimi beş-on cilt olan beş yüzden fazla kitap yazdı. Talebeler yetiştirdi.

Yönetimin tutumuna karşı sessiz kalmadı. Siyasetle ve toplumun gidişatıyla ilgilendi.

Farklı ilim dallarında yazı yazdı.

İbadeti ihmal etmedi. Talebelerine örnekliği mükemmel oldu. Eserlerine Allah büyük bir bereket verdi. Hangi dalda bir eser yazdıysa o eseri asırlarca temel kitap oldu. O âdeta, geçmişimizin servetini bir yerde toplayıp başka yerlere taksim eden trafo gibi yaşadı.

Bereketli bir ömrün hayrını ümmet gördü.

Allah ondan razı olsun.

Said Nursi

Çünkü o,

Hayatını dinine adadı. Zindanları evi gibi kullandı. Tehditlere güldü geçti. Mal biriktirmedi. Tavizsiz bir dindarlık sürdürdü.

İnsan yetiştirmeye önem verdi. Zaviyesine kapanmak, onun tercihi olmadı.

Kişiliği müessirdi. Bu yüzden onunla bir mecliste bulunan, ondan bir daha kopmadı. İnandığı gibi yaşadı.

Mahkemelere çıktığında cüreti dillere destan oldu. O, Allah'a itimat etti, Allah da onu yalnız bırakmadı.

Çağını ve ülkesini aştı. Konuştuğu dili aştı. Kitapları uluslararası bir kültür hâline geldi.

Himmetin ve ileriyi görmenin en yakın örneklerinden biri olarak kaldı hafızalarda.

Allah ondan razı olsun.

Ali Haydar Efendi

Çünkü o,

Yıkılış ve yeni kuruluş döneminin en uç âlimlerinden biri idi. İlmi ve tasavvufu temsil ediyordu. İyi bir fakih ve iyi bir mutasavvıftı. Etrafına toplanan talebelerine iki çeşmenin suyundan da içirdi. Gelişen olaylar, onu selde sürüklenen biri yapmadı. İlmin vakarını korudu. Ucunda ölüm tehdidi bulunan saldırılara aldırış etmedi. O, tekkesinde ilmi ve zikriyle meşgul oldu.

Seçtiği talebeleri, meclisleri bereketli sonuçlar getirdi.

O gittikten sonra, ondan feyizlenenler, onun izinden titizlikle gittiler. Aynı meşakkatlere katlandılar.

Allah, ilminin ve feyzinin bereketini sürdürdü.

Allah ondan razı olsun.

Mehmed Akif Ersoy

Çünkü o,

Gül devrini görmeden bülbül olanlardandı. Bir İslam devletinin çöküşünü yıllarca izleyen, duygusal bir insanın yapabileceği en güzel işlerden biri olarak, hissiyatını şiire döken Akif, dizelerden oluşan bir tarih yazdı.

Balkonunda şiir yazan bir şair olarak da kalmadı. Osmanlı topraklarını dolaştı. Cami kürsülerine çıktı. Vaazlar verdi. Siyasete girdi.

Derdini anlatamayınca, terki diyar etti. Dayanamadı, topraklarına geri döndü.

Türkçenin güzel şairi, İslam'ın dertli Müslüman'ı Mehmed Akif, hiç derdinden ayrı kalmadı. Bir musibetin gidip diğerinin gelmesi, onu sürekli hareketli yaptı. Dertler içinde kavruldu ama eriyip gitmedi. Yönlenmedi, yön verdi.

Büyük bir Safahat bıraktı gitti.

Allah ondan razı olsun.

Tesettürlü Müslüman Kadın

Çünkü o,

Çağının en büyük fitnelerinden biri olan açılmaya karşı, imanının emrini yerine getirdi. Ayıplayanların ayıplamasına aldırış etmedi. Dünyanın cazibesine kapılmadı, ahiret endişesiyle yaşadı.

Tesettürlü olmanın, sele kapılmadan yaşamak olduğunu bildi.

Çevrenin kurbanı olmadan yaşayıp, çevre kurmanın bir fark olduğunu idrak etti.

Silahların namluları gibi üzerine çevrilen gözlerin derin bakışlarından etkilenmeden, asıl hâlini koruduğu tesettürü ile yaşaması, onun mükemmel bir cihadın içinde olduğunu gösterir. O, tesettürü kendine uyduranlara karşı da büyük bir iş yapmış olmaktadır.

Allah'ın emrini, bütün etken nesnelerden daha üstün tutmak, selefin yolunu izlemek, mahza bir iman olduğuna göre, o bir iman abidesidir.

Allah ondan razı olsun.

Filistinli

Çünkü o,

Cihadın kıyamete kadar süreceği en son kalenin bekçisidir. Önüne kurulan bütün tuzaklara, tahammülü zor işkencelere, kendi içindeki tefrikaya rağmen Kudüs'ü bir dava olarak görmesi, sadece bir mucizedir.

Taşla tankı kovalamak, büyüklük ve kahramanlıktır. Çocuğun elindeki oyuncakla, zırhlı bir araçtaki silahlı askeri ürkütmesi bir mucizedir.

İslam'ın hiçbir izinin kalmamasına çalışıldığı, etrafı bereketlendirilmiş toprağı bekleyen, imkânsızlıklara aldırmayan Filistinli mücahittir.

Allah yolunda şehadeti, yaşamak kadar zevkli görebilen Filistinli mübarektir.

Allah ondan razı olsun.

Müezzinler

Çünkü onlar,

Hakkın sesini her gün her vakit yükselten gür sesin sahipleridirler. Onlar minarelerin, minareler mukaddesatın bekçileridir. İnsanlar uyur, onlar uyumazlar. En büyük sözü, en gür sesle, inananına, inanmayanına duyurmak, onların cihadıdır.

İnsanların düşük düzeyli isteklerine kapılmadan, Bilal'in makamının onuruyla yaptıkları iş, bir tür cihattır. Yirmi dört saatin her diliminde görev hâlindedirler.

İnsanların elindekine tenezzül etmeden, ezanın manasındaki muhtevaya uygun yaşayan, 'En Büyük Olan Allah'ın mesajını kullarına duyuran ağızlar, bereket kaynağıdır.

Müezzinler, Bilal'in kadrosundadırlar. Ümmetin cennette en uzun boyluları onlardır.

Allah onlardan razı olsun.

Âlimler

Çünkü onlar,

İşi en yoğun olanlardır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellemin* vârisleridirler. Vahyin ulaşmadığı her insan, onların tasasıdır. Bir âyet tebliğ etmek için, bir hadis öğretmek için günler, haftalar onların en küçük sermayesidir. Öğretmek, yaşatmak onların aşkıdır.

Âlimlerin gecesi, gündüzü yoktur. Onlar yorulmazlar. Onlar servet biriktirmezler. Allah'ın vaat ettiği onlara yeter.

Onların sabit vatanı da yoktur. Nerede onlara ihtiyaç varsa onlar oradadırlar. Davaları büyüktür. Vârisi oldukları Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onların gözü önündedir. O, nasıl bir kişi daha kurtulsun diye kendini kahredecek kadar gayret ettiyse, onun vârisi olma şerefine erenler de onun gibi olmak zorundadırlar.

Âlimlerin Allah Teâlâ'dan başka korktuğu bir merci de yoktur. Ölümü şehadete çevirmek, hayatı cihat kalitesinde yaşamak en büyük emelleridir.

Yorulmak, usanmak, seçmek hakları değildir.

İşleri çok olduğu için onlar mübarektirler.

Allah onlardan razı olsun.

Süleyman Hilmi Tunahan

Çünkü o,

Kendine Kur’an’a hizmeti hedef seçti. Kur’an’la oturdu, Kur’an’la kalktı. Birer birer topladığı insanlardan bir talebe ordusu yetiştirdi. Dünyanın peşinden koşmadı, Allah dünyayı onun peşinden sürükledi.

Günübirlik hesaplar yapmadı. Kur’an’a hizmet için olduktan sonra büyük iş-küçük iş ayrımı yapmadı.

Emredip izlemek yerine, gerekeni yapmak onun tutumu oldu.

Ardından bıraktığı ilim ve Kur’an hizmetindeki birikimi, onun ebediyen hayırla yâd edilmesi için yetecek kadar büyük oldu.

İş yaptığı zaman, herkesin çadırında saklandığı çetin bir zamandı. Kur’an’ın alfabesi bile yasaklar listesindeydi. Yeri geldi bir tren vagonunu kiraladı, talebelerini vagonda yolculuk yapıyor maskesi altında okuttu. Çaresizliğe sığınmadı, çare üretti. Allah da ona yardım etti, gayretinin bereketini gördü.

Kur’an’ımızı derdi edinen Tunahan, Kur’an kaldıkça anılmaya layıktır.

Allah ondan razı olsun.

Helal Kazanan Tacir

Çünkü o,

Kazandığıyla, Allah’ın kendisine emanet ettiği ailesinin rızkını temin edecektir. Sadaka verecek, veren “üst el” olacaktır. Ebeveynine karşı vefa borcundan bir kısmını ödemeye çalışacaktır. Mü’min kardeşlerine yardım edecektir.

Yeter ki kazandığı helal olsun. Faizsiz, kul hakkı bulaşmamış, yalansız ticaret yapmış olsun.

Yeter ki malındaki Allah’ın hakkını kısmasın.

Doğru olan, hileye başvurmayan, emin tacir, nebilerle, sıddıklarla, şehitler ve salihlerle beraberdir. Mala hizmet etmeyen, aksine malı kendine hizmet ettirenin işi çoktur. Mal imtihanından nefsini temizleyerek çıkabilenin hayatı bereketli, ailesi huzurludur.

Onun kazandığından, kendisi, ailesi, yakınları, ülkesi hayır görür. Mala kul olmayan, malını ümmetinin hizmetine sunandan kim memnun olmaz ki?

Allah ondan razı olsun.

İbadeti İhmal Etmeyen Genç

Çünkü o,

Yaşının ve kıt tecrübesinin gereği olarak ibadete soğuk bakabilirdi. Nefsinin peşinden kayıp gitme ihtimali, yaşı ve tecrübesi çok olanlara göre daha fazlaydı.

O ise Rabbine kulluğu yeğledi. Yeri geldi uykusunu terk etti. Yeri geldi arkadaşlarından ayrıldı. Nefsinin arzularını dizginledi. İbadete sarıldı. Kur'an'a sarıldı. Geleceğini Allah'a kullukta gördü. Ayıplayanın ayıplamasından çekinmedi. Aç kalmaktan korkmadı.

Dünyasını da ihmal etmeden Rabbine ibadet eden ve bu ibadeti sistemli bir hâle getirenin ödülü, Arş'ın gölgesinde gölgelenecek yedi sınıftan biri olmaktır. O, insanların sevgilisi, Allah'ın rızasının adayıdır.

İbadeti zevk edinen genç, mübarektir. Arş'ın gölgesinde gölgelenecektir.

Onun geleceği aydınlıktır.

Allah ondan razı olsun.

Ebeveyninin Emrinde Yaşayan

Çünkü o,

İnsan olmanın en önemli gereklerinden birini yerine getirmektedir. Allah'ın, kendisine kulluktan sonraki en öncelikli emrini ifa etmektedir. Müslüman olmakla olmamak arasındaki en bariz farklardan biridir ebeveyne itaat.

Ebeveynin emrinde, onların gönlünü alacak işlerde olan, en makbul dualara muhatap olmaktadır. O, nereye gitse anne-babasının duaları onunla beraberdir. Dualı ve bereketli bir insandır o. Ömrünün bereketini görür, rızkı geniş olur. Onu Allah sever, kulları sever.

Onun en yakın ödülü, kendi çocuklarından aynı hizmeti ve alakayı görmesi olur.

Ebeveynin emrinde ve rızasının sınırları içinde kalmak, sürekli hareket hâlinde olmaktır. Küçük sanılan ama büyük sonuçlar doğuran iş üzerinde olmaktır.

Toplumun tutumu ne yönde olursa olsun, Allah emretti diye, insan olduğunu idrak ettiği için ebeveyn kölesi olmak büyüklüktür. Onu beceren büyüktür.

Allah ondan razı olsun.

Uhdud Ashabı

Çünkü onlar,

Allah'a iman etmeleriyle ilgili davete uyup iman ettiler. Sonra küfrün bekçileri, onları imanlarından vazgeçmeye çağırdı. Kabul etmediler. Tehdit edildiler, aldırmadılar. Aleyhlerinde alınan kararlara kulak asmadılar.

Onların atılıp yakılması için büyük çukurlar kazıldı.

Mü'minler sıraya dizildi.

Sırası gelen, ateş dolu çukurun başına getirildi. 'Ya imandan dön, ya da atılacaksın ateşe!' dendi kendilerine.

Onların tercihi, sebat edip ateşe atılmaktan yana oldu.

Kucağında kundaktaki bebeğiyle gelen kadın bile ateşe atılmayı seçti de imanından dönmedi.

Onlar, mübarek mü'minlerdir.

Onlar, evlerinde kalmakla ateşe atılmak arasında tercih için kendilerine verilen bir iki dakikalık süreyi çok iyi değerlendirip kazandılar. Allah Teâlâ, Kur'an'da onları anan Burûc suresini indirdi.

Allah onlardan razı olsun.

Saliha Bir Eş

Çünkü o,

Eşinin iffetini korumakla, İslam cemaatinin bir ferdini cehennemden kurtarmaktadır. Başka bir hizmeti olmasa bile o, bir mü'min için koruyucu olmakla kazanmaktadır. Eşinin iffetine bekçi olduğu sürece, eşinin amellerinin ortağı gibidir.

Saliha olmak zaten bir kazançtır.

Saliha olmanın yanında eşliğe salahı katmakla kazanca kazanç ilave edilmiştir.

Saliha bir eşin en önemli kazançlarından biri de doğurup büyüttüğünün hayrını hayatta iken görmesidir.

Yeter ki saliha eşin beklentisi kuldan değil, kulun Rabbinden olsun!

Saliha bir eş, imanın yarısı kadar büyük bir nimettir.

Allah ondan razı olsun.

İman Kardeşliğini İhya Eden

Çünkü o,

Allah'ın, kullarından istediği en önemli ve en zor işlerden birini başarmaktadır. Mü'minlerin kardeşliği, herhangi bir ibadetleri kadar değerlidir. İbadetlerden bir ibadetin unutulmaya yüz tutması hâlinde, onu

ihya etmek nasıl değerli ise din kardeşliğimizin ihya edilmesi de o derece değerlidir.

Kardeşliğimizin maddi değerlere kurban edilmemesi için çalışanın yaptığı, gösterdiği gayret mübarektir. O, yatağında uyurken bile, ihya ettiği kardeşlik sayesinde defteri açık uyur.

Şeytanın en yoğun ilgilendiği ve bizi ifsat etmek istediği alanlardan biri, şüphesiz kardeşliğimizdir. O, aramızda fitne fesadın yayılmamasını, birbirimizle kavgalı olmamamızı arzular. İftiraya, dedikoduya, kine ve nefrete ezdirilmiş bir kardeşliğimizi arzular. Allah Teâlâ ise uğrunda kardeş olmamızı ve kardeşliğimizi kollamamızı emretmiştir. Allah Teâlâ'nın emri yerine geldiğinde razı olduğu gibi, şeytanın emeli gerçekleştiğinde de o mutlu olmaktadır.

Kardeşliği koruyup ihya eden, kardeşliğimiz uğruna bedeller ödeyen ve ödemeye hazır olan mü'min, şeytanın düşmanıdır. Şeytanın sevmediğini Allah sever.

Kardeşliğimiz, kutsal gördüklerimizdendir. Onu koruyan mübarektir.

Allah ondan razı olsun.

Salih Amellerden Birini Süreklileştiren

Çünkü o,

İman binamızın, Müslüman toplumumuza ait kimliğimizin esas gördüğü taşlardan birini yerine oturtmaktadır.

Salih amel, Allah'ın amel olarak kulundan kabul ettiği her şeydir. Yeri gelir bir kediye su vermek salih amel olur. Yeri gelir, bir taşı yoldan kaldırmak salih amel olur. Bir hasta ziyaret edip ona moral vermek salih amel olur. Temel ölçü, Allah'ın beğenmesi, canlıya yararlı olmasıdır.

İnsanoğluna hizmet adına yapılan işler, diğer canlılar için yapılan çalışmalar, bir menfaat beklentisi için değilse salih amellerden sayılmaktadır. Şu kadar ki Allah Teâlâ, kimsenin yaptığına muhtaç olmadığından, rızası dışında maksatlarla yapılan işlere bir değer vermemektedir. O'nun değer vermediği bir şeyi, hacmi ve görüntüsü ne olursa olsun bizim değerli görmemiz mümkün değildir.

Salih amel yapan ve yaptığını ilkeleştiren, yaz yağmuru gibi olmayandır, muteberdir.

Allah ondan razı olsun.

Unutulan Bir Sünneti İhya Eden

Çünkü o,

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin bize en büyük iki mirasından biri olan sünnetlerinden bir sünneti ihya ederek hem kendisi bir sevap kazanmakta hem de sünnet mirasımızın eriyip gitmesine karşı tedbir almış olmaktadır. Hem o kazanıyor hem ümmet… Dahası peygamberine karşı görevlerinden birini de yapmış oluyor.

O, ümmetimiz adına iş yapan özel temsilci gibidir.

İnsanların ne deyip ne demediğinden etkilenmemek seviyesini yakalayan önemli bir seviyededir. Zevklerinden ve malından feragat etmeyi becerebilenin yaptığı ile bunun yaptığı farklı değildir.

Bir sünnetin farz olmaması önemli bir imtihandır. Farz olan şeyi Müslüman kolay kolay terk etmez ama sünnetler, nefsin sıkıştığı zamanlarda ilk atacağı fazlalık yük gibidir. Onları önemsemek, nefse esir olmadan, onu dizginleyerek yaşamaktır.

Bir sünneti, kendi çapında ve çevresinde unutulmaktan kurtaran, dinine hizmet etmiş, peygamberinin şefaatine müstahak olmuştur.

Allah ondan razı olsun.

Hacılar

Çünkü onlar,

Dinimizin beş temelinden birini ayakta tutarlar. Duaya en uygun anları ve yerleri yaşarlar. Mahşer provası yaparak, kendilerini ölüm sonrasına hazır hâle getirirler. Annelerinden doğdukları gün gibi tertemiz evlerine dönerler.

Kâbe'miz onlarla şenlenir.

Kıblemiz onlarla yönlenir.

Onlar Allah'ın misafirleridirler.

Onlar, diğer mü'minlerin temsilcileri gibidirler.

Onlar, dakikaların sayılabileceği kısa bir zamanı kullanarak, bir ömre bedel ibadetler yaparlar.

Onlar, diğer dinlere ve bütün insanlığa karşı bizim görüntümüzdürler.

Allah onlardan razı olsun.

* * *

İbadet Eden Yaşlılar

Çünkü onların,

Ölümle yüzleşmeleri herkesten daha yakın bir ihtimaldir. Onların heba edebilecekleri dakikası yoktur. Saniyeleri bile gün kadar değerlidir.

Onlar, bir yandan geçirdikleri yılların hesabını, bir yandan da önlerindeki kabir âleminin zorluklarını tefekkür etmek durumundadırlar. Herkesin işi çoktur. Onların ise işi en çoktur.

Onların alternatif saatleri yoktur.

Onların ibadeti, tefekkürü, sadakası, zikri bu şartlar altında olduğu için daha içten ve daha samimidir. Onların gözyaşı değerlidir. Duaları daha hassastır. Tevbeleri daha yüreklidir.

Onlar, insanlarla karma ortamlardan, malayaniden, sefih sözlerden, izzetüikramlı ortamlardan ayrılıp, 'Büyük Endişe Günü'nün hesapları ile meşguldürler.

Onların, biriktirme ve değerlendirme gibi ekonomik sıkıntıları kalmamıştır.

Onlar, yolculuğa hazırlanan, heyecandan kalbi duracak gibi olan birer yolcudurlar. Onlar, büyük yolun yolcularıdırlar.

Allah onlardan razı olsun.

* * *

İmamlar

Çünkü onlar,

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in vekilidirler.

Mihrap, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in mihrabı, namaz Allah'ın emri olduğuna göre imamlar, herhangi bir mesleği icra eden vatandaş olamazlar. Onlar, ailesini geçindirmek için bulduğu işi yapan sıradan biri değildirler.

Makamın ve makam sahibinin değeri vardır.

Mihrabın, Medine'de olmasıyla sıradan bir şehirde olması arasında ne fark vardır? Namaz o namaz, sevap o sevapsa, görev de o görevdir.

Kılıfı memurluk olabilir, ayın başında ücret alınabilir. Fâni ölçülerle, ebedî değerleri neden karıştıralım?

İmamlık, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*e mihrabında vekâlet etmektir.

İmamların işi büyüktür, değeri yüksektir. Hakkını veremeyenin derdi kendinedir.

Allah onlardan razı olsun.

* * *

Ümmeti İçin Çalışan Herkes

Çünkü o,
Bir yetimi kollarken,
Bir talebeyi yetiştirirken,
Bir fidan dikerken,
Bir bardak su verirken,
Bir çift söz söyleyip nasihat ederken,
Bir Mushaf'ı okuyacak birine ulaştırırken,
Bir vakfa, bir derneğe aktif üye olurken,
Bir caminin temizliğini yaparken,
Bir insanı cehennemden kurtaracak bir işi yaparken;
Eğer gayesi Allah ise o sürekli akan bir deredir.
O, sürekli meleklerin himayesindedir.
Allah onlardan razı olsun.

* * *

Cennetten Adamlar

Uhud'da Şehit Olanlar, Cennetten Adamlardır

Uhud, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in hayatında en ağır günlerden biridir şüphesiz. Kur'an'da elli sekiz âyetin Uhud'la ilgili olması, Uhud'un önemini anlatmak için yeterlidir. Uhud, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in bizzat kendisinin yönettiği savaşlardandır.

Uhud'u, izi en derin olaylar arasında tutan şeyler olarak şunlardan söz etmemiz mümkündür:

a- Uhud, Bedir'den bir yıl sonradır. Bedir, şirkin başının ezildiği ilk zaferin adıdır. Bedir'de şirk, kesin bir yenilgiye uğramıştı. Uhud bir anlamda müşriklerin Bedir intikamıydı. Bedir zaferinin ardından bir yıl sonra, o zaferi gölgeleyen bir facianın izi, diğerlerinden daha derin olmuştur.

b- Bu savaşta, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in sevgili amcası, Allah'ın aslanı Hamza *radıyallahu anh*, hunharca şehit edilmiştir. Onun şehadetinin, gerek Müslümanlar arasında ve gerekse Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*in nezdindeki yeri açısından etkisi büyük olmuştur. Gerçi bu savaşta Mus'ab bin Umeyr gibi değerli kişilerden yetmişe yakını şehit edilmiş olmakla beraber, müşrikler Hamza *radıyallahu anh*ı özellikle seçmiş ve onu öldürmekle yarayı derinleştirmişlerdir.

c- Savaşın planlanması ve seyri aşamalarında ashabıkiramdan bazılarının, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* karşı tavırlarında nübüvvet makamına karşı uygun olmayan tavırlar görüldü. Savaş esnasında emrettiği noktayı, görev bitmeden terk edenler oldu. Uhud'un tarihi yazılırken ashabın bu tutumu, özellikle kaydedilmesi gereken bir noktadır.

d- Uhud'u tahlil eden Kur'an âyetleri okunduğunda, Uhud'un müşriklerle yapılan bir savaş olarak mü'minler için büyük bir imtihan vesilesi olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle âyetler, mü'minlerin dünya sevgisi ve dünyaya meyli açısından da önemli bir imtihan geçirdiklerini vurgulamaktadır. Bu da imtihan içinde imtihan şeklinde tecelli etmiştir. Müşriklerin kılıçları ve nefisleri önünde ne yapacakları imtihanı, Uhud'a katılanları diğer savaşlardakine göre daha önemli hâle getirmiştir.

e- Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in bütün savaşları ve hayatı, ümmet için kıyamete kadar önemli bir ders kaynağıdır. Uhud ise bütün

zamanlarda bir benzeri yaşanabilen dış sorunlar ve iç sıkıntıların bir arada olduğu örneklerden biri olarak dikkatle incelenmesi gereken olaylar arasındadır.

f- Cemaat olarak çıkılan bir yolda şahısların hataları ile oluşan bedeli cemaat öder. Bu bir cemaat kuralıdır. Onun için cemaatte fert yoktur. Cemaat mantığı fertçiliği kabul etmez. Okçular olarak bilinenler, küçük bir grubu temsil ediyorlardı ama bedeli bütün cemaat ödedi. Okçular, savaş öncesinde Müslümanları bırakıp giden münafıklar gibi bir hıyanet içinde değildiler. Kaçmak, korkmak gibi bir zafiyete de düşmediler. Savaşın seyrini, bulundukları dar noktadan izledikleri için henüz devam eden savaşın bittiğini zannettiler. Görevlerini terk etmenin sakıncası olmayacağını düşünerek, ganimet toplama peşine düştüler. Bu da kritik bir noktanın boşaltılmasını getirdi beraberinde. Netice olarak da kazanılmak üzere olan bir savaş, hezimete ve zayiata dönüştü.

Onların şahsi hataları, cemaatin toplu bir facia yaşamasına neden oldu. Allah onlardan ve bütün ashaptan razı olsun.

g- Bir iç sorun olarak münafıkların konumu açısından da Uhud, en önemli olaylardan biridir. Münafıklar, kalabalık bir kitle olarak meydandan geri dönerek ciddi bir zafiyete neden oldular. Onlar, kaçmakla kendi akıbetlerini hazırlarken, onlardan doğan boşluğu dolduran sahabiler ise seviyelerini zirve denecek noktalara yükselttiler. Uhud tam anlamıyla bir can pazarına döndüğü hâlde, sahabiler bir gevşeme ve terk etme meyli içinde olmadılar. Bu açıdan Uhud, iyi bir gösterge oldu; içinde hastalık bulunanlarla imanında ciddiyet olanlar saflarını belirlemiş oldu. Allah, dostlarını seçti, onlardan dilediğine şehadet nasip ederek yanına aldı.

h- Uhud, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in nazarında bir başkaydı. Uhud'u ve Uhud'daki şehitleri hayırla yâd ederdi. Vefatından az bir süre önce de bir tür vedalaşma ziyareti gibi Uhud şehitlerini ziyaret etmiştir.

Uhud gazileri ve şehitlerinin davasını asırlardan herhangi birinde sürdürenlerin, Uhud üzerinden kendilerine bir ders çıkarmaları, o makamlara ulaşmak isteyenlerin önüne çıkabilecek fırsatları iyi değerlendirmeleri için gerekmektedir. Aynı şekilde en tabii gereklerden biri de -Uhud mücahitlerinin gayretleri sonucu bugün önünde canlı bir İslam bulanlar olarak- Uhud'un mücahitlerini, şehitlerini hayırla anmak ve minnet hissiyatı içinde olmak gereği vardır. Allah onlardan razı olsun. Şehadetleri bize din oldu. Himmetleri bizim için ufuk açtı.

Uhud günü yedi yüz sahabinin her biri büyük kahramanlıklar gösterdiler. Bilhassa Ebu Dücane el-Ensarî, Talha bin Ubeydullah, Hamza bin Abdülmuttalib, Ali bin Ebi Talib, Enes bin Nadr ve Sa'd bin Rabi' ziyadesiyle gayretli oldular. Bir insandan beklenenden çok daha fazlasını yaptılar.

Uhud'da şehit olan sahabilerle, başka yerlerde ve zamanlarda şehit olanlar arasında sahabilik açısından bir fark yoktur elbette. Belki Hamza *radıyallahu anh*ın dışındakiler açısından şehitlik makamında da bir farklılık yoktur. Ancak Uhud, Bedir'den sonraki acıyı yansıtması, facianın vuku buluş tarzı, ashabın orada gösterdikleri, âdeta insanüstü denebilecek çaptaki gayretleri, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*e teslimiyetleri, çekip giden münafıkların tavrından etkilenmemeleri, sabrın ve tahammülün sınırlarını zorlayan tutumları, kıyamete kadar en güzel örnekler arasında anılmaya değer yapmıştır onları.

Uhud İçin Satır Başları

Hak ile batılın mücadelesi ebedîdir. Uhud, bu ebedî mücadelenin sadece bir ânıdır ama diğer mücadelelere etkisi bakımından farklıdır.

Uğrunda fedakârlık yapılmayan bir davanın kalıcılığı mümkün değildir. Malda, canda, menfaatlerde fedakârlıklar gösterilen bir dava, davadır. Uhud, ashabın her türlü fedakârlığı yaptığı mekânı gösteren bir dağın adıdır.

Mevcut görüntü ne olursa olsun, akıbet mü'minlerindir. Uhud'da Hamza'yı ve diğerlerini şehit edenlerin ne adı kalmıştır ne de mekânları. Onların kılıçları ve mızrakları ile şehit olanlar ise hâlâ dipdiridirler, onlar gibi iman edenlerin önünde örnekler olarak yaşamaktadırlar. Bir hakkın, bir batılın ilerlemesi sadece sünnetullah gereği yürüyen bir kanundur; son değildir.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Uhud'da dostlarıyla ve en yakını ile vuruldu ama o davasını sürdürdü, yılmadı.

Bir davanın en önemli engellerinden biri, iç tartışmalardır. Uhud, kazanılmak üzere iken kaybedilen bir savaş ise bunun zâhiri nedeni 'okçular' olarak adlandırılan sahabilerin bir emre uymadaki tereddütleridir. Bedel ise ziyadesiyle ağır olmuştur.

Ashabın Uhud'da Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*e gösterdikleri sevgi örnekleri, yaptıkları fedakârlıklar, tarihte bir eşi görülmemiş fedakârlıklardır. Onların gazi olup geri dönenleri de şehit olup Rablerine kavuşanları da Peygamber *aleyhisselam*ın övgüsüne mazhar olmuştur.

O Güne Ait Notlardan

Müşrikler, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* ulaştılar. Yüzünü yaraladılar. Sağ alt dişini kırdılar. Ona taş attılar. Efendimiz müşriklerden birinin kazdığı bir çukura düştü. Ali bin Ebi Talib o anda elini tuttu. Talha da onu kucakladı. Mus'ab şehit düştü. Sancağı Ali aldı. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in miğferinden bir parça yüzüne battı. Ebu Ubeyde, dişleriyle yüzüne batan parçaları çıkarmaya çalışırken dişleri kırıldı.

Malik bin Sinan, yüzünden akan kanı emdi. Müşrikler iyice sokuldular. On kadar sahabi kendilerini siper ettiler. Onlar da şehit düştü.

Sonra Talha ile Ebu Dücane, bedenlerini siper yaparak onu korumaya çalıştılar. Üzerlerine ok yağmaya başladı ama kıpırdamadılar. O oklardan biri Katade bin Numan'ın gözünü çıkardı. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, eliyle, çıkan gözü yerine koydu.

Şeytan bu esnada bağırdı: 'Muhammed öldürüldü.' Bu söz, mü'minleri çok üzdü. Çöktüler. Bir kısmı kaçmaya başladı. O zaman iş iyice kızıştı.

İşte bu esnada Enes bin Nadr, ayağa kalktı ve meşhur sözünü söyledi:

'Eğer Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* öldürüldüyse, kalkın ve onun öldürüldüğü dava uğruna ölün!'

Abdurrahman bin Avf, o gün yirmi yerinden yaralandı.

Sonra Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bulunduğu yerden çıktı. Onu ilk defa Ka'b bin Malik gördü. 'Müslümanlar! Müjde! İşte Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*!' dedi. Ona susması yönünde işaret yaptı. Müslümanlar oraya toplandılar. Ebu Bekir, Ömer, Ali, Haris bin Sımmat oradaydı.

Ali su getirdi. Onu içemedi. Yüzündeki kanları yıkadı, başına döktü. Oradaki bir kayanın üstüne çıkmak istedi. Acısından çıkamadı. Talha, kayanın dibine çömeldi, ona basarak çıktı. O esnada namaz vakti oldu. Oturarak onlara namaz kıldırdı. (Zadülmead'ın ilgili bölümünden ayrıntıları görülebilir.)

Cennetten Bir Adam: Hamza Bin Abdulmuttalib ﷺ

Bi'setin altıncı yılında Müslüman oldu. Onun Müslümanlığı, baskı altındaki diğer Müslümanlara güç verdi. Hicret edenlerle beraber hicret etti. Mekke'deki zor günlerde, Bedir'de en önde çalışanlar arasındaydı.

Uhud Gazvesinde de mü'minlerin ileri kadrolarındandı. Müşrikler, onun şahsında Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* en ağır darbelerden birini vurmayı planlamışlardı. Süt kardeşi, amcası ve davasının önde gelen isimlerinden birini ortadan kaldırarak intikam alacaklardı. Çünkü Bedir'de yedikleri ağır darbenin baş müsebbiplerinden biri Hamza idi.

Hamza *radıyallahu anh*, Mekke'de iken küçük bir kabilenin efendisi idi. Medine'ye Müslüman olarak hicret edip Uhud'da şehit olduktan sonra, kıyamete kadar gelecek bütün şehitlerin efendisi oldu.

Allah yolunda şehadet arzusu vardı; arzusunda da samimi idi. Allah Teâlâ dilediğine erdirdi onu. Şehit oldu. Vücudu parça parça edildi.

Yiğitliği ve gayretiyle ölçülebilir bir ölümle öldü.

Cennetten Bir Adam: Mus'ab Bin Umeyr

Mekke'nin en zengin ailelerinden birinin çocuğu idi. İlk iman edenlerden olma şerefine erdi. Ailesi imandan dönmesi için ona baskı yaptı. O imanında sebat etti.

Habeşistan'a hicret edilirken hicret etti. Sonra Mekke' ye geri döndü.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu Yesrib'e muallim olarak gönderdi. Orada Kur'an ve İslam öğretti. Ölü kalpler onunla hayat buldu. Yesrib, onun elinde Medine oldu. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*i Medine'ye davet etti. Medine, İslam'ın merkezi oldu.

Hicretin ikinci yılında Bedir'de şehadete koştu. Bedir'de aradığını bulamadı.

Uhud günü, müşriklerin mızrak ve kılıç darbeleriyle şehit oldu. Savaşta sancaktardı. Şehit olurken sancağı Ali bin Ebi Talib'e devretti.

Mezarına konduğunda, üzerinde başından ayaklarına kadar bedenini örtecek bir elbisesi bile yoktu. En zengin ailelerden birinin çocuğu olarak doğup en fakir insanlardan biri olarak öldü ama o hâlinden memnun gitti.

Cennetten Bir Adam: Sa'd Bin Rabi'

Sa'd *radıyallahu anh*, Medine yerlilerindendi. Hazrec koluna mensuptu. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Medine'ye hicret ettiğinde, bir muhacirle ensardan birini kardeş yapıyordu. Abdurrahman bin Avf *radıyallahu anh*ı da Sa'd bin Rabi' ile kardeş yapmıştı. Sa'd, Abdurrahman'a kardeşliği gereği malının yarısını almasını teklif etti. Eşlerinden birini onun için boşayabileceğini söyledi. O ise malına bereket vermesi için Allah'a dua etmişti sadece.

Uhud'da olan olduktan sonra Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: '*Sa'd bin Rabi' hakkında bana bilgi getirecek biri var mı; ölüler arasında mıdır, diriler arasında mı merak ediyorum?*' diye sordu. Ensardan biri: '*Ben bakarım ya Resûlellah'* dedi. Onu aradı, son nefesini vermek üzere iken buldu. Ona dedi ki: *'Bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem emretti; senin diriler arasında mı ölüler arasında mı olduğunu merak ediyor.*'

Sa'd dedi ki: '*Ben artık, ölüler arasındayım. Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme benden de selam söyle. De ki: Ben cennetin kokusunu hissediyorum. Akrabalarıma da de ki: Eğer gözlerini oynatacak kadar, takatleri olduğu hâlde Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme bir zarar gelirse, onların Allah katında hiçbir özürleri olmaz, bilsinler.'* Bu sözlerden sonra da vefat etti. Son nefesine kadar ilk günkü heyecanını kaybetmedi.

Cennetten Bir Adam: Hayseme

Oğlu Sa'd *radıyallahu anh*, Bedir'de şehit olmuştu. Uhud'dan önceki günlerden birinde oğlunu rüyasında gördü. Oğlu ona, kendisini özlediğini söylüyordu rüyasında. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* giderek, oğluyla cennette buluşmak istediğini söyledi. Kendisi için şehitlik duası yapması ricasında bulundu.

Uhud'da muradına erdi, şehitler arasına katıldı.

Cennetten Bir Adam: Amr Bin Cumuh

Amr'ın yaşı ileri ve ayağı da topaldı. Dört oğlu vardı. Çocukları, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile beraber cihada katılıyorlardı. Uhud öncesinde çocukları, özründen dolayı cihada katılmasının mümkün olmayacağını ona söylediler. O da çocuklarını Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* şikâyet etti. 'Ya Resûlellah! Ben bu topal ayağımla cennete girmek istiyorum. Bu çocuklarım beni engelliyorlar!' dedi.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ona cevap verirken, onun durumundaki birinin özürlü sayılacağını söyledi. Sonra da çocuklarına yönelerek: 'Neden engelliyorsunuz ki belki Allah ona şehadet nasip eder!' dedi.

Savaş başladıktan sonra Amr ileri atıldı. Bir daha da geri dönmedi. O gidişi şehadetle sonlandı.

Cennetten Bir Adam: Hanzele Bin Ebi Amir

Hanzele'nin, eşiyle bir araya geldiği zamanda cihat çağrısı yapılmıştı. Cihat kelimesini duyunca evinden dışarı çıktı, silahını aldı ve orduya katıldı. Gusletmeyi bile düşünmedi.

Uhud meydanında şehit oldu. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hanzele'yi meleklerin yıkadığını gördüğünden, hanımından Hanzele'nin durumunun öğrenilmesini istedi. Hanımı da cihat kelimesini duyduğunda, gusletmeyi bile düşünmeden yola çıktığını bildirdi.

Uhud şehidi Hanzele'nin adı '*meleklerin yıkadığı adam'* olarak kaldı. O gece ondan hamile kalan hanımı bir erkek çocuk doğurdu. Çocuğuna Abdullah adı verildi. Abdullah, 'meleklerin yıkadığı adamın oğlu' olmakla övündü. O adamın oğlu olmanın hakkını da veren amellere sahip oldu.

Cennetten Bir Adam: Abdullah Bin Amr

Abdullah bin Amr, Uhud'da şehitlikle şereflendi. Oğlu Cabir diyor ki: 'Babam Uhud'da şehit olunca, yüzündeki örtüyü açtım. Ağlamaya başladım, etrafımdakiler beni engellemeye çalışıyordu, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ise engellemiyordu.

Halam Fatıma da ağlamaya başladı. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: 'Ağla veya ağlama, siz bunun naaşını kaldırana kadar melekler onu kanatlarıyla gölgelemektedirler.' *(Buharî, Cenaiz 3)*

Cabir *radıyallahu anh* diyor ki:

'Babam Uhud'da şehit olduğunda Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana dedi ki: 'Cabir! Allah Teâlâ babana ne dedi, sana söyleyeyim mi?' 'Buyur ya Resûlellah!' dedim. Buyurdu ki:

'Allah Teâlâ kimseyle doğrudan konuşmamıştır. Babanla doğrudan konuştu. Buyurdu ki: 'Benden dile, vereyim sana!' O da: 'Rabbim! Beni yeniden dirilt de senin yolunda bir kere daha şehit olayım.' Allah Teâlâ buyurdu ki: 'Benim sözüm kesindir, geri dönüş yoktur.' 'O zaman geride kalanlara benim durumumu bildir.' dedi. Allah Teâlâ bunun üzerine Âl-i İmran suresinin 169. âyetini indirdi: **'Allah yolunda öldürülenleri ölüler sanmayın. Bilakis onlar Rableri katında diridirler, rızıklandırılmaktadırlar.'** *(İbni Mace, Cihad, 16)*

Cennetten Bir Adam: Abdullah Bin Cahş

Mekke'de akidesi için direnenlerdendi. Habeşistan'a hicret etti. Medine'ye hicret edince de Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in eli ayağı oldu.

Uhud meydanına çıktığında Sa'd bin Ebi Vakkas ile aralarında şöyle bir konuşma oldu. Sa'd'a dedi ki: 'Gel, bir kenarda Allah'a dua edelim.'

Önce Sa'd dua etti ve duasında şöyle dedi: 'Allah'ım! Benim karşıma çok güçlü birini çıkar. Onu karşıma alayım ve öldüreyim, ganimetini de alıp gideyim.'

Abdullah'a dua sırası gelince de şöyle dua etti: 'Allah'ım! Benim karşıma çok güçlü birini çıkar. Onunla senin yolunda vuruşayım. O, benim burnumu ve kulağımı kessin. Sonra da sen beni huzuruna aldığında, bana burnum ve kulağıma ne olduğunu sor. Ben de: 'Senin ve Resûl'ünün yolunda Rabbim!' deme lezzetine ereyim. Sen de: 'Doğru diyorsun!' de.'

Sa'd *radıyallahu anh*, daha sonraki yıllarda oğluna Uhud hatıralarını anlatırken: 'Abdullah, duasında sadıktı. Dediği gibi oldu. Onu savaştan sonra ölüler arasında burnu ve kulağı kopmuş olarak gördüm.' dedi.

Cennetten Bir Adam: Usayrim

Usayrim, Uhud sabahına kadar Müslüman olmamıştı. Akrabalarından Müslüman olanlar cihada çıkarken o evinde oturuyordu. Kabilesi olan Abdüleşheloğulları, savaş sonunda kendilerine ait ölüleri tespit için meydanda dolaşırken Usayrim'i gördüler. Can çekişiyordu. 'Sen Usayrim değil misin?' dediler. 'Evet, ben Usayrim'im. Siz çıktığınızda iman etmemiştim. Sonra Allah, kalbimi imana açtı. İman ettim ve kılıcımı aldım buraya geldim. Şimdi de gördüğünüz hâldeyim.' dedi. Az sonra da şehit oldu. Onu Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* haber verdiklerinde: 'O cennettedir.' buyurdu.

Ebu Hureyre *radıyallahu anh* diyor ki:

Usayrim, bir rekât namaz kılmadan bu makama yükseldi.

Cennetten Bir Adam: Muhayrîk

Medine'de yaşayan Yahudilerdendi. Uhud sabahı akrabalarına: 'Muhammed'e yardım etmemiz bize haktır. Gelin yardım edelim.' dedi. Akrabaları: 'Bugün cumartesidir.' dediler. O da 'Ne olur cumartesi olsa?' diyerek silahını alıp Uhud'a çıktı.

Oradan da şehit olup Rabbinin cennetine gitti. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun hakkında, 'Yahudiler'in en iyisi' ifadesini kullandı.

Cennetten Bir Adam: Enes Bin Nadr

Uhud kazanılacakken kaybetmeye yüz tutunca, Enes *radıyallahu anh* ayağa kalktı. Etrafındakilere 'Ne oldu, neden oturuyorsunuz?' diye sordu. Onlar da yayılan dedikoduyu hatırlattılar. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in öldürüldüğünü söylediler.

Bunun üzerine meşhur çıkışını yaptı: 'O öldürüldükten sonra yaşayıp da ne yapacaksınız? Kalkın, öldürüldüğü dava uğruna ölün!'

Hezimete neden olan Müslüman kardeşlerini kastederek: 'Allah'ım! Bunların yaptığından dolayı affını diliyorum.' diyerek meydana atıldı. Sa'd bin Muaz'ı gördü, ona dedi ki: 'Ah cennet ah! Sa'd! Cenneti şu Uhud'un dibinde görür gibiyim.'

Savaştan sonra vücudunda seksenden fazla darbe izi vardı. Tanınmıyordu. Kız kardeşi onu parmak uçlarındaki çocukluktan kalma bir izden tanıyabildi.

Allah onlardan razı olsun.

En zor zamanlardan birinde ayakta durmayı bildiler. Ölümden çekinmediler. Bilakis ölümün üstüne üstüne yürüdüler.

Destanlar yazdılar.

Allah'ın rızasını kazandılar.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onlardan memnun oldu.

Kazanıp gittiler.

Ka'b Bin Malik Diyor ki:

Uhud günü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: 'Hamza'nın ölümünü gören var mı?' diye sordu. Bir adam: 'Ben gördüm.' dedi. 'Hadi göster bize onu.' dedi. Beraberce Hamza'nın yanına vardılar. Karnı yarılmış, burnu, kulağı koparılmıştı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona bakmak istemedi. Ölülerin önünde durup şöyle buyurdu:

'Ben bunların şahidiyim. Onları kanlarıyla sarın. Bunlardan yaralanan biri yoktur ki kıyamet günü o hâliyle gelmesin. Rengi kan rengi, kokusu misk kokusudur. Daha çok Kur'an bileni öne koymak üzere bir kabre iki kişiyi koyun.' *(Musannaf, İbni Ebi Şeybe, Mağazi, 26)*

* * *

Büyük Dehaya Kilit Rol

Birinci Asır Birinci Basamaktır

İslam'ı ve İslam'ın nebisi Muhammed *aleyhisselam*ı tanımak ve tanımanın ötesine gidip anlayabilmek için alternatifsiz yol, ashabıkiramı bilmekten geçer. Ashabıkiramı ve onların şartlarını, yaşadıkları olayları, kişiliklerini bilmek, Müslümanların büyüklerine ait önemli hatıraları bilmekle ifade edilebilecek bir bilgi değildir. Davete ilk icabet eden nesil, çilenin ilk hamalları, âyetlerin üzerlerine indiği tek nesil, hatalarına ve sevaplarına anında müdahale edilen Müslümanlardır onlar.

Onların üzerinden anlaşılan İslam, pratik bir bilgiden öğrenilen İslam'dır. Onların sergilediği örnekler, onlardan sonraki nesillerin üzerinde bir daha tekrarlanmamış, ebediyen de tekrar edilemeyecek, değer biçilemez olaylardan oluşmaktadır. Kur'an, doğruyla yanlışı, ihlasla nifakı tefrik eden bir kitap olarak, onların peygamberlerine söylediği '*Anam babam sana feda olsun.*' şeklindeki sözleri, infaktaki cömertliklerini yalanlamadı.

Kur'an'ın övdüğü, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in sahiplendiği bir nesilden söz ediyoruz. Tarih kitaplarında kahramanlıkları yâd edilen, masallara konu olmuş birileri değil, Levhimahfuz'a fedakârlıkları ve samimiyetleri kaydedilmiş mübarek bir nesildir sözünü ettiklerimiz.

Allah onlardan razı olsun.

Yeryüzüne gönderilen on binlerce peygamberden hiçbirine gösterilmemiş bir sadakati peygamberlerine gösterdiler. Tekrarlanması zor bir çığır açtılar. Destanlaştılar, örnek ve önder oldular. Müslümanlar onları anarken gözyaşlarına hâkim olamadılar. Onlar kadar, adı çocuklara konmuş insan var mıdır acaba? Onlar kadar, ne bir resmi, ne de bir tanıtımı bulunduğu hâlde bilinip sevilen görmüş müdür insanlık?

ÜmmetiMuhammed, onların peygamberlerine gösterdiği emsalsiz sadakatin neticesi olarak onları sahiplendi. Onların zenci veya beyaz, Arap veya Rumî olup olmadığına bakmadan sevdiler, saydılar. Her ırktan her Müslüman kendini onlardan bildi, onlarla haşrolmak diledi.

Onların anıldığı meclislere huzur indi, bereket yayıldı o meclislerde.

Allah onlardan razı olsun.

Onların bulunduğu tarihimiz Kur'an'ımızın tarihidir. Sünnetimizin tarihidir. Cihadımızın tarihidir. İffetimizin tarihidir. Ahireti dünyaya

tercihimizin tarihidir. Namazın, haccın, orucun, tilavetin, infakın, zühdün, tevazunun, fedakârlığın, samimiyetin tarihini onlar yazdı.

Onlar üzerinde bir dedikodu, isimlerini sarsmaya yönelik bir iftira, yaşadıkları gayp dosyalarına kaldırılmış olayların kasıtlı bir şekilde irdelenmesi, onların Allah nezdindeki değerini hiçbir şekilde değiştirmeyecektir. Ümmet olarak bizim, onların kanalıyla ulaştığımız Kur'an'ımız, sünnetimiz ve övündüğümüz tarihimiz hakkındaki bakışımız değişebilir.

Cihattan ar eden, zulme kıyamdan anlamayan bir anlayış bizi istila edebilir. Allah ve Resûl'ünün beğenip, sevdiğini eleştirmek gibi bir çelişki içine itebilir bizi.

Ashabı anlamak, dini anlamaktır. Onları takdir etmek, gittikleri yolda yürüme gayretidir.

Önemli Bir Ayrıntı

Ashaptan söz edildiğinde, onların masum olmadıkları, nihayetinde iyi ve kötü yönleriyle anılmaları gereken mübarek insanlar oldukları, hata işlemiş olmalarının onların sahabiliğini kaldırmayacağı vurgulanır. Bu kesinlikle doğrudur.

Bu doğru çizgi üzerinde hassas bir ayrıntı daha vardır. O ayrıntı, ashabı anlamamız ve izlerinden gitmemiz konusunda bize yardımcı olacaktır. Bu ayrıntıyı adım adım şöyle izleyebiliriz:

Sahabilik, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*i görüp iman etmek ile kazanılan bir makamdır. Dolayısıyla, **Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sağlığında iman edip, O'nu mü'min olarak gören ve o imanıyla ölen her Müslüman'ın adı sahabidir.** Bu unvan, kişiden kişiye değişken değildir. Biz Müslümanlar olarak, **sahabi** dediğimizde bu vasfı taşıyan neslin tamamını kastederiz.

Sahabi olmak, unvan olarak ortak bir isimdir. **İsimdeki ortaklık, sahabeler arasında derece farkı bulunmasına mâni değildir.** Onların da kendi aralarında dereceleri, makamları farklı durumdadır. Bu farka Kur'an ve sünnet özellikle vurgu yapmaktadır. Yaklaşık on gruba ayrılmaları mümkündür. İlk iman eden kadronun ebediyen bir benzerinin bulunmayacağına, âyetler, hadisler ve en basit insan aklı bile delalet etmektedir. İlk cihat hareketi olan Bedir'e katılanların erişilmez ayrıcalığını bizzat Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* işaret etmiştir.

Ashap arasındaki fiziki ve karakter farklılıklarının da onların değerlendirilmesine etki ettiği şüphe götürmez bir gerçektir. Bir Halid bin Velid'i tarihin en hassas isimlerinden biri yapan, kısa süren Müslümanlık dönemine rağmen, ortaya koyduğu askerî yeteneği olmuştur. Aynı şekilde Hassan bin Sabit'i, sanat adamlığı bilinir bir isim hâline getirmiştir.

Öte yandan Ebu Bekir'i de pek çoğunda bulunan özelliklerin şahsında toplanmış olması bir numara yapmıştır. Bu hâlin onlara Allah Teâlâ'nın takdir buyurduğu rolün bir gereği olduğu aşikârdır. Sebep ne olursa olsun, biz önümüzde duran tabloda gördüğümüz sonuçları değerlendirmek durumundayız. Allah Teâlâ, onlardan birini askerî bir zekâ ile mücehhez kılıp o şekilde yarattıysa, diğerini de şiirdeki üstünlüğüyle mücehhez kılıp farklı hâle getirdiyse, bu O'nun bilip hükmedeceği bir iştir. Biz kaderin tecelli edişini hayretle seyretmekten başka bir şeyle mükellef değiliz.

Ashabın asırlara yayılan özelliklerine, ömürlerinin de etki ettiği önemli bir gerçektir. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in amcası, Allah'ın aslanı Hamza, birkaç heyecanlı olayın dışında mesela, düşünceleri, yorumları ve ilmi açısından hiç anılmamıştır. Bu, İslam'ın, gündemi kendi iradesiyle sürdürdüğü yılları göremeden Uhud'da şehit olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde Yasir, Mus'ab gibi isimler, önemli isimler oldukları hâlde, öz geçmişleri ve etkileri bakımından bir Abdullah bin Mesud, bir Ömer bin Hattab kadar anılmamıştırlar. Zira İslam'la yaşadıkları yıllar, diğerlerine göre az denecek kadardır.

Ashap arasında bilhassa Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*den sonra uzun yaşayanlar daha çok konuşulmuş, onların etrafındaki olaylar daha kabarık olmuştur. Ümmehat'ül mü'mininden Aişe annemizin, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*den sonra yarım asra yakın bir zaman yaşamış olması, ilk zamana göre daha hareketli ve karışık bir dönemi görmüş olması, diğer annelerimize göre adının karıştığı olay sayısının daha fazla olması pek tabiidir.

Elbette, Ömer bin Hattab, Ebu Bekir'e göre beş kat daha fazla anılacaktır. Bir kere Ebu Bekir'in anıldığı yerde beş kere Ömer'in anılması suyun yatağında akmasıdır. Çünkü Ömer, Ebu Bekir'in makamında, ondan sonra beş kat daha fazla kalmış ve olay olarak, toprak olarak daha geniş bir alanda yaşamıştır. Bu zaviyeden bakıldığında sahabiler arasında farklılıklar olması gayet tabii görülmelidir. Allah hepsinden razı olsun. Amellerini kabul buyursun.

En temel ilke olarak benimsediğimiz, onların masum olmadığı kuralını işlettiğimizde, önemli bir gerçeği daha itiraf etmek durumunda olacağız:

Bir sahabi, sahabinin eğer daha uzun yaşamış ise İslamî hassasiyetleri itibariyle yaşadığı zamanlardaki gelişen olaylara seyirci kalamayacağı gayet normaldir. Her yaşanan yıl, önceki yılda ölene göre daha çok olayla karşılaşma, daha çok tepki gösterme anlamına gelmektedir. Her konuşma, her tepki, her atılan adım, her karar, yanılma veya isabet etme ihtimaliyle bir kere daha karşılaşma demektir.

Sahabiye hatadan korunmuşluk vermediğimize göre, yanılma ihtimalinin de bulunduğu bir konuşmada, çok yaşayanın çok yanılma, çok yürüyenin çok tökezleme ihtimali ile karşılaşmasının doğallığı gün yüzüne çıkmaktadır. Hicretin onuncu yılında ölen bir sahabi ile hicretin ellinci yılında ölen sahabi hakkında bize ulaşan bilgilerin aynı olmayacağı ön yargısı buradan kaynaklanmaktadır.

Bir sahabi etrafında tartışmalı konuların sayısı\önemi, imanî boyut almadıkça, onun sahabiliği dışında gelişen olaylar olarak görülmelidir.

Bu ilkenin uzantısı olarak şu hakikatin de tespiti gerekmektedir:

İslam, hicretin onuncu yılı ile altmışıncı yılı arasında iki türlü gelişme gösterdi. Bu gelişmelerin birincisi, herkesin bildiği toprak genişlemesidir. Bugün üzerinde yirmiden fazla devlet bulunan bir toprak parçası, o dönemde İslam'la şereflendi.

Bu gelişmenin, bir idare etme zorluğunu da beraberinde getirdiğini müşahede edebiliriz. İkinci gelişme ise Veda Hutbesini dinleyenlerin sayısına göre Müslümanların oranının yüzlerce hatta binlerce denebilecek kadar arttığı gerçeğidir. Yüz binlerce insan, o dönemde İslam'a girmiştir.

Bu kitlelerin İslam'a gelirken, Mekke'den putlarını terk edip Medine'ye hicret eden ilk nesil gibi berrak bir zihinle gelmedikleri göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Yaşadıkları yörelerdeki uygarlıkların etkilerini tamamen atamamış kitlelerin, gelirken sorunlar getirerek geldikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu da ileriki yılları yaşayan sahabilerin, karşılaştıkları yeni olayların kabarıklığını gösterir.

İleriki dönemleri yaşayan sahabilerin, beşinci veya on birinci yılda ölenlere göre çok daha karmaşık ve sorunlu bir dönem yaşadıkları, ciddi bir hakikattir. Bu yüzden de onların isimleri etrafında dönen olay sayısı, sorunların çözümü üzerinde yürütülen fikirlerin farklılığı önümüze çokça çıkmaktadır.

Ashabın Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde de bazı sorunlar yaşadıkları, aralarında tartıştıkları, tartışmaları ilerlettikleri olmuştur. Ancak o tartışmalar, ekol farklılıkları olarak sonuçlanmamıştır. Çünkü Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in aralarında bulunması, bir anlamda sorunların en üst seviyede büyümeden, kesin bir kararla halledilmesi şeklinde tecelli etmiştir.

Bu durum, Ebu Bekir döneminde biraz zayıflayarak aynen korundu denebilir. Ömer döneminde de sorunların kökleşmesi durumuyla karşılaşılmadı. Ebu Bekir ve Ömer dönemlerinde iki imkân, sorunlarda kökleşmeyi önlüyordu:

Bir: Beraberce Bedir, Uhud yollarında yürümüş dostlar, birbirlerine karşı tavırlarında daha dikkatli idiler. Çok yüzeysel bir benzetme ile aile içinde yabancı isim pek yoktu. Osman döneminde ise çapulcuların Medine'de karargâh kurmasına ses çıkarılamayacak kadar yabancı isim aileye katılmıştı.

İki: Ebu Bekir ve Ömer, isim olarak bir daha benzerleri hayal dahi edilemeyecek isimlerdi. Kararlı ve korkusuz tavırları, kendilerinden hiçbir zaman taviz beklenemez isimler olmaları, toplumu tek başına ayakta tutan şahsiyetlerine zemin hazırladı. Allah hepsinden razı olsun.

Bu durumun tahlilini anlayabilme açısından önemli bir bilgi olarak şu olay zikredilebilir:

Dördüncü Raşid Halife Ali bin Ebi Talib radıyallahu anh dönemi, önceki üç halife dönemine göre daha karışık, üç halifenin birinci ve ikincisine göre karmakarışık bir dönemdi. Bir defasında, Ali bin Ebi Talib'in olaylara hâkim olamadığını ima etmek isteyen biri, ona şunu söylemiş:

'Ya Emirelmü'minin! Ben Ebu Bekir ve Ömer döneminde de yaşadım. Çok huzurlu senelerdi o seneler!'

Ali bin Ebi Talib radıyallahu anhın bu zata verdiği cevap, oldukça mânidardır:

'Bu dediğin doğrudur. Zira Ebu Bekir ve Ömer'in arkasında ben vardım. Benim arkamda ise sen varsın!'

Ashabın imtihanını, Ebu Cehil ve emsalleri ile olan mücadelesinden ibaret göremeyeceğimiz gayet açıktır. Bilakis ashabın imtihanlarını Mekke şartlarına direnme, hicret etme mecburiyeti, Medine şartlarının oluşmasına destek, cihat, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin vefatına tahammül, vefat sonrasında siyasi yapının kurulmasında tavır, dünya

nimetlerinin ayaklarına akması anında kaymama, idarecilik imtihanında kazanma olarak belirleyebiliriz.

Ashaptan bir kısmı bu imtihanların tamamı ile bir kısmı da bazılarıyla karşılaştı. Kimin hangi imtihanı nasıl kazandığını veya kaybettiğini bilmek durumunda değiliz. Araştırma hakkımız da yoktur. Onların, imandan çıkma dışında herhangi bir tutumları, savaşmaları, **Sahabi olmaları** ile ilgili durumu değiştirmemektedir. Sahabilik unvanını kaldırabilecek suç, imandan çıkma suçudur. Hakkında Allah'ın hükmünün ne olduğunu bilmediğimiz bir olaydan dolayı ümmetin ilk nesli hakkında ileri geri konuşamayız.

Onların kendi aralarındaki tartışmalarının, şehevi hislerin etkisi altında olduğunu iddia etmek de abestir.

Ashabı öven âyet ve hadisler umumidir. İsim verenlerin dışındakilerde genel övgüler vardır. Bu nedenle de onların genel anlamda üstün bir derece sahibi olduklarına dair inanışımız, dinde zorunlu bilinmesi gerekenler arasındadır.

Bir sahabinin, ömrünün sonuna doğru, bize göre yanlış yaptığına kani olduğumuz bir işinden dolayı, önceki hizmetlerinin, fedakârlıklarının yok sayılması ne kadar doğru bir harekettir?

Sadece örnek oluşturması açısından Amr bin As *radıyallahu anh*ı tahlil edelim.

Amr bin As, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında içinde Ebu Bekir ve Ömer gibi isimlerin bulunduğu bir orduya komutan olarak tayin edilmiş bir sahabidir. Geç Müslüman olanlardan olmasına rağmen, erken terfi etmiştir. Ebu Bekir ve Ömer zamanlarında da ileri uçlardaki görevlerde kullanılmıştır. Allah hepsinden razı olsun.

Bugün Amr bin As, Mısır demektir çünkü Mısır, onun eliyle fethedilmiştir. Mısır'da asırlardan beri okunan ezanlar, daha sonra Mısır'ın İslam'a kazandırdıkları hep onun lideri olduğu fethin bereketiyle gerçekleşmiştir. Bir kişinin hidayetine vesile olana bile büyük ecirler vaat edilmişken, bir kıtayı İslam'la şereflendiren için vaat edilen arasında büyük bir fark vardır elbette. Amr bin As, Mısır demektir.

Amr bin As, ömrünün sonlarına doğru, farklı olaylara karışmış, riskli kararlar vermiştir. Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh*ın karşı tarafında yer almıştır. Mısır'daki icraatı nedeniyle üçüncü halife olan Osman *radıyallahu anh* tarafından Mısır'daki valilik görevinden alınmıştır. Şunlar veya bunlar üzerinden Amr'ın tenkit edilebileceği yönleri tarih kitaplarına geçmiştir.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*den övgü görmüş, cihat tarihinde şerefli bir yeri bulunan bir sahabinin, irtidat olmayan hatalarından dolayı, öncesinin yok sayılması ağır bir hatadır. Kim, seksen doksan sene yaşar ve yoğun bir çalışma cetvelinden sonra hiç hatasız olarak Rabbine ulaşabilir?

Bu noktada Ehlisünnetin temel karakteri olan ilkeye ulaşmış bulunuyoruz:

Ashabıkiramı, ilk basamak olmalarından ötürü minnetle ve saygıyla anmak zorundayız. Onların gerek özel yaşamlarındaki hatalarını, gerekse birbirleriyle olan ilişkilerini ve tartışmalarındaki sonuçlarını Allah Teâlâ'ya havale eder, aralarında hakem konumunda olmayız. Onların tartışmalarına asırlar sonra taraf olmanın, onlara hakemlik rolünde bulunmanın dinimize kazandıracağı bir şey yoktur.

Onların dinimize yapmış olduğu hizmetin bize kazandırdıkları, bizim onları saygıyla anmamız için yeterlidir.

Ashap ve Eğitimi

Ashap, bizzat Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in elinde yetiştiler. Hakka destek olmayı, haktan yana tavır koymayı cihat olarak öğrendiler. Onlar için, namazlarını camide düzgün kılan, işine gidip çocuklarını geçindiren dindar insanlar tiplemesi yapılamaz. Sahabi olmak, hakkın eri olmak ve er olmanın bedelini her durumda ödemeye hazır olmaktır.

Onlarla ilgili bir değerlendirme yaparken bugün çizilmek istenen Müslüman profilinden yola çıkarak bir tanımlama yapmak mümkün değildir. Onların pek çok konudaki tavrı, evine kapanmaktansa, yanlışa düşme ihtimaline rağmen doğru gördüğünü ortaya koyma, ortaya koyduğu için bedel ödemeye hazır olma tercihidir.

Kendilerini bulundukları yerde hakkın mümessilleri olarak gören insanlar için değerlendirme yaparken dikkatli olmak gerekmektedir. Onların yaptıkları bir işte yanılmış olmaları, ziyadesiyle muhtemeldir. Hıyanet etkileri ise hiçbir şekilde ihtimal dâhilinde değildir. Allah onlardan razı olsun.

Kureyş'in Dâhisi Amr Bin As radıyallahu anh

Amr bin As *radıyallahu anh*, ashabın geç Müslüman olanları arasındadır. Babası As ve kendisi, Kureyş'in ileri gelenlerindendi. Müslümanlıklarının

gecikmesi, İslam'a zararlarının artmasına sebep oldu. Amr *radıyallahu anh*, Kureyş'in içinde üstün zekâsı ve keskin çıkışlarıyla bilinen, sözü dinlenir kadrodandı.

Uhud ve Hendek Gazvelerinde müşriklerin tarafındaydı. Çocukları ondan önce İslam'la şereflendi. Amr ise geç Müslüman oldu ancak İslam'la şereflendikten sonra, ömrünün geri kalan bölümünü de dolu dolu yaşadı. Hicretin sekizinci yılında Müslüman oldu.

* * *

Mekke, Habeşistan, Medine

Amr bin As *radıyallahu anh*ın İslam'a girme sebebi, diğerlerinden farklıydı.

Mekke müşriklerinden kaçıp Necaşi'ye sığınan Müslümanların geri verilmesi için, Mekkeliler tarafından gönderilen heyette Amr da vardı. Necaşi ile özel dostluğu vardı.

Müslümanları geri alma talebine Necaşi olumlu cevap vermedi. Amr, Necaşi ile tartışmak istedi. Necaşi onunla konuşurken, onun gibi zeki bir insanın, Muhammed *aleyhisselam* gibi bir peygambere tabi olmamasına anlam veremediğini söyledi. Bir anlamda onu azarladı. Bu minval üzere aralarında konuşma oldu.

Amr, bu konuşmadan etkilendi. Kalbi İslam'a ısındı. Müslüman biri olarak Necaşi'ye bey'at etti. Orada bulunan Cafer bin Ebi Talib'e içindekini anlattı.

Müslüman olduğunu ilan edip, bey'at etmek üzere Medine yolunu tuttu. Aynı günlerde, Kureyş'in iki ismi daha bu maksatla Medine yoluna çıkmıştı. Biri Halid bin Velid, diğeri de Osman bin Talha idi. Halid'in askerî yeteneği ve Amr'ın dehası dikkate alındığında, Kureyş'in ciğerleri sökülüyordu, denebilir.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*; Halid, Amr ve Osman'ın Müslüman olmak üzere geldiklerini görünce: '*Mekke ciğerparelerini size verdi*.' buyurmuştu. Sekiz yıl süren bir savaşın, öbür taraftaki en güçlü isimlerinden üçünün, İslam'a teslim olmak üzere gelmeleri, Müslümanları sevindirmişti. Onların sevindiği kadar da şirk tarafı kahroluyordu.

Halid ve Amr ikilisi, geçmişteki hatalarının, Müslüman olmakla kapanıp kapanmayacağını merak ettiler. Allah Teâlâ'nın kendilerini affetmesini

umdular. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara, İslam'a girmenin geçmişi kapatacağı müjdesini verdi.

Bu Bir Hakikat

Amr *radıyallahu anh*, on üç yıl hicretten önce, sekiz yıl da hicretten sonra olmak üzere yirmi yıla yakın bir zaman İslam'la ve İslam'ın peygamberi ile savaştı. Dehasını, İslam'ın aleyhine kullandı. O ve ekibi canlara kıydı. Hicrete neden oldular, hicret edeni rahat bırakmadılar. Habeşistan'a da bunun için gitmişti.

Devran döndü, İslam güçlenmeye başladı. Amr'ın kalbi yumuşadı. Medine yolunu tuttu. İman ettiğini ilan etti. Mü'minlerin arasına katıldı. Onlarla aynı safta namaz kıldı. Mü'minlerin kardeşi oldu.

Yıllarca ondan ve adamlarından işkence görenlerin bir kısmı şehit olup gitmişti ama bazıları hâlâ yaşıyordu.

Amr'ı herkes bağrına bastı. Kimse onu geçmişiyle ayıplamadı. Kardeş kervanına katıldıktan sonra, imanını denemeye alan olmadı. Darulerkam'da bulunanlarla aynı safta namaz kıldı, aynı sofrada yemek yedi. Uhud'da öldürmek için savaştığı insanlarla, dört yıl sonra kardeş oldu.

İman, bir iddia yumağı değildi Medine'de; âyetlerin tarif ettiği, hadislerin öğrettiği kardeşliği kâğıt üzerinde bırakmadı ashap! Kısa bir zaman önce onları öldürmek isteyeni, aradan iman engeli kalkınca bağırlarına bastılar.

Bu kadarla da kalmadı.

Namaz saflarında aralarına aldıklarını, savaş saflarında öne geçirdiler. Amr *radıyallahu anh*, Müslüman olduktan sadece beş ay sonra ordu komutanı oldu. Orduda Ebu Bekir ve Ömer bile emrine verildi.

Amr, yıllar süren savaştan sonra Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in güvenine nail oldu. Ebu Bekir lider olduğunda ona güvendi. Ömer lider olunca onu ordunun önüne geçirdi.

İman budur!

İman bu olmalıdır!

O Anı Anlatıyor

'Önce Halid bin Velid atıldı ve bey'at etti. Sonra Osman ileri çıktı. O da bey'at etti. Ardından da ben yaklaştım. Vallahi, önüne oturduktan sonra, utancımdan gözümü kaldıramadım. Geçmiş hatalarımın bağışlanması şartıyla bey'at ettim. Ben böyle konuşunca buyurdu ki: '*İslam, öncesini siler. Hicret, öncesini siler*.'

Sekizinci yılın Safer ayında Müslüman oldu Amr. Müslüman olur olmaz da saflara katıldı. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ilk gazvede onun kabiliyetini değerlendirmek istedi. İçinde Ebu Bekir ve Ömer gibi isimlerin bulunduğu *Zatüsselasil* Gazvesinde komutan oldu. Gazve zaferle sonuçlandı. Amr, geç geldi, zaferle geldi.

İlk Görev Anı

Amr bin As *radıyallahu anh*, dehasıyla meşhurdu. **Kritik anlarda çabuk ve isabetli kararlar veriyordu.** Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun bu kabiliyetini değerlendirmek için ona görev verdi. Amr, lider yapılı biriydi. Onun için de ilk görevi ordu komutanlığı oldu. Diyor ki:

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana dedi ki:

'Amr, silahını, elbiseni hazırla, bana gel!' Ben de dediğini yaptım. Abdest alıyordu. Bana yöneldi ve buyurdu ki:

'Amr! Seni bir tarafa göndermek istiyorum. Allah seni kurtaracak, ganimetlerle geri çevirecek. Senin için iyi mal diliyorum.' Ben de dedim ki:

'Ya Resulellah! Ben mal için Müslüman olmadım. Cihat etmek ve seninle beraber olmak için Müslüman oldum.' Buyurdu ki:

'**Amr! İyi mal, iyi adam için ne güzeldir.**'

Bulunduğu her yerde farklı oldu.

Zatüsselasil'de gece konakladıkları yerde soğuktan durulmuyordu. Şiddetli bir çöl soğuğu vardı. Mücahitler ateş yakıp ısınmak istediler. Toplam beş yüz kişi kadardılar. Amr, ateş yakmayı yasakladı. Ateş yakanı, o ateşin içine atacağını söyledi. Çekindiler. Durumu Ebu Bekir'e arz ettiler. O rica edince: '*Yaktıkları ateşe atarım onları!*' diye cevap verdi. Ebu Bekir'den önce de Ebu Ubeyde'ye aynı cevabı vermişti.

Ömer ikaz etmek istedi ise de Ebu Bekir onu da uyardı:

'*Bu adamı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, savaş kurallarını bizden iyi bildiği için başımıza koydu.'* dedi.

Medine'ye döndüklerinde kendini savunurken, düşmana sayımızı göstermemiz açısından ağır bir hata olurdu, o nedenle ateş yaktırmadım, dedi. Önce kızanlar bile ona hak verdiler.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selem,* onu farklı görevlerde kullandı. En son da Umman'a görevli olarak tayin etti. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* vefat ettiğinde o, görevinin başındaydı.

Kararları Cesurca ve İsabetli

Zatüsselasil Savaşında, ordu komutanıydı. Ordu komutanı savaşı yönetmekle yetinmiyor, namazları da kıldırıyordu.

Soğuk bir gecede ihtilam oldu. Gusletmesi hâlinde helak olmaktan çekindi. Teyemmüm yapıp, sabah namazını kıldırdı. O sadece beş aylık Müslüman'dı. Ardındaki cemaatte ise yirmi yıllık Müslümanlar vardı.

Zaferden sonra Medine'ye döndüklerinde, durumu Peygamber *sallallahu aleyhi ve selleme* anlattılar. Âdeta onu şikâyet etmişlerdi. Peygamber *aleyhisselam* ona yöneldi ve:

'Amr! Arkadaşlarına cünüpken namaz mı kıldırdın?' diye sordu. O da durumu izah etti. Çok soğuk olduğunu, Allah Teâlâ'nın cana kıymamayı emrettiğini, bu nedenle teyemmümle namaz kıldırdığını anlattı.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tebessüm etti ve onun yaptığını hatalı bulmadığını beyan etti.

* * *

Ebu Bekir radıyallahu anh Döneminde

Acı vefat haberi üzerine Medine'ye geldi.

Ebu Bekir *radıyallahu anh*, halife olduğunda baş gösteren irtidat hareketlerine karşı yürütülen savaşta komutanlık yaptı. Medine'ye zafer haberi taşıdı.

Daha sonra Halife, onu eski görevi olan Umman valiliğine yeniden tayin etti. Halife onu tayin ettiğine dair yazısında, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in başlattığı bir görevi devam ettirmesini istediğini, kendisinden dünya ve ahireti için iyi işler yapmasını beklediğini söyledi. Amr, Halife'ye hitaben yazdığı cevabında şöyle demişti:

'Ben İslam'ın oklarından bir okum. Allah'tan sonra beni yaydan atacak olan sensin. Nereye uygun buluyorsan oraya at!'

Daha sonra büyük Şam fethine iştirak etti. Yermük Savaşında üç komutandan biri durumundaydı.

Ömer radıyallahu anh Döneminde

Amr *radıyallahu anh*ın asıl hizmet dönemi ikinci halife dönemi oldu. Ömer bin Hattab *radıyallahu anh*ı Mısır'ın fethine ikna etti. Fetih görevini üstlendi. Allah'ın lütfuyla Mısır fethedildi. Mısır, gerek onun döneminde ve

gerekse daha sonraki dönemlerde İslamî gelişmelerin Afrika ayağı durumuna geldi. Amr, sayısını Allah'tan başkasının bilemeyeceği kadar kalabalık bir kitlenin İslam'la şereflenmesine vesile olmuş oldu.

Yıllarca Mısır'ı yönetti. Mısır'a bayındırlık hizmetleri kazandırdı. İslam'ın yayılması için çalıştı.

Filistin de onun gayretleriyle İslam toprağı oldu. Kudüs'ü Ömer bin Hattab'a İslam şehri olarak teslim etme şerefi de ona aittir.

Daha Sonraki Dönemde

Ömer bin Hattab *radıyallahu anh* şehit edildiğinde Medine'de bulunuyordu. Seçilen yeni Halife Osman bin Affan *radıyallahu anha* bey'at edip Mısır'daki görevine döndü. Daha sonra Osman *radıyallahu anh* onu Mısır valiliği görevinden aldı.

Osman bin Affan *radıyallahu anh*ın şehadetine kadar Medine'de yaşadı. Fitne baş gösterince Medine'yi terk etti. Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh* döneminde, Muaviye *radıyallahu anh* tarafında kaldı. Sıffin Savaşının bitmesine ve daha sonraki siyasi şekillenmeye katkısı oldu. Muaviye *radıyallahu anh* tarafından tekrar Mısır valiliğine tayin edildi.

Doksan yaşlarında iken Mısır'da vefat etti.

Ölümü Tarifi

Amr *radıyallahu anh*, ölüm döşeğinde iken oğlu Abdullah, hissetmeye başladığı ölümü tarif etmesini istediğinde şöyle demişti:

'Ölüm, tarif edilmekten daha ağırdır ama sana biraz anlatabilirim:

Boynumda dağların olduğunu hissediyorum. Midemden koca dikenler çıkıyor.

Bir iğnenin deliğinden geçer gibi hissediyorum kendimi.' *(Tabakât, 4/260)*

Amr'da Farklılıklar

1- Amr *radıyallahu anh*, üstün bir askeri zekâya sahipti. Dili, eli ve aklı güçlüydü. Cahiliye döneminde bu farklılığını İslam'ın aleyhine kullandı. İslam'la şereflenince, geçmişteki açığını kapatacak hizmetler yaptı.

Bilhassa Mısır'ın fethini planlaması, hatta planlamadan önce Ömer *radıyallahu anh*ı fethin gerekliliğine ikna ettirmesi önemli bir husustur.

Filistin ve Kudüs'ün İslamlaştırılması ise başka bir farkını ortaya koymaktadır.

Yermük Savaşında da onun askerî dehası Müslümanların lehine olmuş, bugün büyük bir toprak parçasının Müslüman olmasına vesile olanlardan olmuştur.

2- İdarecilik yönü de güçlüydü. Onun idare etmeye olan hırsı ve gösterdiği başarısı, Ömer *radıyallalhu anh*ın dikkatini çekmiş ve: '*Amr, yaşadıkça lider olmalıdır*.' demişti. İradesi güçlü olduğu için cahiliye döneminde de hep son sözü söyleyen olmuştu. İşini tahminlerle yürütmez, plan ve programlı çalışırdı.

Bu yönü ile de tavırlarının anlaşılamadığı olmuş, ağır tenkitlere muhatap olmuştur. İdarecilik yönünün en belirgin özelliklerinden biri, adamlarına sahip çıkmayı ön planda tutmuş olmasıdır.

3- Şiir ve hitabet yeteneği, edebiyata konu olacak düzeyde idi. Kılıcı kadar, sözleriyle de keskin kararlara imza atmayı becermiştir.

4- Mısır'da, birinci döneminde beş yıl vali olarak bulundu. Her şeyin tek söz sahibi olarak yaşadı. Yerli halkın İslam'ı benimsemesi veya nefret etmesi, onun tutumuna büyük oranda bağlıydı. İdaresi ve ahlâkı, insanları İslam'a cezbetti. O ve adamları gönülleri fethettiler. İyi bir Müslüman örnekliği sergilediler.

5- Osman *radıyallahu anh*, onu görevden alırken bir itham üzerine almadı. Osman *radıyallahu anh*, yeni bir idari sistem oluşturmak istiyordu. Bu sistemde idare ile maliye ayrılacaktı. Amr, bu anlayışı benimseyemeyeceğini söyleyince, görevinden alındı. Aynı günlerde, Mısır'ı elinden kaçıran Rumlar, İskenderiye'ye saldırdılar. Amr, o dönemde idareden sorumlu değildi. Görevden de alınmıştı. Basit bir nefer olarak orduya katıldı.

Daha önce komutan olarak fethettiği yerin yeniden kurtarılması için er olarak cihat etti. Bu olaydan sonra da Medine'ye döndü. Yetmişini aşkın bir ihtiyardı. Kendisini görevden azleden halifenin yanında istişare elemanı olarak kaldı.

Kendi Dilinden Kendi Değerlendirmesi

İbnu Şemase el Mehri diyor ki:

Ölüm döşeğinde iken Amr bin As'ın yanına gittik. Uzunca ağladı. Yüzünü duvara çevirdi. Oğlu ona:

“- Babacığım, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* seni müjdelememiş miydi? Şöyle şöyle demedi mi senin için?”

Yüzüyle dönüp dedi ki:

Allah’tan başka hiçbir ilah bulunmadığına ve Muhammed’in Resûlullah olduğuna şehadetimiz en iyi hazırlığımızdır. Benim üç durumum vardır:

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*den daha çok buğzettiğim kimse yoktu. Onu elime geçirip öldürmek kadar arzu ettiğim bir şey de yoktu. Eğer o hâlde ölecek olsaydım, cehennemliktim.

Allah, İslam’ı kalbime koyunca, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*e gittim.

‘Uzat elini sana bey’at edeyim.’ dedim. Sağ elini uzattı. Ben elimi çektim.

‘Neyin var Amr?’ dedi.

‘Şart koşmak istiyorum.’ dedim.

‘Ne şart koşacaksın?’ dedi.

‘Günahlarım mağfiret edilecek!’ dedim. Dedi ki: ‘Bilmez misin, İslam öncesini siler, hicret öncesini siler, hac öncesini siler!’

Ondan daha sevgili kimse olmadı gözümde. Gözümde ondan çok kimseyi büyütmedim. Saygıdan dolayı, doyasıya ona bakamadım. Onu bana anlat, deseniz anlatamam çünkü doyasıya bakamadım ona hiç.

O hâl üzere ölseydim, cennetlik olmayı umardım.

Daha sonra öyle işler yaptık ki hâlimi bilemiyorum.

Öldüğümde peşimden bağıran olmasın, ateş yakılmasın.

Gömdükten sonra üzerime toprak atın. Bir hayvan kesilip, eti parçalanacak kadar başımda bekleyin ki sizin varlığınızla teselli bulayım. Bakayım ne diyeceğim Rabbimin elçilerine! *(Müslim, İman, 54)*

Altı Asır Yaşayan Adam

Osman Bey: Şanı Asırlarca Yaşadı

Ölürken isimlerimizin bedenlerimizle beraber ölmeden, yaşayanların arasında kalması, kimin arzusu değildir? Hayatta iken isimlerimizin içini doldurmamız, ölümümüzden sonra da isimlerimizin hayırla anılması, insan olarak da Müslüman olarak da övünülecek bir sonuçtur. Her fâni böyle bir son ister elbette ama kaç kişiye nasip oldu böyle bir şeref?

Kime nasip olduğu kadar, kimde ne kadar kaldığı da merak edilebilir. Kimilerinin adı, henüz bedenleri toprağı görmeden unutuldu. Kimileri kısa bir dönem anıldı. Kimileri de asırlarca unutulmadı.

Şüphesiz ne ile anıldığı da önemlidir. Firavun da anılıyor binlerce yıldan beri! Ne ile kimler tarafından anıldığı ise ayrı bir meseledir.

Göçebe bir aşiretin çocuğu olarak geldiği topraklarda bir devlet kurmak, kurduğu devleti İslamî esaslar üzerine oturtmak, adaletle hükmedip, Hristiyanlar'ın bile hayranlığını kazanmak, sonra da ölüp gittiği hâlde, kendi adına kurulan devlette altı asır birinci isim olarak anılmak!

Cihat denince akla gelmek, takva, edep, yiğitlik, vefa, sadakat kavramlarıyla beraber hatırlanmak! Batıl inançların asırlarca kök saldığı topraklara mücahitlerin atlarıyla girmek ve oralarda ezan sesini yükseltmek! Müslüman olmayanların da yaşadığı bir devleti yönetmek ve kimseye din baskısı yapmadan huzur tesis etmek!

Geçmişi uzun olan töre bağlarından İslam'a uygun olanlarını bırakıp, uygun olmayanları yok saymak ve kabilesinin baskılarına ezilmemek!

Bunlar, Osman Gazi'nin meziyetlerinden ilk akla gelenlerdir.

Bir meziyeti daha var ki o bir başkadır: Sağlığında, büyük emellerini tereddütsüz devredebileceği bir nesil yetiştirmek ve ölmeden önce tahtını oğluna bırakmak; onu fetihlerden dönerken seyretmek de Osman Gazi'nin işi olarak tarihe kaydedildi.

Yine Osman Gazi'nin işi olarak tarihe nakşedilen hakikatlerden biri: Âlimleri hiçbir şekilde ihmal etmeden, dine sadakatin bir parçası olarak onlara hürmet ederek yaşamak ama yönetimi siyasilerin elinden bitirmek!

Osman Gazi, bunları ve daha nice ilkleri başararak kendi döneminin önderi oldu. Ölümünden sonra da altı asır, adı, devlet adı olarak anıldı. Açtığı çığırı bozulmadan korundu. Çocukları, torunları sultanken övülüyordu. Adına kurulan devlet kaldırıldıktan sonra, nesline düşmanlık

edenler bile onun ayıplarından, yanlışlarından söz etmediler. Şecaati, adaleti ve vefası, onu herkesçe benimsenen biri yaptı. En uzun hanedanlıklardan birinin başı olarak anıldı.

Emri altındaki ordusuna, elindeki imkânlara rağmen mukaddesata hürmeti, onu sevilerek yâd edilen bir lider yaptı.

Dağınık bir dönemde yaşadı. Dağılmaya karşı toparlayan gücün başında durdu.

Gücünü ve imkânlarını dini için kullandı. Anılmaya ve kalmaya değer işler yaparak gitti bu âlemden.

Allah ona rahmet etsin.

Ertuğrul Oğlu Osman Gazi

1258 yılında Söğüt'te doğdu. Oğuzlar'ın Bozok koluna bağlı Kayı boyundandır. Türkistan'dan batıya hicret eden Süleyman Şah'ın torunudur. Küçük yaşlardan itibaren babası tarafından şeriat terbiyesiyle büyüdü. Hanefi mezhebini iyi öğrendi. Babasının silah arkadaşlarından savaş kurallarını öğrendi. Ahilerin ileri gelenlerinden olan Şeyh Edebali'nin ders halkalarından feyiz aldı. On dokuz yaşındayken de onun kızıyla evlendi. 1281 yılında babası vefat edince, onun yerine Kayı Beyi oldu.

İçindeki cihat aşkı, onu evinde tutmadı. Marmara bölgesini hükümranlığı altında tutan Hristiyan tekfurları ile savaştı. Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıflama ve gerileme dönemine rastlayan Osman Gazi'nin beyliği gazalarla doludur. Anadolu Selçuklu sınırına dört yüz çadırla yerleştiler. 1299 yılında devlet sürecine girdiler. Devlete, Osman Gazi'ye izafeten '*Osmanlı Devleti*' dendi.

Vefatına kadar Bursa ve yöresi dâhil önemli bir toprak parçası fethedildi.

Osman Gazi'nin yönetimi döneminde, İslam'a açıktan ters düşen bir tutumu görülmedi. Aksine kendisini bir İslam mücahidi olarak gördü. Çocuklarına aynı şuuru verdi. 1 Ağustos 1326 yılında vefat etti.

Vefatından önce oğlu Orhan'a yaptığı vasiyeti, akidesini ve hayat anlayışını izah etmesi bakımından önemli bir belgedir.

Oğlu Orhan'a Vasiyetinden

'Allah Teâlâ'nın emirlerine muhalif bir iş yapmayasın! Bilmediğini şeriat ulemasına sorup anlayasın! İyice bilmeyince bir işe başlamayasın! Zalim olma; âlemi adaletle şenlendir ve Allah için cihadı terk etmeyerek beni şad et. Askerine, malına gurur getirip, şeriat ehlinden uzaklaşma! Bizim

mesleğimiz Allah yoludur ve maksadımız Allah'ın dinini yaymaktır. Yoksa kuru kavga ve cihangirlik davası değildir. Sana da bunlar yaraşır. Daima herkese ihsanda bulun! Memleket işlerini noksansız gör. Hepinizi Allah Teâlâ'ya emanet ediyorum.'

Hicretten Asrımıza Kadar Müslümanları Yöneten İktidarlar, İktidarın Osmanlı'ya İntikali

Müslümanların ilk yönetimi, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in başında bulunduğu ve bütün yetkilerin bizzat onun elinde olduğu Mescidinebi'deki yönetimdir. Bu yönetim, ilk vahiyle beraber başladıysa da hicretle beraber devlet tarzına dönüştü. Tek söz sahibi Peygamber *aleyhisselam* olmakla beraber, istişare ilkesi de tatbik ediliyordu. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in vefatıyla beraber mü' minler kendilerine lider seçme yolunu kullandılar. Ebu Bekir *radıyallahu anh*, ilk lider oldu. İkinci, üçüncü ve dördüncü liderler dönemi 'Hulefai Raşidin' dönemi olarak anıldı.

Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh*ın şehit edilmesiyle beraber yeni bir dönem başladı. Bu döneme de 'Emeviler Dönemi' dendi. Bu dönem, Emevi ailesinin hükümranlığı dönemidir.

Emeviler'i devirip, onların yerine geçen Abbasi ailesi, 'Abbasiler Dönemi' olarak anılan süreci başlattı. Abbasiler Döneminde, irili ufaklı başka yönetimler de oldu. Fatımiler, Eyyübiler, Endülüs Emevileri aile olarak tarihe geçtiler. Yine de baş isim Abbasiler'di.

Abbasiler'in duraklama döneminde Selçuklu Türkler'i devreye girdi. Kısa bir dönem 'Selçuklular Dönemi' olarak kaldı.

Selçuklular'ın Doğudan gelen saldırılar karşısında erimeye başladığı bir dönemde, Osman Bey'in devletleşme süreci başladı. Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin de bu sürece destek oldu. Yirminci asrın başına kadar devam edecek olan 'Osmanlı Dönemi' böyle başladı.

Osmanlıca Hakikatler

1- İslam tarihinde en uzun süreli iktidar sahibi aile, Osmanlılar'dır. Altı asır süren iktidarı olmuştur. Osmanlı ailesinin iktidarı, mesela bir Abbasi ailesi gibi başka bir Müslümanın yerine oturma şeklinde de olmamıştır. Osman Bey, Hristiyanlarla mücadele ederek beyliğini kurmuş, Müslüman kanı akmasına neden olmamıştır. Bu da Osman Bey'e, kurduğu devletin,

çekirdek günlerinden itibaren yaptığı iş açısından 'İslamî' olma vasfını kazandırmıştır.

Osman Bey, dört yüz çadırlık göçebe bir aileden, kıtalar üzerinde hükümranlığı olan bir devlet noktasına gelirken, tarihin kaydedebildiği kadarıyla bazı farklılıklarıyla bunu başarmıştır:

a- Osman Bey, küçük yaşlarda büyük insan muamelesi gördü. Kılıçla ve kitapla tanıştırıldı. Büyüklerin meclisine oturtuldu. Eline iktidar geçtiği gün, şöhret ve maddenin esiri olmadan yaşadı. İslam ideali, gözle görülür bir şekilde uygulamalarına yansıdı. Büyük düşünen bir ailenin ferdi olmanın izi, tam anlamıyla onun üzerinde vardı.

b- Osman Bey'in yaşadıkları, dönem ve mıntıka olarak ele alındığında, onun büyük bir fırsatın ortasında yaşadığını görüyoruz. İdeali olan biri için o dönem ve çevre, oldukça uygundu. Osman Bey, fırsatları imkâna çevirmeyi iyi bildi.

c- Osman Bey, iyi yetiştirildiği gibi kendinden sonraki kadroyu da iyi yetiştirdi. Sağlığında oğlunu riskli işlerde deneyerek, verdiği eğitimin sonucunu görmeyi istedi. Umduğuna da ulaştı. İdeallerini aynen sürdürecek vârisler bırakarak öldü. Bu vârisleri, belli bir ölçüde son kuşaktan torunu olan padişaha kadar devam etmiştir.

d- Osman Bey için Türk töresinin etkisinden de söz etmek gerekmektedir. İslam adına bulunması gerekenlerin dışında aşiret töresini korumuşlar, devlet düzeyine geldikleri hâlde aile mantığıyla yaşamışlardır.

e- Osman Bey'in ailesi, disiplinli bir aile olarak asker yapılı idiler. Onların bu asker yapılı kimlikleri kurdukları devleti, o devletin tebaasını ciddi bir şekilde etkilemiştir. Camilerde kılınan namazın eda tarzına bile etki eden bir anlayıştan söz ediyoruz. Namazdan sonraki tesbihatın cemaate müezzin tarafından telkin edilerek yaptırılması bunun bariz örneklerinden biridir. Devlet işleyişinden düğüne, ev düzenine kadar her alanda bir disiplin, kesinlikle göze batmaktadır. Bu da uzun süren kalıcılığın etken unsurlarındandır.

2- Osmanlıların yönetim tarzının tartışılması mümkündür. Nihayetinde sistemleri bir kraliyet sistemidir. İslam'ın ilk dönemindeki Raşid Halifeler uygulaması ile kıyaslanması hâlinde yapılabilecek önemli tenkitler muhakkak vardır. Tam bir İslamî sistem kurduklarını söylemek mümkün değildir. Kendilerinden önceki ailelerle kıyas edildiklerinde ise Emeviler ve Abbasilerle kıyas edildiğinde çok da aşağı kalmayacakları gayet açık bir gerçektir. Emeviler'den Ömer bin Abdülaziz çıkarıldıktan sonra, iki

yönetimin kıyas edilmesi çok kolay olacaktır. Emeviler'in artı ve eksileri bir benzeriyle Osmanlılar'da da vardır.

a- Osmanlılar, İslam akidesi üzere bulunmayı şiar edinmiş bir yönetim kurmuşlardır. 'İslam'a da iyi bakan' bir anlayış sahibi değildirler. Bizzat İslam akidesi sahibidirler. Bu akidelerinde de iki yüzlü olmamışlardır. Aile içinde dindar, yönetimde başka değildirler. Âlimlere verdikleri değer, İslamî ilkelere gösterdikleri sadakat, açılım maksatları gibi yönleriyle ele alındığında, ciddi bir Müslüman tavrını görürüz.

Bilhassa Hilafet makamını bünyelerine taşıdıkları dönemden itibaren, Müslümanların başı olma vasfını çok daha ileri noktalara götürmüşlerdir. İktidar oldukları altı asır zarfında İslam'a yanlış bir iz bırakacak akidevi bir hatayı benimsedikleri olmamıştır. En son dönemlerinde İslam adına oluşturdukları yönetim ilkelerini derleyen 'Mecelle' isimli çalışmaları bile, ciddi bir fıkıh özeti olarak tarihe mal olmuştur. Kaldı ki Mecelle'nin hazırlandığı dönem, onlardan Batılılaşma hamlesi yapmalarının istendiği dönemdir.

Eğer İslam'ı, yetkilerini elinde bulunduran bir aile olarak şekillendirme isteklerine olumlu cevap vermiş olsalardı, aile olarak iktidardan uzaklaştırılmalarını gerektiren bir durum da olmayacaktı. İslam'la oynamak, onların kişisel çıkarına olduğu hâlde buna yanaşmadılar.

Hanedanın müspet anılmayan isimleri bile, 'iyilerden' bilinmedikleri hâlde, İslamî hassasiyetlerde geri kalmamışlardır. İslam'ın hayatın temeli olma prensibine sadakatleri tartışılmamıştır.

b- İstanbul'un fethinin bir ideal olarak ailece benimsenmiş olması, önemli bir tutanaktır. Fatih Sultan'ın İstanbul'u hayal etmesi kendiliğinden oluşmuş değildir. Ailenin gündemi olan bir konu, Fatih için ideal olmuştur. Ailenin **'İlayikelimetullah'** şeklinde bir slogan üretmesi bile oldukça önemlidir.

Bir tür askerî müzik olan mehter bile onların elinde, cihada teşvik eden önemli bir araca dönüşmüştür.

c- Yönetimin krallık üzerine kurulu olması, Hilafet makamı ile mütenasip değildir. Bunun aklanabilecek bir yönü de yoktur. Zaten Osmanlılar'ı ashapla kıyas etmek de doğru değildir. Onlar için söylenebilecek en dengeli söz şudur:

Konumlarına ve bulundukları asırlara göre iyi olana en yakın siyaseti gütmüşlerdir. Arap olmadıkları hâlde Arapçaya hizmet etmişler, ibadeti teşvik edip, Kur'an davası diye bir dava gütmüşlerdir. Yetersiz kaldıkları

yönlerin bulunması gayet tabiidir. Onların hükümranlığı döneminde, İslam âlemi için daha iyisinden söz etmek de mümkün değildir.

d- Osmanlılar'ın tenkit edilen yönleriyle, yaptıkları hizmetlerin karşılaştırılması hâlinde, mesele daha rahat anlaşılacaktır. Bir kere, İslam akidesine ilave bir bid'at sokmamışlardır. Onlara gelen akideyi olduğu gibi korumuşlar, uğrunda canlar vermeye hazır yaşamışlardır.

Onların İslam'a kazandırdıklarına bakıldığında ise durum gayet açıktır. Fethedip yönettikleri yerler, onların yönetime geldikleri kasabanın yüzlerce kat büyüğü olan bir coğrafyayı oluşturmaktadır.

Fethettikleri ve yönettikleri yerlerde, şu anda halkı İslam'dan koparılmış yerler de dâhil olmak üzere hâlâ İslam en büyük dindir. Minareler ciddi bir semboldür. Gittikleri yerlerin vergisini toplayıp dönmemişler, oraların İslamlaşması için çalışmışlardır.

Avrupa örneği tahlil edildiğinde, Emeviler'in Avrupa'ya taşıdığı İslam, İspanya üzerindendi. Şu anda orada İslam adına maalesef sadece müzeler bulunmaktadır. Osmanlılar ise Balkanlar üzerinden Avrupa'ya girdiler. Onların girdikleri yerlerde İslam, devlet olma imkânını kaybetmiş olmasına rağmen ezanlarını, haccını, elif cüzünü kaybetmemiştir. Osmanlı bilhassa İstanbul'un fethiyle ve hilafetin elinde bulundurulduğu ilk dönem tatbikatıyla İslamîliğinin hakkını vermiştir.

Osmanlılar'ın yönettiği topraklarda başka dinlerin mensupları da yoğun bir şekilde yaşamıştır. Osmanlılar'ın yönettiği gayrimüslim tebaaya karşı güttükleri siyaset tenkit edilecekse eğer, hoşgörüsü yüzünden tenkit edilecek bir siyasettir.

3- Osmanlılar asla hatasız değillerdi. Ellerindeki nimetlerin takdiri zaviyesinden tenkit edilmeye müsait hatalar yapmışlardır. Ancak, altı asır yaşayan bir ailenin konuşulduğu bir zeminde, umumi konuşmanın doğru olmayacağını bilmek gerekmektedir. Osman Bey'le başlayan bir sürecin devamında, iyiliğinde ihtilaf edilmeyenlerin bulunacağı gibi, iyi olmadığında da ihtilaf edilmeyenleri bulunabilir. İyi yönlerine iyi, iyi olmayan yönlerine de kötü denmesinde bir sakınca yoktur. Temelden reddetmekle, körü körüne bağlanmak aynı derecede yanlıştır.

İnsan olmak, beraberinde masum olmamayı getiriyorsa, bu Osmanlılar için de geçerlidir.

Dinimize yaptıkları hizmetten ötürü onları hayırla anar, bize din taşımış olmalarından ötürü onlara minnet duyarız. Allah onlardan razı olsun.

Yanılıp yaptıkları hatalardan ötürü de o hatalardan kendimize ders çıkarmaya çalışırız. Yanlışların bedelini en yüksek dereceden ödeyerek gittiler. Büyük bir devletin akabinde, o devletin sınırları içinde dahi bulunmalarının yasaklandığı ve düşmanlarının topraklarında ölmek zorunda olmaları, onlar için toprağın üstünde ödenmiş bir ceza olur inşallah diye temenni ederiz. Biz, onların saray içindeki özel hayatları nedeniyle düştükleri hatalarla vakit geçirmek yerine, Bilecik'teki çadırları Viyana'ya nasıl götürdüklerine bakabiliriz. Hata arandıktan sonra, üzerinde hata bulunmayacak kaç insan olabilir?

Onlara bakışımızı ayrıntılar üzerinden yapmamız, bizim için bir tür vakit israfıdır. Meseleye akide açısından bakabiliriz: İslam akidesiyle geldiler, öyle kalıp öyle gittiler. Bu kadar.

Osman Bey'le Osman Bey'in son torununun akidesi aynıydı.

Osmanlılar sahabi değildiler. Orta Asya'dan göç etmiş bir göçebe aileden ibarettiler. Nereden nereye geldiler ve nereye gittiler; önemli olan budur.

En Genç Anne

Nübüvvet Evinin En Genç Zevcesi

Peygamber *aleyhisselam* efendimizin aile efradı, birden çok hanımdan oluşmaktadır. İlk hanımı olan annemiz Hadice ile olan evliliğinin ardından iki yıl kadar hanımsız yaşadıktan ve Medine'ye hicretinden sonra ondan fazla hanımla nikâhlanmıştır. Sağlam rivayetlerden yola çıkıldığında evlendiği hanım sayısının on bir olduğunu görüyoruz. Zayıf rivayetlerle bu rakam on beşe kadar çıkmaktadır. Vefat ettiğinde dokuz hanım eşi idi.

Kur'an'ımız, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in nikâhladığı hanımlarının istisnasız bir şekilde mü'minlerin anneleri olduğuna hükmetmiştir. Mü'minlerin, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in hanımlarından söz ederken, bir '*anne*'den söz ettiğinin şuurunda olması gerekir. Kişinin kendi annesini konuştuğu ciddiyetin çok daha üstünde bir ciddiyetle bu anneleri konuşması gerekmektedir.

Şüphesiz, '*mü'minlerin anneler*i' bizi doğuran annelerimizden çok daha üstün bir makamı temsil etmektedirler. Zira onların annelik makamı, doğurmaktan kaynaklanmıyor. Onları anne yapan şey, mü'minlere canlarından daha yakın olan sevgili peygamberlerine eş olmalarından kaynaklanıyor.

Mü'min için '*Peygamber*' ne ifade ediyorsa, Peygamber'e ait değerler de ona izafe ediliş oranına göre o anlamı ifade etmektedir. Mü'min, şuna inanmaktadır: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*in fuzuli veya vahyin kontrolü dışında ne bir sözü ne de bir eylemi vardır. Yirmi üç yıllık nübüvvet hayatı, tamamen masum olduğu bir ortamda geçmiştir.

Bilhassa, Kur'an'ın ona mahsus diye özellikle zikrettiği bir evlilik meselesinde ileri geri konuşmak, olsa olsa iman zafiyetinden ileri gelmektedir. Cahillik bile böyle bir boşboğazlık için mazeret değildir. Mü'min, bilmediği bir mesele hakkında konuşmuş olabilir ama bu konuşulan şey, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*in şahsı, hatta onun iffeti ile ilgili ise ağızların kilitlenmiş olması gerekmektedir. Edep de budur, iman da…

Mü'minler, yaşadıkları çağların zorladığı düşüncelerin etkisi altında kalarak, imanlarıyla en direkt bağlantılardan birini yorumlamaya kalkışamazlar. Evliliği, mobilyanın ortak kullanımından öteye götüremeyen, evliliğin en tabii gereklerinden olan nesil yetiştirmeyi bile dayatma planlara

mahkûm eden bir anlayışın sahiplerinin, vahyin saat başı geldiği bir zamanın ve toplumun uygulamalarını tenkit etmesi dikkat çekicidir.

Küfür ehlinden biri, *'Müslümanların Peygamberi neden çok evlendi, şehvetine düşkün biri mi idi?'* gibi, zemin oyma maksatlı bir soru sorabilir. Onun böyle bir soru sorması, onun konumu açısından bir anlam ifade etmektedir de ama Müslüman bir insan, öğrenme amacıyla bile olsa Peygamber'inin, vahyin izni, hatta emriyle kurduğu aile ağının irdelenmesine yönelik bir soru dahi soramaz. Böyle bir soru, bilgi amacını aşar.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in hayatında, mü'minlerin ar edeceği bir davranış, bir kelime kesinlikle yoktur. Dinimizle ve nebimizle iftihar ederiz. Gerçek budur.

Mü'minlerin ilk annesi Hadice *radıyallahu anh*adır. Aynı zamanda da ilk mü'minedir. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onunla nikâhlanarak kendisine eş, davasına da arkadaş buldu. Altı çocuğu ondan doğdu. Mübarek nesli, ondan doğan kızı Fatıma *radıyallahu anh*adan devam etti. Hadice vefat ettikten sonra Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in hüznü arttı. Önce Taif'ten yardım alma ihtiyacı hissetti. Sonra da hicret etti. Hadice *radıyallahu anha*, hem hanımıydı hem dava arkadaşıydı.

Onun ölümüne kadar başka bir kadınla evlenmedi. O vefat ettikten sonra, on kadınla daha nikâhlandı. Diğer on kadınla nikâhlı kaldığı sürenin toplamı on yıl, Hadice *radıyallahu anh*a ile nikâhlı kaldığı süre ise yirmi beş yıldan fazladır.

Hadice annemizle geçirdiği Mekke yıllarını değerlendirirken, davetin ilk yıllarına ait hatıralarda Hadice'nin sıkça anılması ve gösterdiği fedakârlıkların unutulmaz izler bırakması, onunla olan evliliğini tabiileştirmiş gibi algılanmaktadır. Gerek sayı çokluğu açısından ve gerekse Medine'nin, Mekke dönemindeki sıkıntılar açısından bakıldığında rahat bir yer gibi algılanması itibarıyla diğer hanımlarıyla Medine'de yaptığı evliliklere, Hadice ile yaptığı evlilikteki maneviyatın yüklenmesinde zorlanılmaktadır.

Öncelikle şu gerçeğin tespitinde yarar vardır. On yıla yakın süren Medine döneminin, Mekke dönemine göre 'rahat' olduğunu söylemek, Medine'yi bilememektir. Başta Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimiz olmak üzere ashap, Medine'de, bizim ölçülerimizle söylenecek olursa bir rahat yüzü görmüş değillerdir. Eğer rahatlık, namaz kılabilecekleri bir mescitten

ibaret kabul edilecekse o vardı ama o mescide tok gelebildikleri gün sayısı çok azdı.

Mescide ve evlerine gelebilecek kadar Medine'de kalabildikleri gün sayısı da pek azdı. Altmış üç irili ufaklı savaş hareketi, Medine'nin son sekiz yılına sıkışmıştır. Medine için 'rahat bir dönem' denmesi doğru değildir. Medine dönemi için uygulama dönemi denebilir. Ashabın bu dönemde yüklendiği yük, ifa ettiği görev, Mekke dönemine göre çok daha kapsamlı ve ağırdır.

Peygamber *aleyhisselam*ın ilk evliliğini o dönemin sıkıntıları açısından nasıl bir nimet ve çok yararlı bir fırsat olarak değerlendiriyorsak, Medine dönemindeki çok evliliğini de o dönemin sıkıntılarına göre değerlendirmemiz makul olur.

Buna ilave olarak zikredilmesi gereken bir durum da Mekke'deki bağlantı kurulması gereken çevre ile Medine'de bağlantı kurulması gereken çevre arasındaki büyük farktır. Evliliği, insanlara açılmanın en önemli sebeplerinden biri olarak düşündüğümüzde, çok evliliği önemli bir sosyal yatırım olarak kaydetme imkânımız oluşmaktadır.

Dünya hayatının tamamını bir ağacın altında dinlenen yolcunun molası kadar gören sevgili Peygamber *aleyhisselam*ın, yemesi, giyinmesi, dinlenmesi, evlenmesi, hayata dair ne varsa onlardan elde ettiği her şey, 'o ağaç altı molası' mantığı ölçüleriyle konuşulmalıdır. İnsaf budur.

Diğer hanımlarıyla nikâhlanması, Medine dönemine rastlar.

Medine'de nikâhlandığı hanımları arasında, evliliği en yoğun gündem oluşturan hanımı Ebu Bekir *radıyallahu anh*ın kızı Aişe *radıyallahu anh*a ile yaptığı evliliğidir. Gerek Aişe *radıyallahu anh*anın evlendiği zamanki yaşı ve gerekse Aişe *radıyallahu anh*anın Peygamber *aleyhisselam*ın sağlığında ve vefatından sonra yaşadığı olaylar, olayların Müslümanların tümüne mâl olan yönlerinin bulunması, Aişe *radıyallahu anh*a ile yaptığı evliliği, o zamanın gündeminde yer ettiği gibi tarihi de en çok meşgul eden konular arasında olmuştur.

Aişe *radıyallahu anh*anın nübüvvet evindeki hayatı, ailesi, peygamberimizin eşleri içinde ikincisi zikredilemez bir zekâ ve ilim sahibi olarak anılması, onu tarihin en meşhurları arasında tutmuştur.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Nikâhlandığı Kadınların İsimleri

1- Hadice binti Huveylid

2- Aişe binti Ebi Bekr
3- Hafsa binti Ömer
4- Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan
5- Ümmü Seleme binti Ebi Ümeyye
6- Sevde binti Zem'a
7- Zeyneb binti Cahş
8- Meymune binti Haris
9- Zeyneb binti Huzeyme
10- Cüveyriye binti Haris
11- Safiyye binti Hayiy
12- İbrahim isimli oğlunun annesi olan Mariye ise cariyesi idi.

Ümmehat'ül Mü'minin

Bu başlık, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in hanımları için kullanılan bir deyimdir. Anlamı: **'Mü'minlerin anneleri'** olarak tercüme edilebilir. Bütün hanımları için bu isim kullanılır. Bir kişi için kullanılacağı zaman, **'ümm'ül mü'minin/mü'minlerin annesi'** ifadesi kullanılır.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in vefatından sonra onlarla evlenmek ebediyen haram olduğu için, bir anlamda onlar anne hükmünde olmuşlardır. Mü'minlerin ihtiramı ve alakası bakımından da 'annelik' gibi bağlayıcı bir makamın sahibidirler. Allah onlardan razı olsun. Evlatları olma şerefimizi ebedîleştirsin.

En Genç, En Sevilen Annemiz, Sıddıkın Kızı Sıddıka

Sevgili Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin hanımları arasında bekâr olarak evlendiği tek hanımı, Ebu Bekir *radıyallahu anh*ın kızı olan Aişe'dir. Allah ondan razı olsun. Hanımları arasında, yaşı en genç evlendiği hanımı da odur.

Annesinin adı Ümmü Rûman'dır.

Aişe *radıyallahu anh*anın doğumu, bisetin dört veya beşinci yılıdır. O, dokuz yaşında iken Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onunla nikâhlandı. Dokuz yıl hanımı olarak yaşadı. O, on sekiz yaşında iken Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* vefat etti.

Aişe *radıyallahu anh*anın, gerek ailevi yapısı ve gerekse özel yetenekleri, şahsiyeti onu bulunduğu yerlerde hep farklı yaptı. Sözü dinlenen, sevilen

biri oldu. Onu en çok sevenin de eşi olan Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* olduğu kesindir. Defalarca, en çok sevdiği insanın Aişe radıyallahu anh olduğunu beyan etmiştir.

Özellikle kimi sevdiği sorulduğunda da şüpheye yer bırakmayacak bir tarzda 'Aişe' adını kullanmıştır. Ev içi olaylarında ve Medine sokaklarında Aişe isminden kaynaklanan olaylar bile ona olan sevgiyi azaltmamış, sevgili Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimiz vefat edeceği zaman Aişe'nin yanında bulunmak istemiştir.

Ashaptan Amr bin As *radıyallahu anh*, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* en çok kimi sevdiğini sorduğunda, Aişe cevabını vermiş, tekrar olarak erkeklerden kimi sevdiğini kastettiğini söyleyince de 'babasını' şeklinde cevap vermiştir. *(Buharî, Fadailussahabe,5; Müslim, Ahmed, Nesai, Tirmizi)*

Diğer hanımları, kızı Fatıma'yı Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* göndererek, Aişe'yi fazlaca öne çıkarmaması için ricada bulundurmak istediler. O da Aişe'nin bulunduğu bir ortamda babasına bu durumu arz etti. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kızına buyurdu ki:

"Kızcağızım! Sevdiğimi sevmez misin?" O da:

"Elbette severim." dedi. Ona şu cevabı verdi:

"O zaman bu kadını seveceksin." (Müslim, Fadailussahabe, 13; Buharî, Nesai, Ahmed)

Allah ondan da diğer hanımlarından da razı olsun.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, ona dedi ki:

"İki kere rüyamda bana gösterildin. İpek bir hırka içinde melek seni bana getirdi ve 'Bu eşindir.' dedi. Yüzünü açtığımda baktım ki sensin. Bu, Allah katındansa onu nasip etsin, dedim." (Buharî, Menakıb, 44; Müslim)

Ashabıkiramdan, efendimize hediye vermek isteyenler, onun Aişe'nin evinde bulunduğu zamana denk getirmeye çalışırlardı. Bilirlerdi ki onun evinde iken Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* daha huzurlu ve daha neşeli oluyordu. Hediyelerinin de daha çok kabul görmesini sağlamaya çalışmış oluyorlardı.

Aişe *radıyallahu anh*anın övündüğü meziyetlerinden biri de hanımlar arasında, odasında âyet inen tek hanım olmasıydı. İlim kadınıydı. Eşinin sevgilisiydi. Dili laf yapıyordu. Bunların ötesinde ise cihat eden bir kadındı. Genç yaşına rağmen Uhud, Ahzab ve Beni Mustalık Gazvelerine katıldı.

Zehebî'nin Altın Kaleminden

‘Beyaz ve güzel bir kadındı. Bu nedenle de **Humeyra** diye anılırdı. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ondan başka bekâr bir kadınla evlenmedi. Onu sevdiği kadar da kimseyi sevmedi. ÜmmetiMuhammed arasında, hatta kadınların tümünde ondan daha değerli bir kadın bilmiyorum. Bazı âlimler onu babasından daha faziletli gördülerse de böyle bir şey yanlıştır. Allah her şeye bir ölçü koymuştur. Bizim şehadetimiz şudur:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin dünya ve ahirette eşidir. Bundan sonra övülecek ne kaldı zaten? Evet, ilk sıddıka kadın Hadice’nin bambaşka bir yeri vardır, o ayrı!

Hadice *radıyallahu anh*anın ölümünün ardından Sevde ve Aişe ile nikâhlandı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimiz. Üç yıl Sevde ile yaşadıktan sonra, Bedir’den sonra şevval ayında Aişe ile bir araya geldi. Bekâr olarak evlendiği tek kadın oydu.

Onu çok sevdi. Sevgisini de açığa vurdu. Hicretin sekizinci yılında Müslüman olan Amr bin As *radıyallahu anh*, en çok kimi sevdiğini sorunca ona ‘Aişe’ cevabını vermişti. Erkeklerden kimi sevdiğini sorunca da ‘babasını’ demişti.’ *(Siyerua’laminnübela, 2/142)*

Bu Özelliklerin Birleştiği İkinci Bir İnsan Var mı?

• ‘Babası, insanlığın en efendisi, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in en çok sevdiği arkadaşı, mü’minlerin ilk halifesi, Kur’an’ı bir araya getiren kişi.’

• ‘Annesinin cennetlik bir kadın olduğuna Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şahitlik etti.’

• ‘Babası, annesi ve kendisi muhacir olan nadir nasiplilerden biri.’

• ‘Şahsına yapılan bir iftiraya karşı onu Levhimahfuz’dan nakledilen âyetler akladı.’

• ‘Nübüvvet hanesinin en genç ve dul olmayan tek hanımı oldu.’

• ‘Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber *sallallahu aleyhi ve selleme* en çok kimi sevdiği sorulduğunda, tereddüt etmeden onu gösterdi. Onu sevdi, nazladı. Vefat edeceği anda, onun yanında bulunmak istedi. ’

• ‘Cebrail *aleyhisselam*ı gördü. Cebrail *aleyhisselam* ona selam gönderdi.’

• ‘Allah Teâlâ onu mü’minlerin annesi olarak tanıttı.’

• ‘Şiirden ve edebiyattan anlayanlar arasında anıldı.’

• ‘Yatak odasına vahiy indi.’

• ‘Kur’an’ı en iyi anlayanlardan biri olduğuna herkes şahit oldu. Fetvalar verdi. Verilmiş fetvalara müdahale etti. Rivayet edilen hadislerdeki rivayet hatalarını düzeltti.’

• ‘Teyemmüm âyeti, onun sebep olduğu bir olay üzerine indi.’

• ‘Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yaşarken, Kur’an’ı ezberledi.’

• ‘İstisnasız, en çok hadis bilen, ÜmmetiMuhammed’in kadınlarının en âlimi olarak bilindi.’

• ‘Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun odasında, onun kucağında vefat etti.’

• ‘Ve Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun odasına gömüldü.’

• ‘O dünyada da ahirette de Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in eşidir.’

Bu özelliklerin birleştiği ikinci bir insan var mı?

Aişe Budur

Bir

Muhteşem bir nesebin sahibidir. Ebu Bekir *radıyallahu anh*ın kızı olmak, ümmetin bir numaralı insanına nispet edilmektir. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in diğer hanımlarının bu oranda bir kimlikleri yoktur. Ona en yakın olabilecek isim, Ömer bin Hattab *radıyallahu anh*ın kızı Hafsa olabilir ki o da ancak birden sonraki numara olan ikiyi göstermektedir. Babası, annesi, ablası, yeğeni nübüvvet evinin gözdeleri arasında olmak, sadece Allah’ın lütfuna mazhar olmakla açıklanabilir bir meziyettir.

Bu meziyete, kendisine eş olarak takdir buyrulan kimsenin adının, kelimeyitevhidin ikinci cümlesini oluşturan isim olması ise sözle ifade edilmeyecek çapta büyük ve muhteşem bir lütuftur. Evlilik kararının, meleklerin müdahale edip yönlendirdiği konular arasında zikredilmiş olması, daha başka bir lütuftur.

İki

Aişe *radıyallahu anha*nın evlenme yaşı, bilhassa bu asır için oldukça erken görülebilecek bir yaştır. Dokuz yaşında eş olması ve o eşin, peygamberlerin sonuncusu Muhammed *aleyhisselam* olması, bu evliliğin sıradan bir evlilik olmadığını gösterir.

Bazı Müslüman yazarlar, o zamanki yaşının on beşin üzerinde olduğunu ispat etmek için ortaya çıkardıkları bütün zorlamalara rağmen, tarihi vakıa,

o dönemde Aişe *radıyallahu anh*anın on yaşını geçmemiş olduğunu gösterir. Onlarca sahih rivayeti yok saymak mümkün olmayacağına göre, yaş konusunda da insani düşünceden ilahi hikmet düzeyine geçmenin en doğru seçenek olacağını görürüz.

Sahih hadislerden anladığımız kadarıyla bu evlilik, bir meleğin Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*e rüyasında Aişe *radıyallahu anh*ayı göstermesi ile başlamaktadır. Bunun adı, ilahi iradenin yönlendirmesidir. Aişe *radıyallahu anha*, seçilmiş bir kadındı. Bu seçilmişliği nedeniyle Peygamber *aleyhisselam* efendimiz, onu eş olmanın ötesinde bir duyguyla sevdi.

Bu duygusunu en ciddi ortamlarda gündeme taşıdı. Aişe'sinden gelen sıkıntılara tahammül etti, ondan bıktığı ve yorulduğuna dair bir işaret vermedi. Bilakis, vefat olayının onun yanında gerçekleşmesini ısrarla istemiştir. Aişe sevgisi ve Aişe ile tesellisi, ölüm gündeminde bile devam etmişti.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in tavırlarının basit bir şehvet ve ev içi ilişkileri şeklinde yorumlanması, oldukça tehlikeli bir anlayışın ürünü olabilir. Aişe *radıyallahu anha*nın, Peygamber *aleyhisselam*dan sonra yaşadığı elli yıla yakın zaman diliminde karşılaştığı olaylar, ümmetin
Kur'an ve din öğrenmesi için oynadığı rol dikkate alındığında, evlilik yaşının ve evlilik şeklinin, kısacası evliliğinin sıradan bir evlilik olmadığı tescil edilmiş olur. Eğer maksat, bağcıyı dövmek değilse, mü'minin gözünde Aişe *radıyallahu anh*a, tam anlamıyla bir hikmetler ve ibretler abidesidir.

Üç

Aişe *radıyallahu anh*a, sadece babasının şöhreti ile ayakta duran bir isim değildir. Şöhretinin birinci basamağını babası ve ailesi oluşturuyorsa da ikinci ve daha sonraki basamakları bizzat onun isminin oluşturduğunu görüyoruz.

Genç yaşına rağmen dirayetli bir şahsiyet sahibi olması, net ve edebî sözler konuşması, keskin zekâsı, tavizsiz anlayışı, olaylara muktedir tavrı, ibadeti, zühdü ve Kur'an'a vukufiyeti, onu bulunduğu mevkinin hakkını veren biri olarak tescil ettirmiştir.

Siyasi kimliği bulunan liderlere karşı çıkışları, yanlış bilgi aktaran sahabileri uyarması, Aişe'ye mahsus tavırlar olarak tarihe mâl olmuştur.

Dört

Asla tartışılamayacak büyük bir hakikat, onun Kur'an ve hadis ilmine, dolayısıyla dine yaptığı hizmetleridir. Özellikle binlerle ifade edilebilecek bir hadis külliyatının onun dilinden nakledilmesi, Kur'an âyetleri hakkında yaptığı yorumları, Peygamber *aleyhisselam*ın ev hayatını aktarmadaki net anlatımı, İslam'ın bugünlere taşınmasındaki rolü açısından paha biçilemez değerde hizmetlerdir. Bazı araştırmacıların yaptığı değerlendirmede, onun din ilimlerine yaptığı katkının dörtte bir oranında olduğu söylenmiştir.

Hiç şüphesiz sevgili annemizin ilme yaptığı bu katkı, zekâsının üstünlüğü kadar, erken yaşta ilmin merkezine yerleştirilmesinden ve eşinin ona gösterdiği normallik sınırlarını zorlayan alâka ve sevgiden de kaynaklanmaktadır.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*den iki bin iki yüz on hadis rivayet etmiştir. Ya da bize bu kadar hadisi ulaşmıştır. Bir kadın için Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*den bu denli hadis rivayeti, başka kimseye nasip olmamıştır. Binden fazla hadis rivayet eden yedi sahabiden biridir. Bu hadisler için üç önemli hakikatin vurgulanması gerekir.

Birincisi: Bu hadislerin önemli bir bölümü, İslam'ın aile içi ilişkilerini ve Müslüman'ın özel hâllerini anlatan hadislerdir. Banyo adabından, eşler arası ilişkiye, yatak odası ve oruç bağlantısına kadar, Müslüman için zorunlu bilgilerin önemli bir bölümünde o vardır.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in diğer dokuz hanımının rivayet ettikleriyle onun rivayet ettikleri karşılaştırıldığında, matematiksel olarak da kapatılamaz bir farkın önümüze çıktığı görülür. Güçlü zekâsı kadar onun bulunduğu anın ve yerin kıymetini iyi değerlendirebilen yapısı, kendisine gösterilen ilgi, bu farklılığı oluşturmuştur. O âdeta, böyle bir hizmet için seçilmiş ve özellikle yetiştirilmiştir.

İkincisi: Başka bir sahabi Ebu Hureyre *radıyallahu anh*, en çok hadis rivayet eden kişi durumundadır. Sayı çokluğu bakımından Aişe ile Ebu Hureyre neredeyse yarı yarıya denebilecek bir durumdadırlar. Ancak hadis otoriteleri açısından Aişe'nin hadisçiliği Ebu Hureyre'nin hadisçiliğinden daha değerlidir.

Onun hadis rivayet etmesi sadece Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*den duyduklarıyla sınırlı kalmamıştır. Babasından, Ömer'den, Fatıma'dan da hadis öğrenmiş, onları da rivayet etmiştir. Pek çok sahabi de onun talebesi durumunda olup, ondan hadis öğrenerek rivayet etmişlerdir.

Üçüncüsü: Aişe *radıyallahu anh*anın hadis rivayeti bir anlamda, onun fetvalarını da ihtiva etmektedir. Onun fetvaları ise bugün din olarak yaşanan, ibadet olarak eda edilen meselelerin adıdır. İnsanlar uzak diyarlardan gelip, onun kapısında ilim öğrendiler, fetva danıştılar.

Beş

Aişe *radıyallahu anha*, insanlığın efendisinin sevgisine layık görülmüştür. Onu seven, bütün mü'minlerin ortak sevgilisidir. Ve daha önemlisi: 'En çok kimi seviyorsun?' sorusuna cevap olarak: 'Aişe'yi!' demiş olmasının, Allah'ın rızası dışında gerçekleşmesi, katiyetle mümkün değildir. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sadece Allah'ın razı olacağını yapar, seveceğini severdi. Eğer Aişe *radıyallahu anh*a böyle bir sevgiye ermişse, bu sevgide Allah Teâlâ'nın da rızası vardır. Yani onu Allah Teâlâ da sevmiştir.

Cebrail *aleyhisselam*ın ona selam göndermiş olması bile tek başına tahlil edildiğinde, bu hakikat açık bir şekilde parlayacaktır. Aişe *radıyallahu anh*a seviliyordu. Bu sevgi de yerden göklere kadar uzanan büyük bir sevgiydi.

Altı

Aişe *radıyallahu anh*anın adı, İslam ve kadın kelimesinin birleşmesi ile ortaya çıkacak sonucun ne olabileceğinin en tabii örneklerindendir. Zira annemiz, nübüvvet hanesine eş olarak girmiş olmakla beraber, beşeri kimliğinde bir değişiklik olmamıştır. Kureyşli bir kız olarak doğmuş, Kureyşli bir kadın olarak evlenmiş ve Kureyşli bir kadın olarak ölmüştür.

O, Müslüman kadınların tartışmasız en büyüklerindendir. Belki de en büyüğüdür. Tek başına bir medresedir. Babası başta olmak üzere sahabeden ilmiyle meşhur olanlardan pek çoğu ondan ilim öğrenmiştir. Erkeğiyle kadınıyla ondan ders görenlerin sayısı üç yüz elli kişidir. Tarih, bir kadından bu denli geniş bir halkada istifade edildiğini bir başkası için kaydetmemiştir. O âdeta meşhurların hocasıdır. Musa *aleyhisselam*ın eşlerinden biri, Tevrat'ı bu şekilde kökleştirecek olsaydı, Tevrat tahrif edilemezdi.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile beraber geçirdiği dokuz yıl beş aylık zaman dilimini tarihe ve ilme mâl etmesi, asla unutulamayacak bir hizmettir. Bu hizmetten kıyamete kadar yaşayacak bütün Müslümanlar yararlanacaktır.

Doğumuyla ölümü arasında geçen sürede yaşadıkları, başına gelenlere karşı gösterdiği tepkileri, insani tavırları incelendiğinde karşımıza yeri geldiğinde şair, edebiyatçı, yeri geldiğinde ilim ve fıkıh insanı, ibadet ve zühde düşkün bir kadın, eline geçeni Allah yolunda infak eden bir kadın olarak durmaktadır.

Kadınların kendilerine örnek alabileceği pek çok önemli örnekler annemizde vardır. O, kadın nevinin ideal örneğidir. Aynı zamanda gerçek bir kadın tipidir. Bu tipi, kumalarıyla olan tartışmalarında, onca azametli farklara rağmen Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*e karşı çıkışlarında açık bir şekilde hissedilir.

Yedi

Aişe *radıyallahu anh*a, İslam'ın kadını nereye getirmek istediğinin en üstten bir örneğidir.

Aişe *radıyallahu anh*a için, ashabın arasında sünnetin önemine ilk vurgu yapan kişinin olduğunu söylemek, mübalağa olmayacaktır. Sünnete vurgu yapmış, Kur'an üzerindeki yanlış anlamalara, hadis naklindeki dikkatten kaçan hatalara müdahale etmiştir.

Müdahale ettiği ve yanlışını düzelttiği sahabiler arasında Ömer bin Hattab, Ali bin Ebi Talib, Abdullah bin Abbas, Ebu Hureyre, Ebu Said el-Hudri gibi sahabiler vardır. Bu müdahalelerinin yetmiş dört civarında olduğu tespit edilmiştir.

Yüz otuz küsur sahabiden hadis, ilim ve fetva nakledildiğini dikkate alırsak, Aişe *radıyallahu anh*anın ilim ve dindeki yerini daha berrak bir şekilde izleyebiliriz.

Sekiz

Mü'minlerin annesi Aişe *radıyallahu anh*a, bulunduğu eşsiz makamın nimetlerini gördüğü kadar, sıkıntılarını ve ağır imtihanını da görmüştür. On yaşlarında girdiği o mübarek evden Rabbine kavuşuncaya kadar karşılaştıkları, erkek veya kadın için tahammülü güç sıkıntılardır. Müslümanların o dönemde genel olarak karşılaştıkları zorlukları ve Peygamber hanımı olmanın tabii yükünü bir kenara bıraktığımızda, özellikle Aişe isminin etrafındaki sıkıntıları sayarsak şunlar dikkatimizi çekmektedir:

1- Güzelliği ve üzerindeki yoğun ilgi, diğer hanımların onu sık sık gündeme getirmesine neden oldu. Kadınlık fıtratını aşamadıkları anlar oldu.

Onları azarlayan ve bulundukları evin niteliğini hatırlatan âyetler indi. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in de bulunduğu meclislerde diğer hanımları Aişe'ye konuştular, sitem etmek istediler.

Bu durumlarda Aişe *radıyallahu anha*, kendini ezdirmedi. Söyleyeceğini söyledi, savunmasını yaptı. Diğer hanımların ona karşı tavırları Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in nazarındaki değerini düşürmedi. Veya o, değerinin düşmemesi için gerekeni yaptı.

2- Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in hayatında ve Aişe *radıyallahu anh*anın kimliği üzerindeki en sıkıntılı olay şüphesiz İFK olayıdır. İslam'ı, Peygamber'i ve bir numarası üzerinden vurmak isteyen münafıkların organize ettiği İFK olayı, Kur'an'ın aklamasıyla sonuçlandığı için iz bırakmadan kapatıldı. Ancak olayın başlamasından Nur suresinin âyetleri ininceye kadar olan zaman diliminde yaşanan sıkıntılar ve o sıkıntılar anında sevgili annemizin gösterdiği sabır, genç yaşına rağmen kendisinden beklenenden fazladır.

3- Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in vefatından sonra, onun en sevgili eşi olarak, mü'minlerin annesi olmanın yükü önemli oranda onun omuzlarında kalmıştır. Bu duruma babasının, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in ilk halifesi olmasını da ilave etmemiz durumunda mesele daha iyi anlaşılacaktır. Şöyle bir tabloyu tasvir edebiliriz:

Aişe *radıyallahu anh*a on dokuz yaşında iken, babası mü'minlerin halifesi idi. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in kabri şerifi de onun eviydi. Bu ev de devlet merkezi olarak kullanılan Mescid'in yanı başıydı. Mü'minler, din konusunda sıkıştıkça ilk müracaat edecekleri kapı olarak onu biliyorlardı. Onun bu konumu artarak devam etti. İlerleyen her zaman dilimi, ona ilgiyi hatta etrafında odaklanmayı artırdı. Bir anlamda, evinin Kabri Şerif olmasının gereği olarak bedel ödemeye mecbur gibi duruyordu.

Birinci ve ikinci halife döneminde, ilmî kişiliği ile o noktada durdu. İki halifenin naaşının da onun evine konmasıyla durumu daha da yoğunluk kazandı. Osman bin Affan *radıyallahu anh*ın hilafeti döneminde siyasi kararlara müdahale etmeye başladı. Bazı kararlara itiraz etti, düzeltmeye çalıştı.

Osman bin Affan *radıyallahu anh*ın evinin muhasara edilip hunharca şehit edildiği zaman, hac için Mekke'de idi. Medine'ye döneceği sırada katliamı öğrendi. Aşereyimübeşşere'den Talha ve Zübeyr *radıyallahu anh*uma ile beraber yaptıkları istişarenin sonucunda, mü'minlerin annesi olarak göstereceği tavrın, gerginleşen ortamı yatıştıracağı kararına varıldı.

Bu karar üzerine Ali bin Ebi Talib ve Muaviye arasındaki gerginliğin yatıştırılması amacıyla çıktığı yolun sonunda Cemel vakası ile karşılaştı. Etrafında onunla beraber bulunanlar öldürüldü. O olayda, yirmi bin civarında mü'min sebepsiz yere can verdi. Aşereyimübeşşere'den iki kişi şehit edildi. Tam anlamıyla kaş yapılacaktı, göz çıkarıldı.

İfk olayından sonra, onun hayatında en ağır musibet budur. Medine'ye geri döndükten sonra kendisini ibadete verdi. *'Keşke yaratılmasaydım*!' diye hayıflandı.

İki Kadına İki İftira ve İki Cevap

Meryem *aleyhisselam*, oğlu İsa *aleyhisselam*ı doğurduğunda, kendisinin bir eşi olmadığı için Yahudiler tarafından sorgulanmak istendi. Oğlunu nereden bulduğuna dair sorulara muhatap oldu.

Meryem, iftiraya uğrayınca, onun imdadına bir mucize yetişti. Kundaktaki bebek İsa *aleyhisselam* dile geldi ve açıklama yaptı. Meryem de bühtandan kurtuldu, aklandı.

Aişe annemiz iftiraya uğrayınca onun imdadına Kur'an yetişti. Kıyamete kadar ibadet olarak okunacak âyetler onun beraatını belgelemek için indi. Aişe *radıyallahu anh*a Rabbine gittiği hâlde o âyetler kaldı.

Kadınlardan birini hissi bir mucize kurtardı. Öbürünü ise, en büyük ve ebedî mucize olan Kur'an kurtardı. Biri için çocuk konuştu, diğeri için Kur'an!

Karşılaştırma

Ümmehat'ül mü'mininden rivayet edilen hadisler
Ümmü Seleme 378
Meymüne 76
Ümmü Habibe 65
Hafsa 60
Zeyneb 11
Safiyye 10
Cüveyriye 7

Peygamber *aleyhisselam*ın kızı
Fatıma 18

Diğer hanım sahabiler

Esma binti Ebi Bekr 56
Zeyneb binti Ümmi Seleme 7
Esma binti Yezid 2

Hulefa sahabiler
Ebu Bekir 142
Ömer 537
Osman 146
Ali 586
Muaviye 130

Ve
Aişe 2210

Çok hadis rivayet etmiş olmak, sahabilik için bir ölçü değildir. Hiçbir hadis rivayet etmeyen on binlerce sahabi vardır. Ancak İslam'ın gelecek kuşaklara din olarak ulaşması, önceki dinlerin akıbetine uğramaması, Kur'an'ın anlaşılır olması, hadislerin bilinmesine bağlıdır.

Bu açıdan hadise hizmet eden bir sahabinin değeri oldukça farklıdır. Bu karşılaştırmada gördüğümüz gibi, kadın sahabilerin toplamının rivayet ettikleri, Aişe *radıyallahu anh*anın rivayetine ulaşmıyor. Hatta hulefanın rivayetleri bile onun rivayeti kadar değildir.

Bu tablonun nedenlerini tahlil etmemize gerek yoktur ama Aişe *radıyallahu anh*anın gencecik yaşta eş olmaya hazırlanmasındaki ilahi hikmet de gayet iyi anlaşılabilmektedir. Allah hepsinden razı olsun.

Tarihimizden Bir Vaka: İFK

Hicretin altıncı yılında Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Beni Mustalık Gazvesine çıktı. Gazveye çıkarken de hanımlarından birini yanına alıyordu. Bu gazveye de Aişe *radıyallahu anha*yı aldı.

Geri dönüş esnasında mola verilen bir yerde Aişe annemiz takısını düşürdü. Aişe annemiz onu ararken ordu yola devam etti. Onun bindiği hayvanın üzerindeki hörgüçte bulunmadığı anlaşılamadı. O da kaybolduğunu anladığı yerde beklemeye başladı. Ordunun gerisinden gelen *Safvan bin Muattal* isimli sahabi onu gördü. Safvan onu devesine bindirdi, kendisi de geriden takip etti. Medine'ye geldiler.

Medine'ye döndüklerinde Aişe *radıyallahu anh*a hastalandı. O hasta iken, münafıkların başını çektiği bir grup, Safvan *radıyallahu anh*ın onu bulup

getirmesi esnasındaki yalnızlıklarını bir kadın için söylenebilecek en kötü söze mesnet ettiler. Sözlerine dikkat edemeyen bazı Müslümanlar da o sözlerin yayılmasına seyirci kaldılar veya alet oldular.

Dedikodular Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in kulağına ulaştı. Ebu Bekir ve ailesi, meseleyi öğrendi. Aişe *radıyallahu anha* ise hiçbir şeyden haberdar değildi. Sadece Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in ilgisinde bir değişiklik olduğunu hissediyor ama anlam veremiyordu.

Hiçbir şeyden haberi olmadığı için, tedavi olmak üzere annesinin yanına gitmek amacıyla izin istedi ve gitti. Yirmi gün annesinin yanında kaldığı hâlde olayı duymadı. Daha sonra, haceti için dışarı çıktığında başkalarından dedikoduları öğrendi.

Dedikodunun üreticisi ve destekleyicisi, Abdullah bin Übey adlı münafıktı. O da Hazrecli idi.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ashabının bulunduğu bir ortamda, bu tür dedikodularla kendisini üzmelerinin doğru olmadığını ima eden bir konuşma yaptı. Evsliler kalkıp suçluyu cezalandıralım, demeye getiren bir cevap verdiler. Bunun üzerine Hazrecliler, İbni Übey'den ötürü, karşı cevap vermeye kalktılar. Ortam gerildi.

Efendimiz, ashabından bazılarıyla istişareler yaptı. İstişarelerin sonunda ne yapılabileceğine dair bir karar verilemedi.

Efendimiz üzüldü. Ebu Bekir ve ailesi kahroldu. Aişe *radıyallahu anh*a sabretti, dedikodular önünde ezilmeye razı olmadı. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekir'in de bulunduğu bir esnada Aişe'nin yanına gitti. Bir kötülük işlediyse tevbe etmesini emretti. Aişe, böyle bir iş için tevbe etmeyeceğini söyleyerek dik durdu. Herkes ağladı.

Daha sonra Nur suresinin 11-19. âyetleri nazil oldu.

Bu âyetlerde, konuşulanların iftira olduğunu açıkladı Allah Teâlâ. İftiraya karışanlara ceza verildi. Böylece Aişe *radıyallahu anh*a validemiz, Kur'an'la aklanan bir kadın hâline geldi.

İfk'i kuranların maksadı, İslam'ı en hassas yerinden ve en önemli şahsiyetin üzerinden vurmaktı. Onlar helâk olup gitti, validemiz ebediyen kalacağı makamlara yükseldi.

Tarihimizden Bir Vaka: Cemel

Üçüncü halife Osman bin Affan *radıyallahu anh*ın hunharca şehit edilmesinden sonra olayların seyri şu şekilde gerçekleşti:

Osman bin Affan'ı şehit edenler, vaziyete hâkim oldular. Yeni halifenin belirlenmesinde etkin olmayı istediler. Böylece, muhakeme edilmekten kurtulacaklardı. Öyle de oldu. Dördüncü halife olarak Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh*ı seçtiler, seçime razı ettirdiler. Aslında kimsenin buna bir diyeceği de yoktu. En uygun isimlerden biri, en uygun makama getirilmiş oldu.

Ancak Ali bin Ebi Talib'in dördüncü halife olması, Osman *radıyallahu anh*ın katillerinin yönetimi yönlendirmeleri gibi algılandı. Ya da onlar ellerini kollarını sallayarak dolaşır oldular.

Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh*, zaten rahatsızlığını defalarca dillendirdiği eyalet valilerinin gevşekliğine karşı yönetimi kökten değiştirme yolunu tercih etti. Bu nedenle de devlet merkezini Medine'den Kûfe'ye taşıdı. Bu arada ortaya çıkan değişimler, katillerin hesaba çekilmesi yönünde bir işaret de vermiyordu. Belki de Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh*ın yapabileceği çok şeyi de yoktu. Olay, mücerret bir öldürmeden ibaret değildi. Ciddi bir karışıklığın tezahür etmiş görüntülerinden biri olarak da görülebilir Medine'deki cinayet.

O dönemde Şam valisi olan Muaviye *radıyallahu anh*, Osman bin Affan'ın öldürülmesinin unutulması endişesiyle, cinayetin üzerine gitmek istedi. Halife Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh* ise, zamanlama açısından bunu uygun görmüyordu. Ne yazık ki ümmet iki gruba bölündü: Osman'ın kanının yerde kalmaması gerektiğini savunanlar ve bunun için zamanın uygun olmadığını savunanlar. Katillerin dışında kimsenin, halifenin öldürülmesinden memnun olduğu da yoktu. **Sorun, zamanlama ve tercih sorunuydu.**

Mesele cepheleşmeyi derinleştirdi. Muaviye *radıyallahu anh*, katillerin öne sürdüğü bir isim olarak gördüğü dördüncü halifeye itaat etmedi. İtaat etmeyişinin nedeni olarak da halifenin etrafındakilerin katillerle beraber olmakta sakınca görmüyor olmaları iddiasıydı.

Aişe *radıyallahu anh*a annemiz, bu gelişmeler anında hac için Mekke'de bulunuyordu. Gerçi o Medine'den çıkarken de hemen hemen böyle bir gelişme bekleniyor gibiydi.

Mekke dönüşünde bir grup Müslüman, Aişe annemize olaylara müdahale etmesinin büyük bir fitneyi önleyebileceğini ima etti. O da razı oldu. Kûfe ve Şam'da merkezleşen iki grubun ortasını bulmak ve fitneyi önlemek maksadıyla yola çıktı. Beraberinde de Aşereyimübeşşere'den iki kişi vardı. Biri Talha, diğeri de Zübeyr'di. Allah hepsinden razı olsun.

Tam anlamıyla bir barış ekibi olarak yola çıkan bu grup, Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh*ın etrafında kümelenmiş olan fitne körükleyicilerinin işine gelmedi. Çünkü Ali ve Muaviye arasında ihtilafın sona ermesi, katillerin ortaya çıkarılması anlamına gelmekteydi. Böyle bir karar, fitnenin kalkmasının ilk şartı sayılabilirdi. Onların huzur ortamında barınamayacakları gayet açıktı.

Aişe *radıyallahu anha* ve beraberindekiler, herhangi bir savaş hazırlığı içinde de değillerdi. Böyle bir amaçları da yoktu. Sadece iki mü'min grup arasındaki fitneyi izale etmeyi düşünüyorlardı. Bu, Allah Teâlâ'nın açık bir emriydi. O zamanda da bunu en iyi yapabilecek kişi, mü'minlerin annesi olabilirdi. Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh*ın etrafındaki münafıklar ve katillerin barınmasını sağlayanlar, Aişe annemizin gelişini Muaviye *radıyallahu anh*ın adına bir saldırı olarak şekillendirdiler.

Aişe annemiz ve beraberindekiler, maksatlarını anlatmaya vakit bulamadan kendilerini bir savaşın içinde buldular. Zübeyr *radıyallahu anh*, bir hataya düşüldüğünü anladığında geri çekilmeye fırsat bulamadan şehit edildi. Talha *radıyallahu anh* da aynı şekilde şehit edildi.

Aişe validemiz, bu olayda bir devenin üzerinde bulunuyordu. Deveye atılan oklar, annemize isabet etmediği için ölmemişti. Savaş bittiğinde binlerce mü'min, sebepsiz yere ölmüş oldu. Daha da önemlisi, Muaviye *radıyallahu anha* karşı savaş başlatılmış oldu. O da kendisini savunacağı ve hak gördüğü şeyi arayacağı savaşa hazırlandı. Daha sonra Sıffîn olarak anılan o savaş, tarihimizin en büyük fitnesi olarak bir daha söndürülemeyecek ateşi yaktı.

Aişe annemiz, vakanın olduğu yere giderken bir ara havlayan köpek sesleri duydu. O sesleri Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in kötü bir durumun işareti olarak haber verdiğini hatırladı. Geri dönmek istedi. Yanındakiler, geri dönmenin hiç uygun olmayacağını söyleyince vazgeçti.

Aişe annemiz bir deve üzerinde bulunuyordu. Arapça dilinde deveye **Cemel** dendiği için bu olay da 'Cemel Vakası' olarak kaydedildi.

Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh*, savaş bittikten sonra annemizi Medine'ye gönderdi.

Bu olay, hicretin 36. yılında Basra yakınlarında meydana geldi.

Annemiz bu olayı hatırladığında, feracesi ıslanıncaya kadar ağlardı.

Yuvası

Numan bin Beşir anlatıyor:

Ebu Bekir, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*in yanına girmek için izin istedi. Aişe'nin sesini yükselttiğini duymuştu. İçeri girince, 'Seni, sesini Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*e karşı yükseltirken görmeyeyim!' diyerek tutup tokatlamak istedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu engelledi.

Ebu Bekir de sinirli bir şekilde dışarı çıktı. Ebu Bekir çıkınca Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: 'Gördün mü adamdan nasıl kurtardım seni?' dedi. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Ebu Bekir yine izin alıp eve girdi.

Öyle bir tartışma olmadığını gördü. Bu sefer dedi ki: 'Kavganızda beni aranıza aldığınız gibi, barışınızda da alsanıza aranıza!' Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: *'Tamam, tamam.'* diye cevap verdi. *(Ebu Davud, Edeb, 92)*

* * *

Urve'ye dedi ki:

İki ay geçer, üç hilal görürdük de Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in evlerinde ateş yakılmazdı. Urve: 'Ne ile yaşardınız?' diye sorunca dedi ki: 'Hurma ve su ile! Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in ensardan komşuları vardı. Onların hediyeleri olurdu, onların getirdiği ile idare ederdik. *(Buharî, Rakaik, 17)*

* * *

Diyor ki:

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: 'Senin gönlünün hoş olup olmadığını ben anlıyorum.' dedi. 'Nasıl anlıyorsun ya Resûlellah?' dedim. Buyurdu ki:

'Gönlün hoş olduğu zamanlar, Muhammed'in Rabbine yemin olsun, diyorsun. Gergin olduğun zamanlar da İbrahim'in Rabbine yemin olsun, diyorsun. 'Doğru ya Resulellah! Ben senin sadece adını unutabilirim.' *(Buharî, Edeb, 63)*

* * *

Diyor ki:

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir gün Baki'deki bir cenazeden evime dönmüştü. Benim de başımda bir ağrı vardı. 'Ah başım!' diyordum. 'Asıl benim başım ağrıyor, Aişe!' dedi. Sonra da buyurdu ki:

'Benden önce ölsen, sana ne olur ki? Seni yıkar, kefenler, namazını kılar, defnederim.' Ben de dedim ki:

'Tabii, benden sonra evime gelir, kadınlarından biriyle işine bakarsın değil mi?' Bu sözüm üzerine tebessüm etti. Sonra da vefat ettiği hastalığı ağırlaştı. *(Sahihi İbni Hibban, 6586)*

* * *

Aişe *radıyallahu anh*anın evi ile Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in kabri, aynı evden müteşekkildi. Kabri şerifle onun kullandığı yer arasında küçük bir duvarcık vardı. O da evinde rahatça dolaşırdı. Ebu Bekir *radıyallahu anh* vefat edip oraya konunca durum böyle devam etti. Sadece Ömer *radıyallahu anh*, kabirle oda arasına bir duvar yaptı. Aişe *radıyallahu anh*a yine de evinde rahatça dolaşıyordu. Ömer *radıyallahu anh* vefat edip aynı yere konunca, Aişe *radıyallahu anh*a kabri şerif tarafına geçerken, sokağa çıktığı tesettürü ile geçti.

İlk Anne

Tarihin Tarihi

İlk dağ, ilk deniz, ilk bulut… Ne kadar ilk var geçmişte. Var olan her şeyin bir ilki var! Allah Teâlâ'dan başka ne varsa yoktu; sonradan yaratıldı. Her şey mahlûk! Sineğin, ineğin, böceğin bir ilki var. Önce yok olup sonradan var olan ne varsa, onun için iki doğal sorunun cevabını aramak, insan zihninin vazgeçilmezleridir. İnsan öğrenmek istiyor, merak ediyor.

Bu iki merak edilen sorunun biri, nasıl oluştuğu, diğeri de oluşmadan önce neredeydi sorusudur.

Yaşadığımız evrende sayamayacağımız kadar nesne vardır. Her nesnenin içinde de ayrı nesneler bulunur. Her şeyin, nasıl oldu, olmadan neredeydi gibi sorularını araştırmak, insan için bir tür çılgınlık olur. Kiminin cevabı işimize gelmez, kimini çözmemiz hiç mümkün olmaz. Pek çoğunu bilmek de bize bir yarar getirmez. Sadece öğrenme arzumuz yerine gelir, tatmin oluruz.

Bu yüzden kitabımız Kur'an'ın, bizi bilgilendirirken ayrıntıya girmeden işaretlerle zikrettikleri, bir nebze ayrıntısını hadislere havale ettiği konular yanında tafsilatını anlattığı konular vardır. İnsan olarak bizim merakımız ne kadar derin olursa olsun, Kur'an'ı esas alarak öğrenmemiz hâlinde en gereklileri öğrenmiş olur, zihnimizi meşgul edecek ayrıntılara girmemiş oluruz.

Kur'an, Allah Teâlâ'nın dağları, denizleri, gökleri, insanı nasıl yarattığına bakmamızı, incelememizi teşvik ederken bu teşvikle insanın elde edeceği bilgilerin lehine olacağına da işaret etmiş olmaktadır. İnsan anatomisi üzerinde yoğunlaşmanın, insanla doğrudan ilgisi vardır. İnsana hizmetin en mükemmeli olarak da anlaşılabilir bu. İnsana hizmet ise ibadetlerden bir ibadettir.

İnsanın tarihinin de bilinmesinde şüphesiz yararlar vardır. Kim, nereden, nasıl geldi gibi sorular da cevabının insan için yararlı olduğu konulardır. Bu tür bir bilgi de önemlidir.

Tekrar Kur'an'ımıza dönersek, ilk insanın yaratılışı etrafında verdiği bilgilerin satır başı düzeyinde olduğunu görüyoruz. İlk insanın çamurdan yaratılması, cennette bulunması, cennette kendisine bir yiyecek listesi verilmesi, kendisi için bir eş yaratılması, cennettekilerle ilişkisi, İblis'in hasedine muhatap olması, hata işleyip cennetten çıkarılması, sonra hatasının

bağışlanması gibi pek çok konu, geniş ayrıntılarına girilmeden değinilmiş konular olarak önümüzde durur. Bu başlıklar arasında en uzun anlatılanı belki de İblis'le bağlantılı olan konudur.

Bu konuların her biri merak edilmiyor değildir elbette ama bu meselelerde merak edilmekle gerekli olmak arasında bir bağ yoktur. İnsanlar ilk babalarının yaratılma sürecini mesela orijinal bir filmden izleseler ne değişecekti. Kötüler, İblis'e aldanmayacaklar ve kötülükten mi vazgeçeceklerdi?

Bu tür bilgilerin, insanın mevcut durumuna bir katkısı olsaydı Allah Teâlâ onu da kullarına bildirirdi. Mevcut kısıtlı bilgiler, yol arayan için yeterlidir; merak edenlerin ise merakının sonu olmaz. Kur'an, merak giderme kitabı değildir.

Biz, bizden öncekilerin bilgilerini, basit bir merak tatmini veya sadece bir ilgi için öğrenmeyiz. İbret almak, bize yönelik dersler çıkarmak, Rabbimizin büyüklüğünü görmek için öğreniriz. Öğrendiğimizle de amel ederiz. Amel ettiğimizden de ecir bekleriz. Böylece öğrenmemiz, bilmemiz bir ibadete dönüşür.

Kültür olsun, merak giderilsin diye emek verilip öğrenilenlerle, ibadet maksatlı öğrenilenler arasındaki bu fark, dikkatimizden kaçmamalıdır.

İlk insana ait bilgileri de bu açıdan ele alıyor, kendimize dersler çıkarmaya çalışıyoruz.

Tarihin Satır Başları

1- Allah Teâlâ dışında ne varsa mahlûktur (yaratılmıştır). Her mahlûkun yaratıcısı da Allah Teâlâ'dır. Gökler ve yer, **altı gün**de yaratılmıştır. *(Hadid suresi 4)* Bu altı günün bizim kullandığımız yirmi dört saatlik gün mü yoksa bir günü bin yıl olan gün mü olduğu konusunda ihtilaf vardır. Arş, Kürsî, kalem, melekler, cinler ve benzerinin yaratılması ile ilgili bilgilerin bir bölümü israiliyattan oluşur. Yahudi kültüründen kalıntı anlamındaki israiliyat hakkında bizim âyet, hadis gibi muamele yapmamız mümkün değildir.

2- İnsan nevinin ilki Âdem *aleyhisselam*dır. Âdem *aleyhisselam* topraktan yaratılmıştır. Yaratılış şekli de bir çocuk gibi doğup büyüme şeklinde değildir. Ayrıntılarını bilemediğimiz bir zaman dilimini toprak hâlinde geçirdikten sonra, Allah Teâlâ'nın ruh vermesiyle canlı hâle gelmiştir. Âdem *aleyhisselam*, başka bir varlığın uzantısı değildir. Nevinin ilkidir.

Allah'ın yeryüzündeki ahkâmını uygulamaya müsait yaratıldığı için, Allah'ın halifesi olarak yaratılmıştır.

Yaratıldıktan sonra cennete yerleştirilmiş ve orada imtihan edilmiştir. Allah Teâlâ ona cennette iken, dünya hayatında yaratılış gayesini gerçekleştirmesine yardım edecek bilgileri öğretmiştir.

Allah Teâlâ'nın uyarısına rağmen Âdem *aleyhisselam* hata işlemiş ve cennetten dünyaya gönderilmiştir.

Âdem *aleyhisselam* ve eşinin dünyada gönderildiği yer hakkında da kesin bilgimiz yoktur. Milattan altı bin yıl kadar önce Arap yarımadası veya Hindistan'a indiklerine dair iki rivayet vardır.

Âdem *aleyhisselam* ve yaratılışı, yaratılıştan sonraki cennet hayatı hakkında her sorunun cevabını bulabileceğimiz ayrıntılı bilgimiz yoktur. Bazı hadislerde uzunca bilgiler zikredilmişse de sahih olmayan hadisleri, sahih hadis gibi kabul etmemiz de mümkün değildir.

3- Allah Teâlâ'nın insan yaratmadaki kanunu, bir erkekle bir kadının birleşmesi üzerine kuruludur. Bu kanun sadece Âdem, eşi Havva ve İsa *aleyhisselam* için işlememiştir. Âdem *aleyhisselam*ı topraktan yaratmayı dilemiş ve yaratmıştır. İsa *aleyhisselam*ı da babasız, sadece bir anneden yaratmıştır. Havva ise bizzat Âdem'den yaratılmıştır. Onun da bir annesi veya babası yoktur.

4- Havva'nın yaratılışı:

Havva'nın ilk kadın olduğu, kesin bilgilerimiz arasındadır. Onun da Âdem *aleyhisselam*la beraber cennette olduğu kesindir. Âdem *aleyhisselam*ın topraktan yaratıldığı hakkındaki bilgimize benzer bir bilgi, Havva için yoktur. Nasıl yaratıldığı konusunda Kur'an'da hiç söz edilmezken hadislerde de açık ifade yoktur. Zaten Kur'an'da Havva ismi de geçmez.

Havva'nın Âdem'den yaratıldığına dair ifadelerden nasıl yaratıldığı anlaşılamamaktadır. Nisa suresinin birinci âyetinde: 'Sizi bir tek candan yarattı; ondan da eşini yarattı.' denirken, Allah'tan başka ebediyen kimsenin bilemeyeceği bir sır olarak Havva'nın yaratılışı gizli tutulmuştur.

Buharî, Müslim gibi önemli hadis kitaplarında geçen, *'kadının, kaburga kemiğinden yaratıldığı'* hakkındaki hadiste de Havva'nın adı geçmemektedir.

Özetlenecek olursa; Havva'nın ilk kadın olduğu, Âdem'in eşi olduğu, cennette bulunduğu, Âdem *aleyhisselam*la beraber dünyaya gönderildiği, ilk

doğumu onun yaptığı konusunda herhangi bir tereddüt yoktur. Tereddütler, ne ile nasıl gibi Allah Teâlâ'nın gizli tuttuğu meselelerdedir.

Havva, Âdem *aleyhisselam*la beraber dünyada bin yıl kadar yaşadı. Kırk çocuğu oldu.

O Ağaç

Âdem ve Havva'nın cennetten çıkmalarına sebep olan ağacın ve meyvesinin adı Kur'an'da anılmamıştır. Buna gerek de yoktur çünkü önemli olan hangi ağacın yasaklanmış olduğu değildir.

Önemli olan, ikaz edildiği şeye insanın dikkat edip etmeyeceğine dair bünyesindeki yapı konusunda bilgi sahibi olmasıdır. O ağaç zikredilmiş olsa, asıl maksat örtülmüş olacaktı.

İnsanın dünya hayatı da helaller ve haramlar arasında gelip gidecekti. İlk dersin zihinlerde kalması, oldukça önemlidir bu açıdan.

İlk Anneden Hatıralar

Havva annemiz, Âdem *aleyhisselam*la beraber cennette yaşıyordu ama Âdem, cennette imtihan hâlindeydi. Eşi de imtihana tabiydi. Allah Teâlâ onlara cennette kalmalarını ama tembihlere dikkat etmelerini söylemişti.

İblis ise Âdem'in yaratılması esnasında, ona secde etmesi emredildiğinde asi olduğu için cennetten kovulmuş, lanetli hâle gelmişti. O da bunun intikamını Âdem ve Âdem'in soyundan almaya ahdetmişti. Allah Teâlâ da hikmetine binaen ona böyle bir intikam savaşı için kıyamete kadar izin vermişti.

Âdem ve Havva'nın yaratılması arasında uzun bir süre olmadığı anlaşılmaktadır.

İblis'in tuzağı ile cennetten kovulan Âdem ve eşinin hangisinin İblis'in tuzağına düşüp, diğerini teşvik ettiği hakkında da açık bir bilgi yoktur.

İslam gelmeden önceki dönemlerin din kökenli bilgilerine esas teşkil eden Yahudilik ve Hıristiyanlık kaynaklı bilgiler, cennetten uzaklaştırılma sürecindeki suçun tamamını Havva'nın üzerine yıkar. O anlayışa göre Havva, İblis'e inandı. Âdem'i de kandırdı. Âdem de eşine dayanamadı, yasak meyveden yediler ve cennetten çıkarıldılar.

Bunun üzerine o kadar samimi ve inançlı gittiler ki bu yüzden kadın, sırf Havva'ya benzediği için kötülüğün aslı kabul edildi. Şeytan olarak görüldü. Asırlarca ciddi ciddi buna inandılar. Kelimenin tam anlamıyla aşırılıktı

yaptıkları. Aslını bilmedikleri bir hurafeyle insan nevinin yarısını şerrin kaynağı olarak görüp, gösterdiler.

Modern çağa gelindiğinde yaptıklarının batıl ve aşırı bir iş olduğunu anladılar. Bu sefer de ikinci bir bataklığa düştüler. Asırlarca kadını şerrin aslı olarak gösterenler, bu sefer kadını ilahlaştırmaya kalktılar. Kadına karşı el pençe durdular. Birincisi kadar ikincisi de sapıklık olan bu tutum, İslam'da kesinlikle yoktur. Erkeği ile kadını ile Allah'ın kullarıyız.

Enbiyanın İzleri

Peygamberler

İnsanların en akıllıları onlardır. İnsanların en ahlâklıları da onlardır. En büyük imtihanları onlar yaşadılar. En büyük sabrı onlar gösterdiler. Kulluğun en güzelini onlar yaptılar. Onların yaptığı ibadetin bir benzerini başkası yapamadı.

İnsan olarak yaratıldılar, meleklerle yarıştılar. Allah Teâlâ onları seçti, O'nun seçimine layık olmaya çalıştılar. Bıkıp usanmadılar, yorulup çekilmediler.

Çileli ama minnetsiz bir hayat yaşadılar. İnsana boyun bükmediler. Açlık onları düşürmedi. Gündüz gece ayrımı yapmadılar. Siyasi sistemler ve kökleşmiş gelenekler önlerine engel olarak çıktı. Aileleri onları üzdü. Kendi çocuklarından ızdırap çektiler. Meşakkat üstüne meşakkat gördüler.

Onlar hiç değişmedi. Kimi elli yıl kimi yüz yıl ilk günkü ciddiyetiyle davasına sahip çıktı. Aynı insanın kapısına yıllarca gidip iman etmesini istediler. Yeri geldi yalvardılar, yeri geldi tehdit ettiler. İnsanların hâline üzüldüler. Dualar ettiler, yakardılar.

Kimseden ücret talep etmediler. Sadece Allah'ı ve rızasını umarak çalıştılar.

Temiz ailelerin çocukları olarak dünyaya geldiler. Şaibeli bir geçmişi olan peygamberden söz edilemez.

Sonuçlara takılıp kalmadılar. Yirmi yıl sonra, bir asır sonra etrafında iki kişi, üç kişi görünce umutsuzluğa kapılmadılar. Onlar bir umut dağı gibiydiler. Enerjileri asırlara yetti. İnsanlar onları sevmese de ahlâklarını beğendiler.

Allah Teâlâ'nın insanlara gönderdiği on binlerce peygamberin hepsinin davası aynı davadır. Aynı şeyleri söyleyip gittiler. Aynı ahlâkı paylaştılar. Aynı karakterleri sergilediler. Aynı imana ve aynı cennete çağırdılar. Aynı cehennemden korunmaya çağırdılar.

Bütün peygamberlerin ortak özelliği, seçilmiş olmalarıdır. Kimse çalışarak peygamber olmadı. Allah onları seçti, onlar da seçilmişliğin hakkını verdiler.

Peygamberlerin hepsi, bütün insanlık için kıyamete kadar örnektir. İnsanlar onlara bakarak hakkı ve hakikati bulabileceklerdir. Örnektirler, önderdirler. Bunun için Kur'an âyetlerinde defalarca bize anlatıldılar.

Onlara ait olayları namazda, zikirde binlerce kere tekrar etmemizin nedeni budur.

Onlar, Allah'a davet yoluna çıkanların, hayır yolunun yolcusu olmak isteyenlerin örnekleridirler. Onlar, Allah yolunda çileye talip olanların, cihada ve ibadete soyunanların alternatifi olmayan örnekleridirler.

Allah, onları kendi zamanlarındaki insanların görüp taklit etmeleri için gönderdiği gibi, kıyamete kadar iman edecek bütün insanlar için de baksınlar, taklit etsinler diye canlı örnekler olarak önümüze koymuştur. Seviye onların seviyesidir, yol onların yoludur. Eğer onlar bizim gibi insan olmasalardı, mesela melek olsalardı, bizim onları taklit etmemiz mümkün olmayacaktı.

Şimdi ise onları kendimize model görmekten başka çaremizin olmadığı bir gerçekle karşı karşıyayız. Allah için çalışmayı, sabrı, sebatı onlardan öğreneceğiz. Yol onların yoludur. İzler onların izleridir.

Davetçiler İçin Peygamberlerin İzleri

İlk peygamber olan Âdem *aleyhisselam*dan son peygambere kadar bütün peygamberler **Tevhid** mücadelesi yapmışlardır. Tevhid onların ortak noktasıdır. Allah'a iman, o imanın gereklerine teslimiyet, hepsinin vermek istediği ana mesaj olmuştur.

Tevhid'in ötesindeki şeriat ise ilk peygamberden son peygambere doğru gelişerek gelmiş, son peygamber olan Muhammed *aleyhisselam*da ise son şeklini almıştır. Birinci peygamberden son peygambere kadar toplu bir pencereden izlendiklerinde gündemlerinin hemen hemen aynı oldukları görülür.

Şirk, isyan, putlar ve halkları ezerek yaşayan yöneticilerin karşı duruşu, kökleşmiş örf ve âdetlerin kaldırılmasındaki sıkıntılar, tamamında bulunan şeylerdir. Aynı dava farklı zamanlarda da olsa aynı sonuçları vermiştir. Çünkü onlarca asra yayılarak gelen peygamberlerin davaları aynı olduğu gibi, düşmanları da aynı düşmandı: Şeytan. Şeytanın kuklaları o zamandan başka bir zamana değişerek gelmiştir. Yoksa iman aynı iman, şirk aynı şirktir. Kıyamete kadar da değişmeyecektir. Şirkin ambalajında ve sunumunda değişiklikler olsa da özü itibariyle ilk şirk hareketiyle aynıdır.

Peygamberlerin insanlara getirdikleri dinin ne olduğu konusunda söylenebilecek nihai söz şudur:

Allah'a iman ve o imanın ayrıntıları, bütün peygamberlerde aynıdır. Temel mesele iman meselesi olduğu için, onda bir değişiklik olmamıştır.

Ahirete iman ilkesi hiç değişmemiştir. Günlük hayatı tanzim eden şeriat meselelerinde ise peygamberden peygambere bazı farklılıklar olmuştur.

Bütün peygamberler, insan cinsindendir ve erkektirler. Meleklerden veya cinlerden bir peygamber gelmemiştir. Peygamberler arasında olağanüstü yetenekleri ve insanüstü meziyetleri olanı da yoktur.

Böylece insanların, peygamberleri dinlerinde ve kişiliklerinde taklit etmede mazeret üretme hakları olmamıştır. Kendileri gibi bir insan olan peygamberin izinden gitmekle, bir meleğin veya cinin ya da olağanüstülükleri bulunan birinin taklit edilmesi arasında önemli farklar olacaktır. Hatta bir melekten veya cinden imana ve amele ait bilgileri almada bile ciddi zorluklar olacaktı. Allah Teâlâ'nın 'bizden birini' bize peygamberi olarak göndermiş olması O'nun bize bir nimetidir.

Peygamberlerin tamamı sert tepkilerle karşılaşmışlardır. Hiçbir peygamber, gelişi özlenen ve canla başla karşılanan bir tavır görmemiştir. Bütün peygamberler, insanların hayrına olan şeyleri söyledikleri, kimseden bir bedel istemedikleri hâlde inatçı bir kitleyle yüzleşmek zorunda kalmışlardır. İyiliği, güzelliği, cenneti anlattıkları hâlde bozguncu muamelesi görmüşlerdir ama onlar, bu tepkiye karşılık azimle yollarına devam etmişler, bıkıp usanmamışlardır. Sabrın en güzel örneklerini vermişler, Allah için katlanılması gerekenlerin eşsiz misallerini yazarak gitmişlerdir. Sayılara ve şartlara kilitlenmeden çalışmışlardır. En yakınlarının, kendi akrabalarının bile soğuk tavırları, onları yıldırmamıştır.

Peygamberlerin tamamında üstün ahlâklı olma, herkesçe takdir edilen bir geçmişe sahip olma meziyeti muhakkak vardır. İnsanlara sundukları davetin asla bedelini istememişlerdir. Buna rağmen inatçıların inatları gevşememiştir. Peygamberler, kendi zamanları açısından en üstün olan konularda mucizeler izhar ettikleri hâlde, mucizeler bile katı kalpleri yumuşatmamıştır.

Sonunda helak olan o peygamberlere karşı direnen zalimler olmuş, peygamberler Allah'ın yardımını görmüşlerdir. Zalimler peygamberleri yollarından alıkoyamamışlardır.

Peygamberlerin karşısında inatlaşan ilk kesim, insanların üzerlerinde menfaatleri olan kesim ve zenginler olmuştur. Peygamberleri, çıkarlarının önünde engel olarak görmüşlerdir. Karşı çıkarken de kendileriyle beraber, sömürdükleri kesimleri de kullanarak karşı çıkmışlardır. Geniş halk kitlelerinin de peygamberleri anlamaları zorlaşmıştır.

Geniş halk kitlelerinin peygamberlere ulaşmasını, peygamberlerin onlara ulaşmasını engellemek için zorbalık yolunu tuttukları gibi, peygamberlerin üzerine çeşitli iftiralar atarak da onları gözden düşürme yolunu denedikleri olmuştur. En az zorbalık kadar, propaganda da peygamberleri alıkoymuştur. Ne yazık ki peygamberlerin anlattığı en büyük hakikatlere inanmada büyük tereddütler yaşayanlar, basit iftiralara hemen inanarak şeytanın işini kolaylaştırmışlardır.

Peygamberlere karşı başvurulan zorbalığın boyutu öldürmeye, iftiranın boyutu da en ağır ahlâksızlığa kadar ulaşmıştır. İşledikleri haramlar, köhneleşmiş beyinlerini, akıllarını kullanmalarına engel olmuş, gözlerinin önüne kadar gelen azabı bile görememişlerdir. Peygamberler yine de en güzel sabır örnekleriyle yollarına devam etmişlerdir.

Peygamberler azlık ve çokluğa itibar etmemişlerdir. Onlarca yıl, iki kişi için çalışmak, onlara ağır gelmemiştir.

Bütün insanları kuşatmak için gelmişler, öyle çalışmışlar ama bir kişiyi az görmemişlerdir. Onlar için asıl maksat, kalabalıklar toplamak değil, Allah'a davet görevinin hakkını verebilmiş olmaktır. Kendilerini değil, Allah'ın dinini yaymak için çıktıkları yolda, rakamlar onları etkilememiştir.

Peygamberler üslup olarak en nazik, en duygusal olanı tercih etmişlerdir. Hiçbir mücrim, kıyamet gününde peygamberinin ona karşı kaba tutumundan dolayı iman etmediğini söyleme fırsatı bulamayacaktır. Kur'an, peygamberlerin en şiddetli kâfirlerin karşısında bile nasıl onlara acıyarak konuştuklarını, onları ikna etmeye çalıştıklarını anlatmaktadır.

Peygamberler, muhataplarının anlamaları için bütün fırsatları kullanmışlardır. Sadece belirli günlerde, muayyen bir yerde vaaz veren bir Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yoktur. Onlar tebliğlerini mesai doldurmaları gereken bir iş olarak değil, din olarak görmüşlerdir. Bıkmadan senelerce bütün fırsatları değerlendirmeleri bu nedenledir.

Nübüvvet makamının bir muafiyet makamı olmadığı bütün peygamberlerde görülmüştür. Hiçbir peygambere Allah Teâlâ, sadece peygamber olduğu için ibadette indirim yapmamıştır. Bilakis o makamın ağırlığı gereği onlar daha fazla ibadet yapmışlardır. Hiçbiri, peygamberlik makamından dolayı sorunlardan arındırılmış bir ev sahibi olmamıştır.

Her insan gibi onlar da sorunları olan bir evde yaşamışlardır. Yemişler, içmişler, hastalanmışlar, yaşlanmışlardır. Aileleriyle sıkıntıları olmuş, diğer insanlar gibi o sıkıntıları çözmeye çalışmışlardır. Başları derde girince sihirli bir değnekle bütün dertleri çözülmemiştir. Musibetler onları da

bulmuştur. Hatta en ağır musibetlere, en zor hastalıklara onlar katlanmışlardır.

Eğer Allah Teâlâ'dan onlara bir noktada bir destek geldiyse, ellerinden bir mucize sudûr ettiyse, bunu şımarma vesilesi yapmamışlar, boyunları bükülmüş, Rablerinin önünde pek mütevazı yaşamışlardır. İhlas ve tevazu onların en temel karakteridir.

Önemli Bir Not

Peygamberlere isyan eden farklı milletler, farklı azaplarla helak olmuşlardır. Milletlerin farklı azaplarla helak edilmelerindeki asıl hikmetleri sadece Allah Teâlâ bilmektedir şüphesiz. Bizim bilmemizde fayda olan hikmetler ise şöyledir:

• Böylece Allah'ın kudretinin sınırsızlığını öğrenmiş oluruz.

• Farklı azapların bize Kur'an'da anlatılması, mü' minlerin Allah Teâlâ'dan daha çok korkmalarına ve ameli salihe daha fazla yönelmelerine sebep olacaktır.

• Peygamberleri yalanladıktan sonra, insanların, Allah'ın nazarında nasıl helak olacakları konusunda bir önem kalmadığı anlaşılmaktadır.

Yaklaşık Rakamlarla İnsanlığın Peygamberli Tarihi

M. Ö: 5872 Âdem *aleyhisselam* ve Havva yeryüzüne indi. Yeryüzünde ilk insan, ilk peygamber, ilk din ikisiyle başladı.

M. Ö: 5800 İnsanoğlunun ilk isyanı başladı. Âdem *aleyhisselam*ın iki oğlundan biri, öbürünü öldürdü.

M. Ö: 5620 Âdem'in oğlu Şit doğdu. Bütün peygamberler onun neslinden geldi. İlk şeriat uygulamalarını o başlattı. İnsanlık onun döneminde yayılmaya başladı. İnsan, hayvan derisini kullandı. Ziraat başladı. Arap yarımadasında nüfus yayılması oldu.

M. Ö: 4800 İdris *aleyhisselam* sancağı devraldı. İnsan nüfusu Irak, Şam ve Mısır'a yerleşmeye başladı.

M. Ö: 3900 İlk şirk hareketi başladı. Maden kullanıldı. İran ve Çin'e ulaşıldı. Afrika'nın ortalarına gidildi. Ziraat gelişti.

M. Ö: 3500 Eski dünya denen bölgenin tamamına yerleşildi. Ticaret gelişti.

M. Ö: 3200 Nüfus hareketlenmeleri arttı. Mısır'da Firavun hâkimiyeti dönemi başladı. Kabileler büyüdü. Arap yarımadasından hicretler çoğaldı.

M. Ö: 2900 Putçuluk yayıldı. İsyan arttı. Nuh *aleyhisselam* gönderildi. Büyük tufan gerçekleşti.

M. Ö: 2800 Yazı gelişmeye başladı. Büyük yapılar oluşturulmaya başlandı.

M. Ö: 2600 Para kullanılmaya başlandı. Tufandan sonraki hayat yeniden canlandı. Su üzerine kurulu şehirleşme gelişti.

M. Ö: 2400 Nuh *aleyhisselam* zamanında ikinci defa imandan kopma, bu dönemde oldu. İnsanoğlu maddi gücünü fazla abarttı. Allah Teâlâ, Hûd *aleyhisselam*ı gönderdi.

M. Ö: 2100 Allah Teâlâ, Salih *aleyhisselam*ı gönderdi. Kavmi onu yalanladı. Büyük bir azapla helak oldular.

M. Ö: 2000 Babil devleti kuruldu. Amerika'ya ilk insan gitti.

M. Ö: 1997 İbrahim *aleyhisselam* doğdu. Avrupa'ya insan göçü başladı. Çin'de ziraat ilerledi. Mısır'da uygarlık gelişti.

M. Ö: 1897 Lut kavmi helak oldu. İbrahim *aleyhisselam* Kâbe'yi bina etti.

M. Ö: 1800-1700 Yakub *aleyhisselam* doğdu. Oğlu Yusuf *aleyhisselam*ın başına gelenlerden sonra Yakub ailesi Mısır'a göç etti.

M. Ö: 1550-1000 Allah Teâlâ, Şuayb *aleyhisselam*ı gönderdi. Şirk, onun eliyle imha oldu. Musa *aleyhisselam* doğdu. Firavun helak oldu.

Musa *aleyhisselam*ın yardımcılarından Yûşa *aleyhisselam* öldü. Tarihteki büyük savaşlar bu dönemde başladı. Filistinliler, İsrailoğulları'nı yendi. Davud *aleyhisselam* Kudüs'ü fethetti. İsrailoğulları'nın devleti dağıldı.

M. Ö: 780 Allah Teâlâ, Yunus *aleyhisselam*ı gönderdi. Yunan kültürü bu dönemde yayıldı. Ahlâk çöktü.

M. Ö: 600 Budizm yayıldı.

M. Ö: 300 Şirk tekrar zirveye tırmandı. Ahlâk eridi.

M. Ö: 70 Roma uygarlığı devlet olarak yerleşti.

M. Ö: 01 Zekeriyya *aleyhisselam*ın oğlu Yahya *aleyhisselam* doğdu. Ondan altı ay sonra da İsa *aleyhisselam* doğdu.

M. S: 31 İsa *aleyhisselam*a vahiy geldi.

M. S: 32 Allah Teâlâ, Yahudilerin desiseleri üzerine İsa *aleyhisselam*ı kaldırdı.

M. S: 60-70 Yahudilerle Romalılar arasında büyük savaşlar oldu. Yahudilerin isyanı üzerine Romalılar büyük bir Yahudi kitlesini imha etti,

geri kalanlarını da esir pazarlarında sattı.

M. S: 100 Çin'de kâğıt keşfedildi. Avrupa'da Hristiyanlık yayıldı.

M. S: 300 Roma, Hristiyanlığı din olarak benimsedi.

M. S: 524 Burûc suresindeki Ashabıuhdûd olayı gerçekleşti. Binlerce mü'min, ateş dolu çukurlarda yakıldı.

M. S: 571 Fil olayı gerçekleşti.

M. S: 610 Kırk yaşında iken Muhammed *sallallahu aleyhi ve selleme* vahiy geldi.

Ensarın Sıddıkı

İnsan Ne Kadar Yükselebilir?

Etten ve kemikten müteşekkil bir insan yükselse yükselse ne kadar yükselebilir? Nerelere yücelebilir? İnsana yüceldiğini kim söylediğinde inandırıcıdır? ‘Ben yüceldim.’ demek yeterli midir? Fâni fâniyi övse neyi değiştirir o övgü? İyi olduğunu söylediğimiz insanlar sadece tatmin mi oluyorlar, dünyalık tatmin yanında ahiret için ne kazanırlar?

Bu soruların kati bir cevabı yoktur şüphesiz. İnsan insanı yerse veya övse, yerilen veya övülen için ahiretine ait kati bir kazançtan söz edemeyiz ama Allah överse, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* överse durum böyle değildir. Allah’ın bir kuldan razı olduğunu bildirmesi, razı olacağı amellerden birini yapması hâlinde onu kabul ettiğini bildirmesi ne muhteşem bir nimettir. O ne büyük bir kazançtır!

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin, ‘*Ben onu seviyorum*.’ dediği insanlar ne kadar güçlü bir şahit ve destekçi buldular kendilerine. Bir insanın yaptığı işi, Allah’ın son peygamberinin huzurunda, onunla beraber yapması, sonra da o işteki arkadaşa, peygamberin memnuniyetini beyan etmesi, dille, kalemle anlatılabilir bir kazanç değildir. Kazanç odur.

Ashabıkiram -Allah onlardan razı olsun- böyle bir kazançla bu âlemden ayrıldılar. Namaz kıldılar; kıldıkları namazda imamları Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*di. Oruç tuttular, iftarı onunla beraber yaptılar. Cihada çıktılar; ordularının komutanı o idi. Onunla beraber sofraya oturdular. Onun katıldığı düğünlere katıldılar. Çocukları doğdu; doğan çocuğu onun kucağına koydular, isimlerini o verdi. Cenazeleri oldu, onu çağırdılar. Hastalandılar, ziyaretlerine gitti. Ağlayanı teselli etti, gülenin neşesini artırdı. Ne büyük bir hazdır ashabın hazzı! Ne büyük bir seçilmişliktir onlarınki!

Kimine, ölmeden önce cennet müjdesi verdi. Kimine ‘Senin terlik sesini cennette duyuyordum.’ dedi. Kimine ‘Sen şehit öleceksin.’ dedi. Bir başkasına ‘Sen ne güzel Kur’an okuyorsun.’ dedi. Öbürünün bir başka güzelliğine şehadet etti.

Hatalı gördüklerini uyardı. Onlar da o hatalardan uzaklaştılar; risksiz bir şekilde ahirete gittiler. Onun zamanında bir hata işlemiş olmak bile cennete açılan bir kapı oldu. O mübarek şehirde en ağır ve en çirkin hatayı yaptıktan sonra, taşlanarak öldürülen için yaptığı şehadet, onun tevbesinin kabul

olduğunu söylemesiyle, öyle ağır bir hata bile Efendimizin himayesinin bulunduğu günlerde nimete dönüşmüştür.

Ashap deyip geçebilmek ne mümkün!

Neredeyse tümü için cennetten söz edilmiş. Sadece, Kur'an'ın ağacın altında Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile bey'atlaşanlar için kullandığı ifadeler bile, kalpleri yerinden uçuracak kadar heyecan vericidir. Allah onlardan razı olsun. Razı oldu da.

Şüphesiz onların bu kazancı, yaşadıkları çağın bir gereği olarak onlara tanınmış ayrıcalıklar değildir. Bilakis, yaptıklarının ve yapmak istediklerinin bir karşılığı olarak onlara bu lütuflar verilmiştir.

Her biri bir işi en iyi şekilde yaptığı için sevildi, takdir edildi, taltifler gördü. Can vermeyi, mal vermeyi becerdikleri için, vefa abideleri oldukları için, yoldan dönüp gitmedikleri için değerli oldular. Her biri dağ gibi dikildi önümüze. Hayal etmekte zorlandığımız işlere muvaffak oldular. Kimi cihadıyla, kimi vefasıyla, kimi ibadetiyle dillere destan oldu.

Hepsi sevildi ama Sa'd bin Muaz gibi sevileni az oldu.

Sa'd Bin Muaz radıyallahu anh

Ensardandır. Bedir'e katılmıştır. Annesi de meşhur sahabi Kebşe binti Rafi'dir. Evs kabilesinden olup, kabilesinin lideri durumundaydı. Mus'ab bin Umeyr *radıyallahu anh* Medine'ye muallim olarak gelinceye kadar şirk üzere yaşıyordu.

Mus'ab *radıyallahu anh* Medine'ye geldiğinde **Esad bin Zürare**'nin evine yerleşmişti. Onu da yanına alıp davete çıkıyordu. Evs kabilesinin Beni Abdileşhel kolunun ileri gelenleri olan **Sa'd bin Muaz** ve **Üseyd bin Hudayr, Mus'ab**'ın faaliyetlerinden rahatsız oldular. **Sa'd bin Muaz, Üseyd'i** onlara göndererek, yaptıkları işten rahatsız olduğunu, kendi mahallesine uğramamalarını tembihlemesini söyletti. Esad bin Zürare, Sa'd bin Muaz'ın teyze oğluydu. Teyze oğlu olarak ona bir kötülük yapmaktan hoşlanmadığını söylemesini istedi.

Üseyd, mızrağını alıp Mus'ab'ın yanına gitti. Esad, Mus'ab'a:

'Bu adam kavminin ileri gelenlerindendir. Onun hakkında niyetini iyi tut.' dedi. Mus'ab:

'Otururbut konuşurum onunla.' diye cevap verdi.

Üseyd gelir gelmez, azarlayarak konuşmaya başladı.

'Nedir bu alt tabakamızı kandırmaya çalıştığınız şey? Eğer canlarınız size lazımsa bizden uzak durun.' diyerek çıkıştı. Mus'ab ona cevap olarak dedi

ki:

‘Oturup dinlemez misin; hoşuna giden bir şeyse kabul edersin, değilse hoşlanmayacağın şeyden kurtulmuş olursun.’ Üseyd:

‘Haklısın.’ diyerek mızrağını yere koydu, onların yanına oturdu. Mus’ab, Kur’an okumaya başladı. Üseyd’in yüz rengi değişmeye başladı. Mus’ab bitirmeden:

‘Bu ne tatlı sözler böyle! Bu dine girmek için siz ne yaparsınız?’ dedi. Mus’ab ona, gusülle temizlenmesini, elbiselerini değiştirmesini, şehadet getirmesini ve iki rekât namaz kılmasını öğretti. Gitti temizlendi ve geldi, şehadet getirip namaza durdu. Bütün bunlar bir iki saat içinde olmuştu. Sonra Üseyd, Mus’ab’a dedi ki:

‘Orada bir adam var, onu ikna ederseniz herkes peşine takılır. Şimdi onu size göndereceğim. Sa’d bin Muaz’ı kazanın.’

Üseyd, arkadaşları arasında otururken Sa’d bin Muaz’ ın yanına gitti. Sa’d bin Muaz’a gidip onlarla konuşmasının yararlı olacağını, onlarda bir sakınca görmediğini söyledi. Sa’d bin Muaz kızdı, bir işi beceremediğini söyleyip kalktı.

Mızrağını eline alıp Mus’ab’ın bulunduğu yere gitti. Mus’ab ve Esad oturuyorlardı. Sa’d bin Muaz, Esad’a çıkıştı. Akrabalık bağları olmasa ona yapacağını bildiğini söyledi. Böyle yabancı fikirleri kendi mahallesinde yaymalarından rahatsız olduğunu vurguladı.

Mus’ab *radıyallahu anh*, Sa’d bin Muaz’a:

‘Oturup dinlemez misin; hoşlanacağın bir şeyse kabul edersin, beğenmezsen seni üzmez, gideriz?’ dedi. Sa’d bin Muaz, bu sözden hoşlandı, doğru söylediğini işaret ederek mızrağını yere koyup oturdu.

Mus’ab, Kur’an okumaya başladı. Sa’d bin Muaz, Kur’an dinledikçe yumuşadı. Sonunda o da Üseyd gibi, bu dine girmek isteyenin ne yapması gerektiğini sordu. Ona da yapacaklarını tarif etti Mus’ab. Oracıkta Müslüman oldu Sa’d bin Muaz.

Mızrağını alıp kabilesine döndü.

Mus’ab’ı öldürmeye giden, onda hayat buluyordu. Sa’d bin Muaz da öldürmeye giderken dirilmişti.

Ashabın Dağılımı

Ashap, Kureyşliler ve Ensar olmak üzere iki gruptur. Mekkeliler ve Medineliler olarak da anılabilirler. Kureyş aynı zamanda Resûlullah

*sallallahu aleyhi ve sellem*in akrabalarını oluşturmaktadır. Mekkeliler, muhacirler; Medineliler de ensar olarak bilinirler.

Ensar ise iki ayrı kabileden oluşmaktadır. Kabilenin biri Evs, diğeri Hazrec'dir. Bu iki kabile, Medine'nin yerlileri olup, asırlarca süren savaşlar yapıp, birbirlerine düşman olarak yaşamışlardır. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in Medine'ye hicretinden sonra ise barışmışlar ve İslam'a hizmet etmişlerdir.

Sa'd Bin Muaz'ın Birinci Çıkışı

Sa'd bin Muaz, İslam'la şereflendikten sonra kabuğuna çekilmedi. Geçmişteki batık hayatından dolayı eseflenmeyle vakit geçirmedi. İlk işi akrabalarının yanına gitmek oldu. Onları etrafına topladı. '*Beni nasıl bilirsiniz?*' diye sordu. Akrabaları çok açık konuştular: '*Efendimizsin. En üstün görüşlümüz, en temiz ahlâklı olanımızsın.*' Sa'd bin Muaz, onlardan bu onayı aldıktan sonra kararını açıkladı. Kesin ve açık konuştu:

'Allah'a ve Resûl'üne iman etmedikçe erkeklerinizin ve kadınlarınızın benimle konuşmasını kendime yasaklıyorum.'

Bu kesin tavır, çabuk etki etti. O gün, Abdüleşhel oğullarının tamamı Müslüman oldu. Mus'ab ve Esad oraya taşındılar. Diğer kabileleri de davete kattılar. Kısa sürede iki kişi hariç, Evs ve Hazrec Müslüman oldu.

Gayet açık bir sonuç çıkmıştı ortaya:

İslam nurunun yayılmasında ilk hamleyi Sa'd bin Muaz *radıyallahu anh* yaptı. O Müslüman oldu, Müslümanlığına hizmet etmek için reislik gücünü kullandı. Kadın-erkek iman etmeyeni muhatap almayacağını ilan etti. Akrabaları ondan çekindi ve iman yolunu tercih etti. Toplu bir iman hareketi, diğer kabilelere teşvik oldu. Onlarda da iman dalgası yayıldı.

Evs iman etti. Ardından Hazrec iman etti. İki büyük kabilenin iman etmesi, Medine'yi İslamlaştırdı. Kısa bir sürede şehir, Müslüman oldu. Bu nedenle de Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu çok sevdi. Onu sevdiği gibi bir başkasını sevdiği çok nadir olmuştur.

Mus'ab'daki ihlas ve heyecan Sa'd bin Muaz'ın gücüyle birleşince Yesrib, Medine oldu. Medine'ye hicret edildi. Orada ilk İslam Devleti kuruldu. Ezanlar yükseldi. Fetihler yapıldı. Allah'ın nuru tamamlandı. Mekke dâhil, bütün âlem kurtuldu.

Yesrib, elbette bir yolla İslamlaşacaktı ama Sa'd bin Muaz'ın tavrı, iman ettiği saatten itibaren kendini dininin hizmetine adaması, kırk yıllık mü'min

gibi hareket etmesi, Mus'ab'ın Yesrib'e gitmesinin üzerinden bir yıl geçmeden orayı hicrete uygun hâle getirdi.

Ashaptan her biri bir şekilde dinine hizmet etmiştir. Sa'd bin Muaz'ın hizmeti ise bir başka oldu. O çığır açtı. Dalga dalga İslam'a koşan yürüyüşü o başlattı. Her şeyden önce de kişisel gücünü dini için kullandı. Evini Mus'ab'ın davet merkezi olarak tahsis etti. Kendini verdi, evini verdi.

İkinci Çıkışı

Hicretin ikinci yılında Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Bedir'de müşriklerle İslam adına ilk savaşa çıkacaktı. Üç yüz kadar sahabi, bu ilk savaş için hazırdı. Bunların içinde muhacirlerden olmayan, Medineli ensar da bulunuyordu.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in ensarla Akabe'de yaptığı sözleşme, Medine içinde onu korumaya söz vermeleri şeklindeydi. Bedir ise yüz elli km. uzaktı Medine'den. Ensar, böyle bir savaşa katılmakta gönülsüz olabilirdi.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ashabına yönelerek, müşriklerle karşılaşmak hakkında ne düşündüklerini sordu. Önce Ebu Bekir söz aldı. Tatmin olmadı. Ömer söz aldı, yine tatmin olmadı. Söz alanlar, muhacirler adına konuşuyordu.

Muhacirlerden zaten bir sorun beklenmezdi; onlar bir anlamda savaşmaya mecburdular. Savaşın nedeni de onlardı. Belli ki ensarın ne düşündüğünü merak ediyordu.

Bu esnada Sa'd bin Muaz söz aldı ve dedi ki:

'Ya Resûlellah!

Bizi kastediyor gibisin.' Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* 'evet' cevabını verince şöyle devam etti:

'Biz sana iman ettik. Seni tasdik ettik. Getirdiğinin hak olduğuna şehadet ettik. Bunun üzerine sana itaat etmek, seni dinlemek üzere sözümüzü verdik. Ya Resûlellah! Dilediğini yap, biz seninle beraberiz. Seni hak üzere gönderene yemin olsun ki bizi denize sürsen ve denize dalsan, peşinden biz de dalarız denize. Bizden bir kişi geri kalmaz. Yarın bizi düşmanla karşılaştırmandan çekinmeyiz. Biz savaşta sebat eder, düşmana karşı dayanırız. Allah'ın bereketiyle yola çık. Allah, bizden seni sevindirecek şeyleri sana gösterecektir.'

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu sözlere çok sevindi. Daha bir güvenle Bedir yoluna çıkıldı.

Sa’d bin Muaz’ın bu ikinci çıkışı, İslam’ın ilk zaferi olan Bedir’in temeli oldu.

Anne de Bir Başka

Sa’d bin Muaz *radıyallahu anh*, Uhud Gazvesine de katıldı. Annesi de yaralıları tedavi edenlerdendi. Sa’d bin Muaz’ın kardeşi Amr bin Muaz da gazveye katılmış ve şehit düşmüştü.

Savaş bittikten sonra Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, atının üzerinde durum değerlendirmesi yapıyordu. Sa’d bin Muaz da atın yularını tutuyordu.

Annesi Kebşe, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* doğru gelmeye başladı. Sa’d bin Muaz:

‘Annem, ya Resûlellah!’ dedi.

‘Gelsin!’ dedi. Kadın yaklaşınca, Peygamber *sallallahu aleyhi ve selleme* baktı ve: ‘Seni iyi gördükten sonra gerisi basittir.’ dedi.

Üçüncü Çıkışı Hendek’te Zirveye Yükseldi

Hicretin beşinci yılında müşrikler, çevre kabileleri de toplayıp Medine’ye saldırdılar. Medine’nin etrafına hendekler kazılarak, Medine’ye girmeleri engellendi. Onlar da kuşatma yaptılar. Kuşatma uzadı, bir ayı geçti. Medine içinde sıkıntılar arttı. Yahudiler de içeride rahat durmuyordu.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kuşatmaya müşriklerle beraber katılan kabilelerden bir ikisiyle anlaşma yaparak, Mekkeli müşriklerin gücünü bölmeyi düşündü. Ğatafan kabilesinin reisi ile bu konuyu görüştü. Medine’de yetişecek hurma mahsulünün üçte birinin onlara verilmesi karşılığında çekip gitmelerini teklif etti. Onlar da böyle bir şeye sıcak baktılar.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, durumu Medine’nin iki büyüğü Sa’d bin Muaz ve Sa’d bin Ubade ile değerlendirmek istedi. Kendisi böyle bir anlaşmaya sıcak bakıyordu. Sa’d bin Ubade, bu düşüncenin Allah’ın bir emri mi yoksa özel bir görüşü mü, olduğunu sordu. Efendimiz kendi görüşü olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Sa’d bin Muaz şunları söyledi:

‘Ya Resûlellah! Biz ve onlar, Allah’a şirkte ve putlara tapınmada beraberdik. Onlar, misafirlik hakkı dışında bizden bir şey alamazlardı. Ya da ticaret yapardık. Şimdi Allah bize İslam’ı ikram ettikten ve seninle bizi onurlandırdıktan sonra mı onlara malımızı vereceğiz! Vallahi bizim böyle bir şeye ihtiyacımız yoktur. Kılıçtan başkasını vallahi alamazlar. Ta ki Allah

bizimle onların arasında hükmünü verinceye kadar!' Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: *'O zaman siz bilirsiniz.'* buyurdu. Sa'd bin Muaz da anlaşmanın taslak olarak yazıldığı belgeyi alıp yazılanı imha etti ve dedi ki: '**Gelsinler, alsınlar!**'

Dördüncü Çıkışı

Hendek Savaşı, müşriklerin dağılmaları şeklinde sonuçlandı. Birleşip gelen gruplar, umduklarını bulamadılar. Okçuların atışmaları dışında büyük bir savaş olmadı. Atılan oklardan biri Sa'd bin Muaz'ın koluna isabet etti. Damarı zedelendi. Savaştan sonra Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun için mescitte bir çadır kurdu; tedavi sürecini bizzat takip etmek istemişti. *(Buharî, Salat, 77)*

Sa'd'ın yarasını bizzat Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* tedavi etmiş ve kanaması da durmuştu. Akşam sabah yanına gelip nasıl olduğunu soruyor, onunla ilgileniyordu.

Hendek muhasarası esnasında Beni Kurayza Yahudileri, Müslümanları arkadan vurmaya yeltendiler. Bir tür hıyanet etmişlerdi. Savaş biter bitmez Beni Kurayza ile bir hesaplaşma olacağı belliydi. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, zırhını çıkarmak üzere iken, Beni Kurayza'ya yönelme emrini aldı. *(Müslim, Cihad, 22)*

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ashabıyla beraber Beni Kurayza Yahudilerini kuşattı. Önce direndiler. Yirmi beş gün sonra çaresiz kaldılar; anlaşmaya razı oldular. Bir hakem tayin edilmesini istediler. Bu istekleri kabul edildi.

Cahiliye dönemindeki yakın ilişkilerine güvenerek Sa'd bin Muaz'ın hakem olmasını istediler. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Sa'd bin Muaz'ın mescitteki çadırından getirilmesini emretti. Bir eşeğin üzerine bindirilerek Sa'd bin Muaz *radıyallahu anh* getirildi. Sa'd bin Muaz yaklaşınca, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

'Efendiniz için kalkın!' buyurdu. Oradaki sahabiler onu ayakta karşıladılar. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona, Beni Kurayzalıların onun hükmüne razı olduklarını bildirdi. O da savaşanlarının öldürülmesini, gerisinin de esir edilmesini kararlaştırdı. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu kararı çok beğendi ve buyurdu ki:

'Onların hakkında Allah'ın hükmüyle hükmettin.' *(Müslim, Cihad, 22. Diğer rivayetler için bkz. Buharî, Menakıbulensar, 12)*

Beşinci Çıkışı

Sa'd bin Muaz *radıyallahu anh*ın, yarası iyileşip kurumaya yüz tutmuştu. Yarası iyileşirse, şehadet imkânının kalkacağını anladı ve şöyle dua etti:

'Allah'ım!

Sen biliyorsun ki benim için senin yolunda Resûl'ünü yalanlayıp yurdundan çıkaran bir kavimle cihat etmekten daha sevimli bir nesne yoktur.

Allah'ım!

Eğer Kureyş harbinden bir şey kaldıysa, beni sağ bırak da senin yolunda onlarla cihat edeyim.

Allah'ım!

Ben zannediyorum ki sen bizimle onların arasındaki savaşı bitirdin. Eğer onlarla aramızdaki savaşı bitirdi isen, şu yaramı patlat da ölümüm ondan olsun.'

Bu duasından sonra yarası patladı. Mescitte bulunanlar, akan kanın üzerlerine sıçradığını gördüler. Az sonra da vefat etti. *(Müslim, Cihad, 22)*

Altıncı Çıkışı

Sa'd bin Muaz *radıyallahu anh*, yarasının patlamasıyla vefat etti. Başta Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* olmak üzere ashap çok üzüldüler. Sa'd bin Muaz, Müslüman olduğunda **otuz bir** yaşında idi. Şehit olduğunda ise **otuz yedi** yaşındaydı. Altı yılda kat ettiği mesafe, kalpleri yerinden sökecek kadar müthişti. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun vefatı üzerine şöyle buyurdu:

'Sa'd bin Muaz'ın ölümüne Rahman'ın Arş'ı titredi.' *(Buharî, Menakıbulensar, 12; Müslim, 2468)*

Cenazesi taşınırken bazı sahabiler, cenazenin hafifliğine şaştılar. İri cüsseli bir kişi olduğu hâlde cenazesini hafif buldular. Münafıklar da bunu eğlence meselesi yapmaya kalkıştı. Durum Resûlullah *sallallahu aleyhi ve selleme* iletilince, onun cenazesini meleklerin taşıdığını, o nedenle de bedenini hafif hissettiklerini söyledi. *(Tirmizî, Menakıb, 49)*

Aişe radıyallahu anhadan Bir Hatıra

'Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekir ve Ömer, Sa'd bin Muaz'ın taziyesi için toplanmışlardı. Muhammed'in Rabbine yemin ederim ki ben kendi odamda iken Ebu Bekir'le Ömer'in ağlamalarını ayırt

ediyordum. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi, kendi aralarında pek merhametli idiler.'

Alkame dedi ki:

'Anacığım! Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* nasıl yapıyordu?'

'Kimse için gözü yaşarmazdı. İçi dolduğu zaman da sakallarını tutardı.' *(Musannaf-ı İbni Şeybe, 12246*)

Enes radıyallahu anhtan Bir Hatıra

Sa'd bin Muaz'ın torunu Vakid diyor ki:

Enes bin Malik gelmişti. Ben de ona gittim.

'Sen kimsin?' dedi.

'Ben, Sa'd bin Muaz'ın torunu Vakid'im.' dedim. Ağlamaya başladı. Dedi ki:

Sa'd bin Muaz'a çok benziyorsun. Sa'd bin Muaz, insanların en uzunu, en büyüğü idi. Peygamber *aleyhisselam*a altın işlemeli bir cübbe gönderilmişti. Onu giydi de minbere çıktı, kalktı, oturdu derken insanlar elbiseye hayran oldular. Öyle bir elbise görmediklerini söylediler. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

'Siz buna mı şaşıyorsunuz! Cennette Sa'd bin Muaz'ın mendilleri bile gördüğünüzden daha değerlidir.' *(Tirmizî, Libas, 3)*

Şu Ne Muhteşem

Dine hizmetin ödülü ne büyük!

Asım bin Ömer bin Katade anlatıyor:

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* uyumuştu. Uyanınca Cebrail geldi (veya bir melek geldi) dedi ki:

'Ümmetinden kim öldü bu gece de melekler sevinip durdular?'

'Sa'd bin Muaz'dan başkasının durumunu bilmiyorum.' dedi. Sonra da Sa'd bin Muaz'ın hâlini sordu. Ruhunu teslim etti, yakınları da onu götürdüler, diye haber verdiler.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kalktı, sabah namazını kıldırdı. Çıktı, yürümeye başladı. İnsanlar da onunla beraber yürüdüler. O kadar hızlı yürüyordu ki insanlar ona yetişelim derken, terliklerinin kayışları koptu, üzerlerindeki cübbeleri düştü. Birisi dedi ki:

'Ya Resûlellah, yetişemiyoruz sana!'

Efendimiz şöyle cevap verdi:

‘Hanzele’de olduğu gibi meleklerin bizi geçmesinden endişe ediyorum.’ *(Ahmed bin Hanbel, Fedailussahabe, 1493)*

İbnülkayyım Diyor ki:

‘Sa’d bin Muaz, ensarın arasında muhacirlerin arasındaki sıddîk gibiydi. Ölümüne Arş titredi. Allah yolunda hiçbir endişeden etkilenmezdi; Allah da ona şehadetle biten bir hayat nasip etti.

Allah ve Resûl’ünün rızasını kavminin, akrabalarının, dostlarının üstünde tuttu; verdiği karar da Allah’ın yedi kat semanın üstünde verdiği karara denk düştü. Öldüğü gün Cebrail Peygamber’i taziye etti. Onun cennette ellerini temizlediği mendillerinin kralların kıyafetlerinden değerli olması haktır.’ *(Hadilervah, 1/140)*

Arş’ı Titreten Kimlik

1- Sa’d bin Muaz *radıyallahu anh*ın iman ettiği zaman yaşı sadece otuz birdi. Bir yıl sonra hicretin vuku bulduğunu kabul edersek, hicretin beşinci yılında da Hendek Muharebesi yapıldı. Sa’d bin Muaz *radıyallahu anh*, bu muharebede şehit olduğuna göre Müslüman olarak yaşadığı yılların toplamı altı yılı geçmez. Altı yılda yükseldiği makama bakıldığında ise bizi kuşatan anlayışa göre altı asırda bile gelinmeyecek noktalara geldiğini görüyoruz.

Ne demektir bir insanın ölümüne ‘*Rahman’ın Arş’ının titremesi!*’ Buharî ve Müslim’de rivayet edilmiş bir sahih hadisten öğreniyoruz bu titremeyi. Söylenmesi muhtemel bir söz değildir bu. Söylendiği konusunda on dört asırdır kati bir bilgiye sahip olduğumuz bir hadisle karşı karşıyayız. ‘*Rahman’ın Arş’ının titremesi!*’ ne demektir?

Arş’ı bilen için söylenmiş bir sözdür bu. Arş, Kürsî’yi, Kürsî bilip duyduğumuz bütün kâinatı kuşatıyor. Titremeden ibaret olmayan bir olayla karşı karşıyayız. Titreyen Arş olabilir, titreten bir nebi değil, bir melek değil! Aklın durması gereken bir noktaya gelip tıkanmış durumdayız bu bilgi önünde.

Önemli bir husus daha var incelenmesi gereken:

Sa’d bin Muaz *radıyallahu anh*ın altı yıllık Müslümanlık hayatında öyle sayfalar dolusu ameller de yoktur. Toplamı beş altıyı geçmeyecek farklı tavırlar, onu bu eşsiz noktaya getirmiştir.

Bir iki cümlelik konuşmalardan ibaret gördüğümüz o sözler, yerli yerinde ve zamanında söylenmiş yürekli ve iman kokan sözler olduğu için o sözler

kısa zamanda Medine oldu, Bedir'de zafer oldu. Hendek'te zafer oldu, kılıç olup Beni Kurayza Yahudiler'ini doğradı.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, ondan yüreklenip Bedir'e koştu. Ensar demek Sa'd bin Muaz demektir. Bedir'in kıvılcımını o çıkardı. Akrabalığı, dostluğu silip hüküm verdi. Yaşamak için gerekli tek sebep olarak, Allah için yapılacak bir savaşı görüyordu. Onun gözünde bir gün dünyada kalınacaksa, o bir gün cihat için olmalıydı.

Altı yıl Müslüman yaşadı ama Bedir'in eseri on dört asırdır sürüyor. Medine hâlâ Medine! Sa'd bin Muaz öldü, yiğit sözleri, Medine semalarında yankılanıp duruyor.

Onun ölümü, ruhu semaya yükseleceği için Arş'ı titretti. Anası ağladı, Arş sevindi. Bir insan yerlerde sevilir de göklerde de bu kadar sevilebilir mi? Aişe *radıyallahu anh*a validemiz, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekir ve Ömer'den sonra Sa'd bin Muaz kadar Müslümanların kimseye ağlamadığını söylüyor. *(Ahmed bin Hanbel, Fedailussahabe, 1493)*

O şehit olarak Rabbine ulaştığında, daha önce yeryüzüne hiç inmemiş yetmiş bin melek, onun cenaze töreni için indiler. Naaşını mezarına kadar taşıdılar. *(Ahmed bin Hanbel, Fedailussahabe, 1491)*

Değer yapan, değerli yapan kalplerdeki iman, amellerdeki ihlastı. Sa'd bin Muaz *radıyallahu anh*, sayı ve hacim olarak çok iş yapmadı ama zirvede bir ihlas, ona Allah ve Peygamber'inin sevgisini kazandırdı. Meleklerle ashap, cenazesinde hizmet için yarıştılar. Onun cennetteki mendilleri, dünya nimetleri ile cennet nimetlerinin kıyasında ölçü oldu.

2- Sa'd bin Muaz *radıyallahu anh*ın belki de en belirgin özelliği, iman ettikten sonraki 'delikanlı' tavırlarıdır; ileri geri yapmamış, iki kere konuşmaya ihtiyaç bırakmamıştır. Bir kere söylediği sözler kanun gibi algılanmıştır. İman ettiği saatten itibaren evini hizmet evine dönüştürmesi, sözünün geçeceğini düşündüğü tanıyanlarına karşı imanî bir tavır koyup, '*ya iman edersiniz…*' şeklinde başlayan davet mantığı, kişiliğini oluşturan önemli tavırlardır. İman ettiği saatten itibaren hayatını Allah rızasına kilitlemiş olması, örneği az görülebilir bir tavırdır. Bu tavrın bir benzeri, belki *Ashabıkehf*'te görülebilir. Onun bu keskin tavrına karşılık Allah'ın lütfu da çok farklı olmuş, başkalarına nasip olmayan taltifler görmüştür.

3- Sa'd bin Muaz *radıyallahu anh*, kendisiyle beraber Mus'ab bin Umeyr *radıyallahu anh*ın Yesrib'de icra ettiği işin ağırlığını da ortaya çıkarmıştır. Sa'd bin Muaz ne kadar büyükse, o büyüklüğün sebebi olan Mus'ab da o derece büyüktür ve büyüklüğü bir adım öndedir. Mus'ab *radıyallahu anh*ın

karşılama üslubu, Kur'anî cevabı çok önemli bir ayrıntı olarak önümüzde durmaktadır. Sa'd bin Muaz'ın iman etme süreci saatleri bile bulmamıştır. Bir kere daha Mus'ab bin Umeyr farkını düşünmemiz gerekmektedir.

4- Bugünkü nesiller için üzerinde önemle durulması gereken bir ders de Sa'd bin Muaz'ın iman etmesine vesile olan Kur'an meselesidir. Bu büyük sahabi, sadece birkaç âyet Kur'an dinleyerek iman etmiştir. Ondan önce iman eden Üseyd de Kur'an dinleyerek iman etti.

Gayet açık ve kesin bir sonuçla karşılaşmış bulunuyoruz:

Kur'an, Mus'ab'ın dilinden okunduğunda müşrik kalpleri yumuşatmış, öldürmeye gelenler hayat bulup dönmüşlerdir. Kur'an'ın bu gücü, kâğıt üzerindeki bir bilgi değildir; pek çok sahabinin Kur'an dinleyerek iman ettiğini öğreniyoruz.

Sadece sahabiler de değildir Kur'an'dan etkilenerek iman edenler. Bugün okuduğu Kur'an, kendisine bile etki etmeyen bir nesil ortaya çıkmışsa, ortadaki sorun

Kur'an'dan kaynaklanmamaktadır çünkü Kur'an, kalplere etki eden bir kitap olduğunu belgelemiştir. Sorun okuyanlardadır.

5- Hendek Gazvesinin ardından yaptığı dua, önünde durulup iyice hazmedilmesi gereken bir mesaj ihtiva etmektedir. Genç yaşında bir insan, savaşta ölümcül bir yara almış, bizzat peygamber *aleyhisselam*, tedavisi ile ilgilenmiş ve yarası da iyileşmeye meyletmiştir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu yakından izlemek için mescidinde ona özel bir çadır kurdurmuş, sabah akşam ziyaretinde bulunmuştur. Bu durumdaki bir insan, Rabbine dua ediyor ve şunu istiyor:

'…Eğer Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Kureyş'le savaşacaksa ömrümü uzat, savaş bitti ise yaram iyileşmesin ben öleyim!'

Mantık şu: Bu yara, Allah yolunda cihat ederken ortaya çıktı. Bu yara ile ölmek şehitliktir. Yaranın iyileşmesi hâlinde şehitlik bir dahaki cihada kalacak. 'Hâlbuki şehitlik en büyük arzu! Şehitlik hedef!' ama Peygamber *aleyhisselam*ı yalnız bırakmamak, desteğe ihtiyacı varken ona destek olmak ise şehitlikten de ileride bir hedef olmuş. Hayatın anlamı, yaşama zevki o insanlarda bir başka!

6- Sa'd bin Muaz *radıyallahu anh*, en zor günlerin adamlarındandır. Genç yaşında büyük hizmetlere girişmiştir. Her Müslüman gibi o da dinine hizmet etmeye çalıştı. Allah'ın ve Peygamber'inin rızası peşinde koştu. Yapmaya çalıştıklarında, başkalarına kıyaslandığında farklılıklar vardı.

Göze batan özellikleri bulunuyordu. Allah ve Resûl'ü de onun ödülünü verirken, o farkın dikkate alındığını gösteren ödüller vermiştir ona. Sıradan olmayan işleri yapana, sıradan olmayan ödüller verilmiştir. Sadece Allah ve Resûl'ü de değil; bütün mü'minler onu farklı görmüş, çok sevmiştir.

Muhaddis, Fakih ve Şair

Her Taş, Yerinde Ağır ve Gerekli

Allah Teâlâ, kullarının hidayeti için peygamberlerin sonuncusu Muhammed *aleyhisselam*ı ve onunla beraber Kur'an'ı gönderdi. Hayatı anlamsızlaştıran, cehalet dizisi içinde yüzen bir toplumun karanlıklarına nur indi. Kur'an âyet âyet, sure sure, ışık saçtı.

Cehaletin yerini ilim, zulmün yerini adalet, düşmanlığın yerini kardeşlik aldı. Kur'an, kendisine iman edenlere sadece namaz ve oruç gibi ibadetleri anlatmadı. İbadet ve hayat arasında kurduğu dengeyle ibadeti, insanın nefes alıp verdiği her yere yaydı. İlmin kıymeti yükseldi. Âlimin mevkisi en üstlere tırmandı.

İlimle, medeniyetle ve imanla bağı tamamen kesilmiş bir halk kitlesinden yirmi üç yılda yeni bir nesil yetişti. Bu nesil, her şeyden önce inen vahyi anladı. Peygamber'inin izinden gitmeyi becerdi. Okuma yazma bilmedikleri hâlde, okuyup okuttular. Sevdikleri kadar sevildiler, sayıldılar.

Veda Hutbesinde onlara, başkalarına da tebliğ etme görevi tevdi edildiğinde, verilen görevi ciddiyetle sahiplendiler. Peygamber *aleyhisselam*ın vefatının üzerinden bir asır geçmeden, bütün imkânsızlıklara rağmen, onun dinini kıtalara yaydılar. Deniz ötesine ulaştılar. Gittikleri yere ilim ve samimiyet götürdüler. Bir ellerinde kılıç, diğer ellerinde kalem taşıdılar. Sözden anlayana söz söylediler, söz anlamayana da anladığı dille anlattılar.

Önce Mekke, sonra Medine ilim merkezi oldu. İslamlaştırdıkları yerde ilk göze çarpan şey, oradaki ilim hareketliliği oldu. Mısır, Yemen, Bağdat ilim diyarı hâline geldi.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sadece Kur' an bırakmamıştı. Kur'an'la beraber, onu anlamaya yardım edecek ikinci kaynağı; sünneti de bırakmıştı. Yeryüzünün imarı ve Allah Teâlâ'nın kullarından istediği kulluğun ortaya çıkması için Müslümanların elinde Kur'an ve Sünnet vardı. İslam, gittiği yere bu iki kaynakla gidiyor, bu iki kaynağın beyinlere girdiği yerlerde İslam güçleniyordu. Başka türlü olması da makul değildi zaten.

Kur'an'ın ilk muallimi bizzat Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in kendisiydi. Onu ilk okuyan, ilk okutan o oldu. Onun okuttuğu Kur'an'ı ashabı çok önemsedi. Kelime kelime aldılar ondan Kur'an âyetlerini. Anlayamadıklarını sordular, yanlış anladıklarını düzelttiler. Peygamber

*sallallahu aleyhi ve sellem*in sağlığında, ashabın arasından diğerlerine göre Kur'an'ı daha iyi okuyan bir kadro çıktı. Onlar iyi Kur'an okumakla meşhur oldu. Bazıları Kur'an'ı daha iyi anladılar, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onları anlayışlarında teşvik etti.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Refiki a'la'ya intikal ettikten sonra, ashap onun davasını omuzlandı, onun yükünü yere hiç koymadan taşımaya devam etti. Kimi siyasi idareyi üstlendi, kimi cihat kervanına katılıp dünyaya açıldı, kimi de bulundukları yerde dini öğretme işini üstlendi. On binlerce sahabinin belki de tamamı bu büyük hizmette bir çeşit görev, muhakkak aldı.

Ashaptan sonra, onların seviyesinde olmayan ama din uğruna büyük gayretler gösteren tabiun nesli geldi. İlim ve cihat onlara devredilmiş oldu. Onlar da geceli gündüzlü çalıştılar. Bir yandan Kur'an ve ilimleri, bir yandan da sünnet ve ilimleri gelişmeye başladı. Bilhassa hadis ilminin temelleri, çok sağlam kurallara oturtuldu.

Üçüncü nesil, onlara devreden mirası ciddi bir şekilde sahiplendi. İlimde tarih yazdılar. Olmazları oldurdular. Binlerce ilim adamı yetişti. İlim, insanlık tarihinde tekrarı zor bir mevkiye yükseldi. Kitaplar yazıldı, sistemler oturtuldu.

Sahabilerin nesil olarak bittiği dönemden itibaren İslam toplumunu etkileyen en önemli sorunlardan biri, başka toplumların içinden gelip iman eden ve kendi uygarlıklarındaki düşüncelerinden tamamen arınmamışların oluşturduğu sorundu. Ashabın bulunmadığı bir ortamda, onların berrak düşüncelerini sürdürecek bir nesil oluşması da zordu. Bu nedenle de farklı anlayışlar ve şüpheli fikirler, en önemli akide konularına bile sızmaya başlamıştı.

O dönemi yaşayan Müslümanlar ve özellikle âlimler, kendi zamanlarındaki gelişmelere karşı gerekli ve yararlı olduğuna inandıkları çalışmaları yaptılar. Bu çalışmaları etkileyen en önemli faktörlerden biri de âlimlerin yaşadıkları yörenin etkisidir. Medine'de yaşayan bir âlimin çevresi ile Irak'ta yaşayan bir âlimin çevresi aynı olmamıştır. Yaptıkları ilmî çalışmaların seyri ve sonuçları da söz konusu farklılıkları beraberinde taşımıştır.

Hicri İkinci Asırda İslam Toprağında Ana Merkezler

Hicaz (Mekke, Medine) bölgesi: Ashabın etkisi, bilhassa Medine'de hâlâ devam etmektedir.

Irak bölgesi: Yabancı nüfusun ve fikirlerin en yoğun olduğu bölgedir. Kûfe, Bağdat ve Basra, en önemli merkezlerdir.

Şam bölgesi: Irak'a göre ashabın etkisinin daha yoğun hissedildiği bölgedir.

Mısır: İlmî faaliyetlerde bir dönem Medine'nin etkisinin yoğun olduğu bölgedir. Daha sonra İmam Şafiî ile bu yön değişmiştir.

Medine ve İmam Malik

Ashaptan Abdullah bin Abbas, Abdullah bin Ömer ve mü'minlerin annesi Aişe, Allah hepsinden razı olsun, Medine'de uzun süre kalmışlar ve Medine'de yetişen âlimlere etki etmişlerdi. Medine'de kalan ve orada ilim öğreten sahabilerin büyük bölümünün en belirgin özelliği ise Kur'an ve hadis eksenli düşünüyor olmalarıydı. Irak'takiler gibi yabancı fikirlerle sürtüşme oranları da düşüktü. Bu isimleri, Sa'd bin Müseyyeb, Leys bin Sa'd ve Malik bin Enes gibi isimler izledi.

Malik bin Enes, Medine'de yetişti. Abdullah bin Ömer' in silsilesine katıldı.

Malik bin Enes'in, İmam hâline geldiğinde en belirgin özelliği, âyet ve hadisler üzerinde asla söz açmama, tam bir teslimiyet ve yorumsuzluk üzerine kurulu bir ekol oluşturmasıydı. Medine'nin genel havası ve konumu da bu durumu destekliyordu. Bu gelişmeyi tam bir hadisçilik olarak adlandırabiliriz. Nitekim daha sonraki dönemde de böyle anılmışlardır. Bu ekol sadece İmam Malik'ten ibaret değildi. İmam Malik, hadis ekolünün en belirgin ve en önde isimlerinden biriydi.

Irak ve İmamı Azam Ebu Hanife

Ashaptan Abdullah bin Mesud *radıyallahu anh*, fetihten sonra Irak'a yerleşti. Orada ders halkaları oluşturdu. Abdullah bin Mesud, ekol olarak Ömer bin Hattab *radıyallahu anh*tan etkilenmişti.

Ömer, hamleci ve acil çare üreten bir anlayışı temsil ediyordu. Âyet ve hadislere sadakati, diğer sahabilerden geri değildi ama sorunlar karşısında fikir üretiyor, fikrini tartışmaya açıyordu. Abdullah bin Mesud *radıyallahu anh* da bu ekoldendi.

Abdullah bin Mesud'dan Alkame bin Kays, Şurayh Kadı ilim öğrendi. Birinci asırda fıkhın önemli isimleri oldular. Bunlardan da İbrahim Nehaî ve onun talebesi Hammad bin Süleyman fıkıh öğrendi. Hepsinin ilmi de Ebu Hanife'ye kaldı. İkinci hicri asırda Irak ekolünü Ebu Hanife tek başına

temsil etti. Ondan da Ebu Yusuf, Muhammed bin Hasan ve Züfer gibi talebeleri fıkıh öğrendi.

Bu ekol de Rey ekolü olarak anıldı. Rey'i bugünkü fıkıh ilminin o zamanki adı olarak düşünebiliriz.

Muhammed Bin İdris eş Şafiî

Hicri 150'de doğup 204'te vefat eden Muhammed bin İdris eş Şafiî, Medine ekolü ile Irak ekolünün arasında üçüncü bir ekolün gelişmesine vesile oldu.

Medine'deki hadis ekolünü izleyenler, olayların gerisinde kalmakla, Irak'taki fıkıh ekolü de hadisleri ihmal etmekle itham ediliyordu. Bu itham, bugünkü anlamda, hadisi ihmal etmek veya olaylardan bihaber olmak tarzında değildi. Mesele şuydu:

Hadis ekolü, hadisleri ilmin yegâne ölçüsü olarak görüyor, hadislerde geçmeyen bir meseleyi yok sayar gibi cevaplar veriyorlardı. Irak'takiler daha da ileri gidip farazi meselelere bile girebiliyorlardı. Bir grup donup kalmakla, diğeri de aşıp gitmekle itham ediliyordu.

Muhammed bin İdris, Medine'de Malik bin Enes'le buluştu. Üç yıla yakın zaman onun yanında kaldı. O ekolü birinci isimlerden birinden öğrendi. İmam Malik'in Muvatta adlı eserinde ondan icazet aldı. Daha sonra Bağdat'ta İmam Azam'ın en büyük talebelerinden Muhammed bin Hasan'la buluştu. Onunla ilmî münazaralar yaptı. Bağdat'ın genel havasını teneffüs etti. Böylece iki ekolün bilgisine birinci isimler kanalıyla ulaşmış oldu.

Oluşturduğu ekol, hadis bilgisine dayandığı hâlde hadisçilerdeki gibi kilitli bir görüntü oluşturmadı. Fıkıhçıların tenkit edildiği çizgilerden de uzak durdu. Böylece, hadis ekolünün yeni bir hamle ile açılmasıyla fıkhın hadisle aynı paralelde yürüyebileceğinin ispatı onun eliyle oldu. Bu yüzden talebelerinden biri olan Ahmed bin Hanbel onun için *'hadis ilminin kilidini açan'* olarak övgü ile söz etmektedir.

İmam Şafiî

İmam Ebu Hanife'nin öldüğü yıl olan 150'de doğdu. 204'te vefat etti. Bedeni elli dört yıl yaşadı. İlmî ve himmeti ise on iki asırdır yaşıyor. Gazze'de doğdu. Babası vefat edince annesi onu iki yaşında Mekke'ye getirdi. Mekke aynı zamanda onun baba toprağıydı çünkü kökü Kureyş'e dayanıyordu. Annesi onu küçük yaşta Mekke'deki âlimlere götürmeye

başladı. O zaman Mekke'de ilim, Mescidiharam'daki ders halkalarından oluşuyordu.

Yedi yaşında Kur'an'ı ezberledi.

Ardından Mescidiharam'da ders veren âlimlerin halkalarına katılmaya başladı. Kitaba ve kâğıda verecek parası yoktu. Çöplüklerden kemik ve kuru deri parçaları toplayarak ders malzemesi oluşturdu kendine.

On yaşında iken İmam Malik'in Muvatta adlı hadis kitabını dokuz gecede ezberledi.

Cihat etmeye karşı beslediği aşkından dolayı atıcılık ve biniciliği öğrendi. On atıştan onunu isabet ettirdiğini söylüyordu. Genç yaştan itibaren ilimle cihadı, sözle ameli bir arada gören anlayışla yetişmişti.

Mekke'de bulunduğu yıllarda iki şeye önem verdi.

Birincisi: Mekke'de bulunan âlimlerin hepsinden okudu, önlerinde diz çöktü. Genç yaşta, kimsenin baskısı olmadan, Allah'ın lütfuyla ilim yolunu tutmuştu.

İkincisi: Yine Mekke'de bulunduğu yıllarda Arapçaya önem verdi. Onu bir dil olarak, bir sanat olarak geliştirdi. Mekke'nin dış semtlerindeki kabilelerin bulunduğu yerlere gitti, uzun zaman onların arasında kalarak Arapçasını geliştirdi. Genç yaşta iyi şiir yazdı. Dil yeteneği çevresindekileri etkiledi. Onun dil yeteneğine ilk dikkat edenlerden biri, hocası İmam Malik oldu. Onu takdirle karşıladı.

Mekke'deki âlimlerin derslerinden sonra gözü İmam Malik'te kaldı çünkü o dönemde Hicaz'ın en büyüğü Malik bin Enes'ti. Medine'ye gitmeye karar verdi. Medine'ye ve İmam Malik'e gidişini kendisi anlatıyor. Bu hatırada, o döneme ait şimdi tasavvur etmekte bile zorlanacağımız bazı dersler dikkat çekmektedir.

İki Okyanusun Buluşması

'Mekke valisine gidip, ondan Medine valisi ve İmam Malik için yazı aldım. Medine'ye gittim ve yazıyı valiye verdim. Yazıda valinin beni Malik'e götürmesi rica ediliyordu. Vali yazıyı okuyunca dedi ki: 'Yavrum, benim çıplak ayakla yürüyerek, Medine'den Mekke'ye kadar gitmem, Malik bin Enes'in kapısına gitmemden daha kolaydır. Ben onun kapısında duracak biri değilim.'

Ben de dedim ki: 'Allah Allah! Haber etseniz de yanınıza gelse ya!'

Dedi ki: 'Nerede! Ben ve yanımdakilerle beraber onun oturduğu semt olan Akik'e gitsek, toza toprağa bulaşsak da işimizi görsek ne iyi olurdu!'

İkindi vakti için sözleştik. O vakitte de gittik. Tam dediği gibiydi. Akik'te üstümüz başımız toz toprak oldu. Biri öne çıkıp kapıyı çaldı. Siyah bir hizmetçi çıktı karşımıza. Vali ona: 'Malik'e benim kapıda olduğumu söyle.' dedi. Hizmetçi girdi ve gecikti. Bir zaman sonra çıktı ve şöyle dedi:

'Efendim size selam söylüyor. Eğer ilmî bir mesele soracaksa onu bir kâğıda yazsın, cevap yazalım, özel bir görüşme ise ders vakitlerini biliyorsun, o zaman gelsin diyor.'

Vali dedi ki: 'Ona söyle. Yanımda Mekke valisinin yazısı var, önemli bir konuyu görüşeceğim.'

Hizmetçi girdi ve elinde bir oturakla çıktı. Oturağı yere koydu.

Bir de Malik karşımıza çıktı. Heybetli ve dikti. Uzunca boyu ve yaşlı hâli vardı. Sakalı uzun ve bakımlıydı. Üzerindeki özel elbisesiyle oturdu. Vali ona yazıyı verdi. Yazıyı eline aldı, okumaya başladı. 'Bu adam, özel durumu olan biridir, ona hadis okutabilirsin.' ifadesine gelince elindeki yazıyı attı ve dedi ki:

'Sübhanellah! Artık Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisi, mektup aracılığıyla mı okunur oldu?'

Vali, dondu kaldı, konuşamadı. Ben biraz öne çıktım, durumumu ve Kureyş'ten olduğumu anlattım. Feraset sahibi biriydi. Sözümü dinleyince bir zaman bana baktı. 'Adın ne?' dedi. 'Muhammed' dedim. Sonra dedi ki:

'Muhammed! Allah'tan kork ve günahlardan uzak dur. İleride iyi bir hâlin olacak. Yarın gel. Beraberinde de sana okuyacak birini getir.'

'Ben okuyabilirim.' dedim.

Ertesi gün gittim. Elimde kitap olduğu hâlde okumaya başladım. Sonra onun heybetinden çekinip ara vermek istedim. Okumam hoşuna gitmişti. 'Oku delikanlı, oku.' dedi. Birkaç günde Muvatta'yı okudum. Malik bin Enes, ölünceye kadar da Medine'de kaldım.'

Yemen ve Bağdat

Bir ara Yemen'de yönetici oldu. Çekemeyenleri onu, ihtilal hazırlığı yapmakla itham ettiler. Elleri zincirli hâliyle Bağdat'a götürüldü. Halife Reşid'le görüşmesinin akabinde serbest bırakıldı. O da Bağdat'a gelmişken ilim adamlarıyla buluştu. Orada, Ebu Hanife'nin en büyük talebelerinden İmam Muhammed'le buluşup ilmî görüşmeler yaptı. Ondan kitaplarını emanet alıp okudu.

Bağdat'ta bulunduğu dönemde Ahmed bin Hanbel'e ders okuttu.

Mısır

199'da Mısır'a geçti. Mısır'da beş yıl kaldı. Bu beş yılda en önemli kitaplarını yazdı. '*Şafiî*' mezhebi denebilecek görüşlerini Mısır'da dile getirdi. Daha önce Bağdat'ta bulunduğu dönemlerde sahip olduğu düşüncelerin bir bölümünden vazgeçti.

Onun bulunması, Mısır'a ilmî hareket getirdi. İlim meclisleri kuruldu, tartışmalar yapıldı. Talebesi Rabi' diyor ki:

'Şafiî, sabah namazından sonra ders halkasına otururdu. Önce, Kur'an dersi görecekler gelirdi. Güneş doğunca onlar gider, hadis okuyacaklar gelirdi. Sorularını sorar, konuşurlardı. Güneş yükselince, halka genişler, tartışmalar başlardı. Öğle vakti yaklaşınca onlar dağılır, Arapça ve şiir meraklıları gelirdi. Bu halkalar gün ortasına kadar devam ederdi. Onlar gidince de Şafiî evine çekilirdi.'

'Bir Ramazan ayında, İskenderiye'de Allah rızası için cihat nöbeti tutmaya karar vermişti. Ben de yanında bulundum. Deniz kenarında nöbet tutma görevi almıştı. Beş vakit namazı büyük camide kılıp nöbet mahallinde bekliyordu. O Ramazan ayında altmış defa Kur'an'ı hatmettiğini gördüm.'

'Er-Risale'

Er- Risale, yazılmış ilk usûlü fıkıh kitabıdır. İmam Şafiî tarafından kaleme alınmıştır. Bu kitabında fıkıh ilminin temel ilkelerini ortaya koymuştur. Daha sonra yazılan usûl kitapları, bu kitabın bir bölümünün geliştirilmiş hâlidir, denebilir.

El Ümm, adlı kitabıyla da fıkıh meselelerine ait içtihatlarını ortaya koydu.

Sünnet ve İmam Şafiî

Sünneti Kur'an'la denk gördü. Ebu Hanife ve geldiği ekolün, hadisin sübutu için ileri sürdüğü şartları ileri sürmedi. Ona göre, hadisin senedi ve sıhhati, amel edilmesi için yeterlidir. Kur'an'ın tatbiki için sünneti şart kabul etti. Hayatını sünnete hizmete adadı.

İmam Şafiî'den önce de sünnete ve hadise önem veriliyordu. Hatta hocası Malik, ondan daha sıkı tutuyordu sünneti ama İmam Şafiî, sünnet bilgisini kullanılır hâle getirdi. Derslerde ezberlenip unutulmaması için tekrar edilen bir külliyattan, pratikte yaşanılan, talebelerin hükümler çıkarmaya çalıştığı bir ilim dalı çıkardı ortaya.

Talebesi Ahmed bin Hanbel'in ona hayranlığı da bu noktada yoğunlaşmaktadır.

İmam Şafiî'nin asırlara yayılan şöhreti ve benzeri menkıbeleri; fıkha yaptığı hizmetin, takvasının, onun hadise bu zaviyeden yaptığı hizmetin yanında ikinci plandadır. En uygun zamanda Allah Teâlâ onu böyle bir hizmete ehil kıldı.

Zaferenî diyor ki:

'Bir adam, hadislerden birini kastederek, 'Bu hadisi de kabul ediyor musun?' diye sordu ona. Bu soruyu sorana dedi ki:

'Beni havrada mı sandın? Kilisede mi sandın? Üzerimde kâfirlere ait bir işaret mi gördün? Gördüğün gibi Müslümanların mescidindeyim, üzerimde Müslümanların kıyafeti var, Müslümanların kıblesine yöneliyorum. Bu hâlimle, rivayet ettiğim bir hadisi mi terk edeceğim?'

Şiir ve Şafiî

Fıkıh imamları arasında İmam Şafiî, şiir ve edebiyatta yeri olan biridir.

Çocukluk yıllarından itibaren edebiyat ve şiirle ilgilenmiştir. Şiirlerinin bulunduğu divanı, hikmetler hazinesi gibidir. Onun şiir ve dildeki meziyeti, Arapça olan Kur'an'ı ve Sünnet'i daha iyi anlamasına ve maksadını daha iyi anlatmasına yardımcı olmuştur. İyi bir Arapça öğrenmek için şehir dışında yaşayan Huzeyl kabilesine gidip onların yanında uzunca zaman ikamet etmesinin de dil kabiliyetini geliştirmesinde etkili olduğu söylenmiştir.

Özetle İmam Şafiî

Zahiriye mezhebinin müessisi Davud el Asbahanî diyor ki:

Şafiî'nin bir başkasında toplanmamış özellikleri vardır:

Şerefli bir nesebi vardır. Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in kabilesindendir.

Çok iyi bir akide sahibidir. Sapık fırkalara hiç bulaşmamıştır. Mekke'de ve Medine'de en güvenli ellerde yetişmiştir.

Cömert bir kimlik sahibidir.

Hadis konusuna derinlemesine vâkıftır.

Kur'an ezberi ve ilmi çok güçlüdür.

Çok değerli kitaplar yazmış, muhaliflerine açık vermemiştir.

Herkese nasip olmayan bir çevresi olmuştur. Ahmed bin Hanbel'in onun ders halkasında olması, iyi bir örnektir.

Öğretmene Nasihat

Harun Reşid'in çocuklarını eğitmekle görevli olan Sirac, kendisine nasihat etmesini istediğinde ona şunları söyledi:

'Bu çocukları düzeltmeden önce kendini düzelt. Onların gözü senin üzerine kilitlenmiştir. Senin iyi dediğine iyi, kötü dediğine kötü diyeceklerdir. Onlara Allah'ın kitabını öğret ama zor kullanma, bıkarlar.

Çok ara da verme, unuturlar. Onların yanında iffetli şiir parçaları oku, onurlu sözler kullan. Bir konuyu iyice anlamadan diğerine geçme. Dinlemedeki kargaşa, düşünmeyi etkiler.'

Standart Yapımızın Bir Parçası Olarak Mezhepler

Mezhepler, fıkıh konularındakiler ve akide konularındakiler olmak üzere iki grupta incelenebilirler.

Akide konularındaki mezheplerin tasnifi:

Ashabıkiramın başını çektiği mezhep: Selefilik

Bu mezhepte, âyet ve hadisleri olduğu gibi kabul edip tevil etmemek esastır. Mezhebin ağırlıklı konusu akidedir. Fıkıh konularında söz söylenmişse de fıkhı farklı mezheplerden izleyenleri de vardır.

Selefilik, ciddi bir iddia olarak hâlâ devam etmektedir. Kimin ne niyetle selefi olduğunu sadece Allah Teâlâ bilir. Biz kulları zahire göre hükmederiz ama selefiliğin siyasi bir ekol gibi düşünülmesi veya tatbik edilmesi asla ahlâkî değildir. Diğer mü'minlere aykırı davranmış olmak için selefi olmak, mezhep sahibi olmaktan başka şeylerle ifade edilebilir.

Maturidilik: Daha çok Hanefi mezhebine müntesip Müslümanların mezhebidir.

Eş'arilik: Genellikle İmam Şafiî mezhebine müntesip Müslümanların tâbi olduğu mezhebin adıdır.

Müslümanların büyük bölümü bu iki mezhebe bağlı oldukları hâlde, Maturidilik ve Eş'arilik gündemleri olmaz. Çünkü akide konularındaki mezhep farklılıkları, avam düzeyine inecek meseleler etrafında değildir. İlim adamlarının ilgilendiği konular, bu iki mezhebin ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

İki mezhep arasında fark olarak görülebilecek konular da ana başlıkları itibarıyla onu geçmeyecek kadar azdır. Maturidi veya Eş'ari bir

Müslüman'ın bağlı olduğu mezhebi, o kişinin üzerinde görülemeyecek kadar kitabî meseleler etrafındadır.

Fıkıh Konularındaki Mezheplerin Tasnifi:

Fıkıh konuları etrafında aslında pek çok mezhep oluşmuştur. Bu mezheplerden önemli bir bölümü, uygulama alanı bulamadığı için erimiş, kaybolmuştur. Şu anda dört mezhep, Müslümanlar arasında izleyeni bulunan mezhepler olarak devam etmektedir.

İlk oluşan mezhep, İmam Ebu Hanife'nin mezhebidir. Irak'ta oluşmuş ve o bölgede yayılmış bir mezheptir. Mezhep, Hanefilik olarak anılmıştır.

İkinci Mezhep, İmam Malik'in etrafında Medine'de oluşmuş Malikilik mezhebidir.

Üçüncü mezhep, İmam Şafiî'nin etrafında Mısır'da oluşan ve Şafiilik olarak anılan mezheptir.

Dördüncü mezhep ise, Ahmed bin Hanbel'in etrafında Bağdat'ta oluşan ve Hanbelilik olarak adlandırılan mezheptir.

Beşinci mezhep Zahirilik mezhebidir. Bu mezhep, çıkışındaki donukluk nedeniyle uzun süre var olamamış, kitaplarda kalmıştır.

Şiilik, fıkıh ve akide konularını aynı anda ihtiva eden kendi nevine münhasır bir mezheptir. Gerek akide ve gerekse fıkıh konularında diğer mezheplerle oldukça önemli sayılabilecek farklılıklar arz eder.

Neden Mezhepler Var?

Mezhepler, vahyin iniş tarzından kaynaklanmıştır. Ya da Allah Teâlâ böyle murat etmiştir. Mezheplerin varlığı, konuları sürekli canlı kalması gereken, âlimlerinin ömürlerini severek harcayacakları bir çalışma alanının var olması için gerekli idi.

Mezhepler var olmasaydı, gelişen hayatın ihtiyaçlarına cevap veremeyen, içtihat yapılamayan bir din olarak İslam'ın bu düzeyde gelişmesi de beklenemezdi. Mezhepler, gelişmenin kamçısı olmuştur.

Mezhep imamları, bir mezhep kurup insanları peşine çekmiş değillerdir. Onların böyle bir dertleri de olmamıştır. Özellikle İmam Malik, etrafında bir ekol oluşmaması için, insanları çevresinde bile tutmamıştır. İmamların vefatlarından sonra Müslümanlar, onların ilmî ve dinî gayretlerine bakarak, çizdikleri çizgiden yürümüşlerdir.

Bu da gösteriyor ki mezhepler, imamlarının gayretleriyle değil, Müslümanların tercihleriyle ortaya çıkmıştır. Onların büyük himmet ve

gayretlerine Allah bereket vermiş, isimlerini ebedîleştirmiştir.

Mezhepler, İslam'ın yaşanmasına hiçbir şekilde engel değildir. Aksine, daha iyi İslamî yaşayış için hızlandırıcı rolünü eda etmektedir. Bu anlamda iki aşırılığı reddederiz:

a- Bağlı bulunduğu mezhebi İslam görüp, diğer müçtehitlerin gayretlerini küçümsemek tam bir cahilliktir. Mezhepler İslam değildir. Bilakis İslam'ın içinde kalmakla şereflenmiş ilmî çalışmalardır. İlimle yoğun ilişki içinde olması mümkün olmayan kitlelere dini kolaylaştırmanın adıdır. Bir Müslüman'ın Hanefi veya Şafiî olması arasında, Müslümanlığı açısından kesinlikle hiçbir fark yoktur.

Ne Şafiilik Hanefilikten bir puan düşüktür ne de Hanefilik Şafiilikten daha makbuldür. Bu anlamda, birbirlerinin aynı olması umulan çalışmalardan birinde bulunmak, bir ayrıcalık olarak görülemez. Ayrıcalık sadece İslam'dır.

Bir Müslüman'ın Kur'an ve Sünnet'le bağlantısı, mezhep imamlarına ve onların çalışmalarına ihtiyaç hissetmeyeceği kadar iyi durumda ise o Müslüman'a muhakkak bir imamın peşinden gitmesini emretmek de İslamî değildir. Yeter ki o Müslüman, bilmek konusunda kendini aldatmış olmasın.

b- Mezheplerin gerekliliği veya gereksizliğinin tartışılacağı zaman, realite olarak geçmiştir. Artık mezhepler bir vakıadır. Mezheplerin gereksizliğini savunmanın en tabii sonuçlarından biri, bu savunma türünün bir mezhep olması gerçeğidir.

'Mezhepler olmasın' isteği, 'Ben olayım.' arzusundan kaynaklanıyorsa, ilmîlikle bağdaşmayan, en iyi ihtimalle heyecanla söylenmiş bir sözden ibaret görülür. Müslümanların mezheplerden gördüğü bir zarar yoktur ama gafletten ve selefin yolundan sapmaktan gördüğü zarar çok büyüktür.

Tâlût

İnsan Aynı İnsan, Dünya Aynı Dünya

Yaşam tarzı ve imkânlar ne yöne değişirse değişsin insan hep aynı kaldı. Şehvetler, tamah ve ihtiyaç değişmedi. Hastalıklar arttı, azalmadı. Bir tebessüm, bir selam olduğu yerde duruyor. Yine ölümlü dünyadayız. Yine hırs yüzünden birbirimizdekilerde gözümüz var. Yine birbirimizin canını tehdit edip duruyoruz. Hâlâ para ve makam, en büyük şöhret kaynağı. Hâlâ ölüm, en büyük tehdit.

Bir anneden doğup büyümek, büyükler arasına katılmak, şehirden köye, köyden şehre gidip gelmek, en büyük kanunlardan olmaya devam ediyor. İnsanlar bir başın altında kalıp yaşamaktan başka bir yaşam tarzı geliştiremediler. İnsan çoğaldı, şehirler, köyler mantar gibi arttı. İletişim göz kamaştırıyor ama insanlar için tek çare, bir baş bulup ona el kol olmak! İnsanlar birkaç kişi iken de böyleydi, birkaç milyar oldu yine böyle.

Başsız yaşanabilecek bir gün bile olmadığı hâlde, 'Hangi baş?' ve 'Ne zaman?' gibi sorulara ait cevaplar, zihinlerde oturmuş sayılmaz. İnsanlar bir başın eli kolu olmadan yaşanamayacağını asırlar öncesinden anladılar. 'Bir baş' olmadan yaşanmayacağı, pahalı derslerle öğrenildi. İnsanlar çok bedel ödedi onu anlayana kadar. Ödenen bu bedellere rağmen insanın, kendi başını koparma hamleleri hiç bitmedi. Baş koydu, baş aldı insan. İtaat etmek istemedi. İtaat edilmeyen başlar sorun oldu.

Sınırsız, sorumsuz başlar da ayrı bir sıkıntı oldu tarih boyunca.

Aranan ise iyi baş ve başa iyi itaat eden, söz dinleyen, kurala uyan baş altılardı.

Bazen biri bulundu, bazen de öteki. İkisinin bir araya geldiği zamanlar, hayrın yükseldiği zamanlar olarak tescil edildi.

Kur'an'ımız, böyle önemli bir konuda bize tarihin derinliklerinden bir sayfa açıyor. Acabası olmayan en doğru bilgi kaynağı olarak Kur'an, kıyamete kadar okundukça mühim bir ders konusu olarak önümüzde duruyor ve bu örnekten istifade etmemizi istiyor. Şüphesiz Kur'an, insanların teselli bulacakları olaylar değil, ders çıkaracakları olaylar anlatmaktadır.

İnsan, insanın yönetimi, insanın karakter sıkıntısı, toplum yapısı, sabır, sadakat, vefa, liderlik, imtihan anında ayakta kalma konularının en belirgin örneklerinden biri; Bakara suresinde anlatılan Tâlût kıssasıdır. Tâlût kıssası,

insan karakterine ve insan toplumuna ait en önemli sorunlardan bir bölümünü ortaya koymasının yanında insanlık içinde başlı başına bir sorun türü olan İsrailoğulları'na da değinmektedir.

Binlerce yıldan beri başta enbiya olmak üzere insanoğlunun en dramatik sorunları arasında, en başta anılabilecek bir sorun olarak İsrailoğulları, Tâlût olayında çok açık bir şekilde izlenebilmektedir. Onlar sayesinde Musa *aleyhisselam*ın nasıl ululazm bir peygamber olduğu da belli olmaktadır.

Tâlût kıssası, içinde ayrı başlıklarla dersler ihtiva eden bir derstir. Bizim zamanımızdan binlerce yıl önce cereyan etmiş olması, tarihinin, konusunun eskiliğini göstermez. Tâlût kıssasındaki konu, hiç eskimemiştir. İnsan hayatta olduğu sürece o eskimez. İsrailoğulları'ndan bir tek aile hayatta kaldığı sürece Tâlût kıssası, insanlık için bir reçete olarak aranacaktır. Kur'an, en derin yaralardan birine en keskin neşterlerden birini vurmuştur.

Bilmek, sırlara vâkıf olmak isteyen için Allah Teâlâ, tarihin derinliklerinden bir sayfayı önümüze koymuştur.

Tâlût

Allah Teâlâ, Kur'an'da olayları anlatırken bazen şahıslara, bazen de olayların kendisine dikkat çekmek ister. Dikkat çekilmek istenen, olayın kendisi olduğu zaman şahıslara yer verilmez. Şahıs ön plana çıkarılacaksa, o zaman da önemli bir şahsiyet değilse bile onun adı yoğunlaştırılır. Bu bir Kur'an üslubudur.

Tâlût, Kur'an'da sadece bir surede geçen şahsiyettir. Yine İsrailoğulları ile alakalı bir konunun içinde, onlara hükümdarlık yapan biri olarak anılmaktadır.

İsrailoğulları, Tih'te kırk yıl beklediler. Bu bekleme anında önce Harun *aleyhisselam,* ardından da Musa *aleyhisselam* vefat etti. Musa *aleyhisselam*dan sonra Yuşa *aleyhisselam* onlara peygamber oldu. Uzun yıllar böyle yaşadılar. Bulundukları yöredeki Amalika kabilesiyle geçinemediler amalikalılar onları ezdi. Sürekli savaşıyorlar ama İsrailoğulları daha çok zayiat veriyordu amalikalılar, onları öldürüp, sürüyordu.

İsrailoğulları, süren bu savaşlarda eriyip gideceklerini anladılar. Savaşmayı da beceremiyorlardı.

Zamanlarındaki peygambere gidip, bir hükümdar yönetiminde başlarının çaresine bakma düşüncelerini ortaya koydular. Lidersizlik ve tecrübesizlik onların ezilme nedeniydi.

Peygamberleri onlara, cihat gerektiğinde cihattan geri kalmaları durumunu hatırlattı çünkü onların zor zamanda kaçma sabıkası oldukça kabarıktı. Cihat için konuşurlar ama vakti gelince kaçarlardı. Hemen peygamberlerine itiraz ettiler. 'Nasıl olur da cihat etmeyiz, zulüm görüyoruz!' dediler. Peygamberleri de onlara Tâlût'u hükümdar olarak tayin etti. Belli ki Tâlût'un hükümdarlığı vahiyle belirlenmişti. Tâlût'a itiraz ettiler. İtiraz ederken de iki gerekçe sürdüler ileri. Birinci gerekçeleri, Tâlût'un hükümdar bir ailenin çocuğu olmaması, ikincisi de Tâlût'un fakir biri oluşuydu. Ezilip zulmedilen de onlar, karşı çıkıp benimsemeyen de onlar.

Peygamberleri onlara, Tâlût'un ilahi bir desteğe sahip olduğunu, bu desteğin işareti olarak da sandığın melekler tarafından önlerine getirileceğini ve huzurlu bir ortamda olacaklarını söyledi.

İsrailoğulları'nın Tâlût'u kabul etmeleri üzerine Amalikalılarla savaşmak üzere bir ordu hazırlandı. Kur'an'da sayı verilmemekle beraber, ordunun seksen bin kişiden oluştuğu bildirilmiştir. Seksen bin kişi, Tâlût'un liderliğinde yola çıktı.

Ordu Ürdün nehrinden geçecekti. Tâlût, ordusuna nehirden geçerken kana kana su içmemelerini emretti. Az bir şey hariç çok su içenleri orada bırakacağını söyledi. Ordu ise gayet susuzdu. Çölde yol almak onları kavurmuştu.

Nehre geldiklerinde, ordunun büyük bölümü nehirden doyasıya su içti. Böylece Tâlût'un imtihanını kaybettiler. Tâlût, su içenleri orada bırakarak yoluna devam etti.

Amalikalılar'ın başında Câlût adında biri bulunuyordu. Heybetli görüntüsüyle onları önceden korkutmuş biriydi Câlût.

Tâlût, nehirdeki imtihanı geçenlerle beraber yola devam etti ve Câlût'un ordusuyla karşılaştı. Câlût güçlü bir ordu hazırlamıştı. Kendisi de ürkütücü biriydi.

Tâlût'un İsrailoğulları'ndan oluşan ordusunun birinci bölümü nehir kenarında dökülmüştü. Geri kalanları da Câlût'u ve ordusunu görünce ürktüler. Onunla savaşamayacaklarına karar verdiler. *'Biz Câlût ve ordusuyla savaşamayız!'* deyip kaçtılar. Tâlût, kala kala bir küçük grupla kaldı. Bu grubun sayısı hakkında ashaptan nakledilmiş bilgiler vardır. Sebat eden bu küçük grubun sayısının Bedir mücahitlerinin sayısı kadar olduğu rivayet edilmiştir. Bu da üç yüz on beş kişiye tekabül etmektedir. Seksen

bin kişiyle çıkılan yolun sonunda, tam savaşa başlanacağı zaman, kalan insan sayısı sadece o kadardır.

Seksen bin rakamı, bize sahih bir rivayetle ulaşmıyor. Daha fazla veya daha az olma ihtimali vardır ama üç yüz on beş, doğru bir rakamdır.

Koca ordu, büyük savaştan önce küçük bir imtihana tâbi tutuldu. Önce nefislerinin istekleri önünde direnip direnemeyecekleri denendi, kazanamadılar. Böyle bir direnci gösteremeyenle de uzun bir savaşa çıkılamayacağı için Tâlût onları orada bıraktı.

Savaşmayı, savaşmak için kendilerine bir lider tayinini isteyen onlardı. Kimse onları böyle bir zora sokmak istememişti. İstediler ama gereğine dayanamadılar. Bu bir kitle psikolojisi idi; konuşurken atılıp tutulur, iş icraata geldiğinde ise sinilirdi.

Azınlık kalan grup aldırmadı. Azıcık bir insan kitlesi, büyük bir ordunun önünde yem gibi duruyordu. Helak olacakları kesin gibiydi.

Tâlût'la beraber kalan grup, Allah'a sığınıp yardımını diledi. İhlasla dua etti. Görüntüden yılmadı.

Nice az grupların, kalabalıkları Allah'ın izniyle yendiğini söyleyerek cihada girdiler, vuruştular. Tâlût'un ordusunda bulunan Davud isimli bir genç, Câlût'u öldürdü. Câlût öldürülünce, ordusu dağıldı. Böylece Tâlût kesin bir zafer elde etmiş oldu.

Davud o zaman peygamber değildi. Nehirden içmeyip sabredenlerdendi. Orada gösterdiği şecaatle dikkat çekti. Tâlût'tan sonra da hükümdarlık ona kaldı. Hem hükümdar hem nebi olan bir peygamberdir.

Sandık

Bakara suresinin 248. âyetinde geçen bu sandık (tâbût) olayı şudur:

Musa *aleyhisselam* zamanında, Musa *aleyhisselam* ve Harun *aleyhisselam*ın özel eşyalarının konduğu bir sandık vardı. Savaşlara gidilirken o beraber götürülür, ondan bereket umulurdu. İsrailoğulları, Amalikalılarla yaptıkları savaşlardan birinde bu sandığı onlara kaptırdılar.

Sandıkları kaybolduğu için de bereket kaynakları gitti. Tâlût, onlara hükümdar olarak tayin edilince, o tayinin ilahi menşeli olduğunu anlasınlar ve itaat etsinler diye melekler sandığı ordunun önüne getirip koydu.

Böylece Tâlût, onların nezdinde güçlenmiş oldu. Sandığın içinde ne olduğuna dair sahih bir rivayet yoktur. Yahudilerin uydurmalarından oluşan pek çok ihtimal yazılmışsa da doğrusunu Allah'tan başka bilen yoktur. Bazı

rivayetlerde sandıkta, Musa ve Harun *aleyhimesselama* ait bastonlar ve Tevrat nüshaları bulunduğu bildirilmiştir.

Nehir ve Dünya

Tâlût, ordusuna önlerine çıkacak nehirden su içmemelerini emretmişti. İçecek olan da az bir şey içebilirdi. Ordusu nehirle karşılaşınca üç grup oldu: Kimi doyasıya içti, kimi bir iki avuç aldı, kimi de hiç sudan almadı. Sudan hiç içmeyenler, onun askeri oldular. Az içenler de orduya kabul edildi ama doyasıya içenler ordudan atıldı. Atılanlar çoğunluğu oluşturmuş olsa da Tâlût, kuralını bozmadı.

Dünya denen şey de budur:

Bizi dünyaya gönderen Rabbimiz, ona dalmadan yaşayacak kadar nimetlerini tadıp kendisine dönmemizi emretti. Ona dalanlar ahireti kaybedecek. Geçinecek kadar alanlar da cennete kabul edilecek. Hiç ona tenezzül etmeden yaşayanlar ise Allah'ın temiz kulları olarak kalacaklar.

Şüphesiz kitabımız Kur'an, sırf bu anlaşılsın diye bu örneği vermemiştir ama biz bu anlayışı Tâlût kıssasından çıkarabilsek, nice nehirlerden doyasıya içtiğimiz sulardan vazgeçerdik. Kazanırdık.

Bakara Suresinin 246-252. Ayetlerinde Geçen Tâlût Kıssası:

Musa'dan sonra İsrailoğulları'nın ileri gelenlerini görmedin mi? Hani peygamberlerinden birine,

'Bize bir hükümdar gönder de Allah yolunda savaşalım' demişlerdi. O,

'Ya üzerinize savaş farz kılındığı hâlde, savaşmayacak olursanız?' demişti. Onlar,

'Yurdumuzdan çıkarılmış, çocuklarımızdan uzaklaştırılmış olduğumuz hâlde Allah yolunda niye savaşmayalım?' diye cevap vermişlerdi.

Ama onlara savaş farz kılınınca içlerinden pek azı hariç, yüz çevirdiler. Allah zalimleri hakkıyla bilendir.

Peygamberleri onlara:

'Allah size Tâlût'u hükümdar olarak gönderdi.' dedi. Onlar,

'O bizim üzerimize nasıl hükümdar olabilir? Biz hükümdarlığa ondan daha lâyığız. Ona zenginlik de verilmemiştir.' dediler. Peygamberleri şöyle dedi:

'Şüphesiz Allah, onu sizin üzerinize (hükümdar) seçti, onun bilgisini ve gücünü artırdı.' Allah mülkünü dilediğine verir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.

Peygamberleri onlara şöyle dedi:

'Onun hükümdarlığının alameti; size o sandığın gelmesidir. Onda Rabbinizden bir güven duygusu ve huzur ile Musa ailesinin, Harun ailesinin geriye bıraktığından kalıntılar vardır. Onu melekler taşımaktadır. Eğer inanmış kimselerseniz bunda şüphesiz, sizin için kesin bir delil vardır.'

Tâlût, ordu ile hareket edince,

*'Şüphesiz Allah sizi bir ırmakla imtihan edecektir. Kim ondan içerse benden değildir. Kim onu tatmazsa işte o bendendir ancak eliyle bir avuç alan başka.'*dedi.

İçlerinden pek azı hariç, hepsi ırmaktan içtiler. Tâlût ve onunla beraber iman edenler ırmağı geçince,

*'Bugün bizim Câlût'a ve askerlerine karşı koyacak gücümüz yok.'*dediler. Allah'a kavuşacaklarını kesin olarak bilenler ise şu cevabı verdiler:

'Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır. Allah sabredenlerle beraberdir.'

(Tâlût'un askerleri) Câlût ve askerleriyle karşı karşıya gelince şöyle dediler:

'Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır, ayaklarımızı sağlam bastır ve şu kâfir kavme karşı bize yardım et.'

Derken, Allah'ın izniyle onları bozguna uğrattılar. Davud, Câlût'u öldürdü. Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi ve ona dilediğini öğretti. Eğer Allah'ın; insanların bir kısmıyla diğerlerini savması olmasaydı, yeryüzü bozulurdu ancak Allah, bütün âlemlere karşı lütuf sahibidir.

İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir. Biz onları sana hak olarak okuyoruz. Şüphesiz sen, Allah tarafından gönderilmiş peygamberlerdensin.

Neden?

Kur'an böyle bir kıssayı uzun uzun anlattığı hâlde şu konularda bilgi vermemiş, bunları kapalı tutmuştur:

Tâlût kıssasının zamanı belli değildir.

Hangi peygamberden söz edildiği belli değildir.

Hangi olay üzerine peygamberlerine gittikleri belli değildir.

Tâlût kimdir, kaç yaşındadır, nasıl ortaya çıktı, belli değildir.

Tâlût'a verildiği zikredilen ilim ve gücün ne olduğu belli değildir.

Sandığın mahiyeti, tarihi belli değildir. Meleklerin onu nasıl getirdiği hakkında bilgi yoktur.

Ordunun sayısı hakkında bilgi yoktur. Suyundan içtikleri nehir hakkında bilgi yoktur.

Sudan içenler-içmeyenler dokümanı verilmemiştir.

Savaşın nerede ve nasıl olduğu konusunda bilgi yoktur.

Davud hakkında da nasıl ortaya çıktığı ve nasıl sivrildiğine dair bilgi yoktur. Câlût'u nasıl öldürdüğü açıklanmamıştır.

Davud'un, Câlût'u öldürdükten sonra, Tâlût'la ne yaptığı konusunda bilgi yoktur.

Tâlût'un sonu hakkında bilgi yoktur.

Hükümdarlık Tâlût'tan Davud'a nasıl intikal etti, bu konuda da bilgi yoktur.

Çünkü

Bu bilinmezlerin bilinmesinin hiçbiri, Kur'an'ın vermek istediği dersin anlaşılması için gerekli değildir. Kur'an, tarih dersi vermiyor. Bu Ümmet'in, geçmiş ümmetlerden ders almasını istiyor. Önemli olan, nehirlerle karşılaşıldığında ne yapılacağını bilmektir. Nehrin adının önemi yoktur. Nehrin adıyla, uzunluğuyla uğraşanlar, onun suyundan içmek zorunda kalabilirler.

Allah Teâlâ, bu Ümmet'in eski ümmetlerin düştüğü tuzaklara düşmemesini dilemiş ve bunun için de tuzakları göstermiştir.

Dün cihat narası atanların bugün cihat gerektiğinde ilk kaçanlardan olacağını bilmek, kaç kişinin nerede savaştığını bilmekten daha önemlidir, daha yararlıdır.

Tâlût, ne kadar canlı bir örnek; sanki dün yaşadı!

Nehre dalan insanlar sanki bizim caddelerimizi, meydanlarımızı dolduran insanlar; o kadar bize yakınlar.

Malı ve makamı, önde olmak için tek şart diyen İsrailoğulları uzakta mı? Onlar gitti, yeni bir insan tipi mi geldi? Herhangi bir ailenin oğulları da öyle düşünmüyor mu?

Tâlût, Kur'an Sayfalarına Neden Girdi?

1- Kur'an eğitim kitabıdır; ümmeti eğitmek için geçmişten örnekler vermektedir. Buradaki örnek Tâlût, İsrailoğulları dönemine aittir.

İsrailoğulları, Kur'an'da en çok anılan milletlerdendir. Onların hayatları oldukça renkli bir hayattır. Onlara uygulanan yabancı disiplinler, onların kendi aralarındaki ilişkiler, peygamberlerine reva gördükleri işkenceler tam bir tablodur.

Bu tabloda insan karakteri çok net şekilde belli olur. Onların iyi bilinmesi, aynı zamanda insan karakterinin bilinmesi demektir. Bunun için Kur'an'ın indiği dönemlerde Müslümanlar için ders alınacak önemli örnekler olarak zikredilen olaylarda onların yeri pek çoktur.

İnsanın genel karakteri değişmediğine göre bugün ve yarın insanlık, temel ilkeleri öğreneceği, yaşadıklarını tahlil edebileceği örneklere muhtaçtır. Tâlût kıssası da bu ihtiyacı karşılamaktadır. Bütün kıssalarda olduğu gibi Kur'an'ın bu kıssasında da tarihi bir olay olmaktan çok, iman üzerinden yatırım yapan bir ders olma özelliği ağır basmaktadır.

2- Müslümanların önünde bulunanların, kitlelerin desteğini doğru anlamaları gerekmektedir. İnsanlar sözlerden, olaylardan etkilenerek büyük konulara girebilirler. Cihat talebinde bulunabilir, ölüme hazır olduklarını, her türlü fedakârlığı yapacaklarını iddia edebilirler.

Önde duranlar, bu iddiaları test etmeden onlara inanıp yola çıkmaları hâlinde kurtulamayacakları bir bataklığa saplanabilirler. Kitlelerin, çıkılacak yola, yapılacak işe göre test edilmeleri gerekmektedir. Tâlût bunu yapmıştır.

Aslında cihadı isteyen Tâlût değil, İsrailoğulları idi. Onlar 'savaşalım' dediler. Bu konuda ısrar da ettiler. Savaş için zemin hazır hâle geldiğinde, ilk sınavda döküldüler. Liderlerini yalnız bıraktılar.

İlk dökülmeleri, nefsin arzuları karşısında ayakta kalmada oldu; nehrin suyundan içilmemesi emrine itaat etmediler. Önemli bir bölümü orada döküldü. İkinci dökülme anları da can korkusunun ağır bastığı zaman oldu.

Câlût'un ordusundaki kalabalığı gördüklerinde, Peygamberlerinin desteğiyle yola çıktıklarını hiç hatırlamadan, o orduya karşı dayanamayacaklarını düşündüler. Bunu da dilleriyle ifade ettiler. Büyük bir ordudan, beş yüz kişiden daha az bir insan kaldı geriye.

3- Bırakıp gidenler, imtihanı kaybederken, kalanlar da ikinci bir imtihanla karşılaştılar. Büyük bir ordunun önünde ölüm korkusundan ötürü duramayanlardan sonra geride ayakta kalanların kime güvenerek orada kaldıkları da dersin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Eğer orada kalanlar, mevcut durumu takdir edemeyecek kadar akıl zafiyeti yaşayan kimseler olsaydı, ne liderleri ne de kendileri Kur'an'a konu olmayacaklardı.

Özellikle orada ayakta kalanlar, galibiyetin azlık-çoklukla ilgili olmadığını, Allah'ın yardım etmesinin en büyük etken olduğunu bilerek kaldılar. Bunu da ilan ettiler. Liderleri Tâlût ve sadık adamları, Allah Teâlâ'nın yardımının gelmesi hâlinde nice azların, nice kalabalıkları perişan ettiğini bildiler. Bildikleriyle de amel ederek sonuca ulaştılar.

4- Tâlût kıssasının başlangıcı, İsrailoğulları'nın yaşadıkları zulüm ortamından etkilenmeleri ile olmaktadır. Yıllarca süren zulümler onları bir arayışa sevk etmiştir. Bu arayış sonucu da bir liderin etrafında savaşacak ordunun oluşması kararı çıktı ama kendi arzuları doğrultusunda başlayan bu hareketin sonuna kadar dayanamadılar.

İsrailoğulları geçici ve duygusal etkilerle savaş kararı vermişti. Gerçekte bir ikna olmuşlukları yoktu. İkna olanla, etkilenen arasında sonuna kadar dayanma açısından önemli bir fark vardır. Bu fark bariz bir şekilde Tâlût kıssasında ortaya çıkmaktadır.

Günümüze uyarlanmış hâliyle bu olaydan şöyle bir benzetmeye gitmemiz mümkündür:

Hayat şartları ağırlaştığı, mesela ekmek çok zamlandığı için bunalan bir halk kitlesi her türlü eyleme evet diyen bir tavır sergileyebilir. Böyle bir kitle ile yapılacak eylemde dökülme oranı oldukça yüksektir. Şikâyete konu olan sıkıntının giderilmesi hâlinde dökülecekleri gibi, şikâyete konu olan sıkıntıdan daha büyük bir sıkıntıya da dayanmaları mümkün değildir. Meselesi ekmek olan bir kitleyle, fiyatı ekmekten daha pahalı bir mücadele yapılamaz.

İkna olmakla gergin olmak arasında duran fark budur.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in Mekke'de on üç yıl, dinin emirlerinden pek çoğunun inmediği bir ortamda kaldıktan sonra, Medine'de on yılda İslam ahkâmının tamamına yakınının indiği ve onları pratiğe dönüştürdüğü bir ortama geçişinin hikmeti de iyi anlaşılmaktadır.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Tâlût'un karşılaştığı ile karşılaşmadı. Münafıkların bazı tavırlarını dikkate almazsak, ashaptan böyle bir tavır görmedi. Evet, bazı sıkıntılar oldu. İnsan olarak bulunulan her yerde muhakkak sorunlar olacaktır ama on binlerce kişiden üç yüz kişinin kalmasının üzerinde çok durulması gerekir.

5- Para ve makam kimin elinde ise o kendisini farklı görür. Maalesef kenara itemeyeceğimiz bir hakikattir bu ama bu kıssada karşımıza başka bir hakikat daha çıkmaktadır: Parası olan kendisini farklı gördüğü gibi, parası

olmayanlar da parası olanı farklı görmekte ve bunu içine sindirmektedirler. Bu da bir toplum psikolojisidir ki bunu da imanî bir eğitim kaldırabilir.

6- Bu kıssa, lidersiz bir yol almanın mümkün olmadığını da vurgulamaktadır. Kur'an ehlinin, başsız yol almalarının mümkün olmadığını görmeleri gerekmektedir. Bu ihtiyacı görmek ise gereğini yapmak, lider yetiştirmek, yetişmişine itaat etmekle mümkün olmaktadır.

7- Bu kıssa bizi, ashabıkiramı bir kere daha anlamaya itmektedir. Onlar da benzer olaylarla karşılaştılar ama dökülmediler. Cihat için çıktıkları yoldan başka bir maksatla geri gelmediler. Allah onlardan razı olsun.

8- Kıssadan alınacak önemli bir ders de Tâlût'un nehirdeki emridir. Nehirden hiçbir şekilde içmemeyi emretmiş olsaydı, belki de ordusunun tamamını kaybedecekti. Yüzde yüz yasaklama yerine sınırlı bir yasak getirmeyi uygun gördü. Karşısındakilerin insan olduklarını unutarak, en tabii ihtiyaçlardan olan su ihtiyacı üzerinden ölümcül denebilecek bir test yapması hata olurdu.

Emrin o hâline bile dayanılamadığına göre, daha ağırına kesinlikle dayanılamayacaktı. Lider, dengeyi kollamak durumundadır.

Yirminci Asrın Nesibe'si

Her Firavun'a Bir Musa,
Her Asra Bir Davetçi

Allah Teâlâ hak ve batılı aynı meydanda bulunacak şekilde yaratmayı murat etti. Âdem *aleyhisselam*ı yarattı; düşmanı olan İblis'i ise ondan önce yarattı. Âdem'e kulluk etmesini emretti, İblis'i de onu iğva edecek kabiliyette yarattı. O murat etti, hayrı ve şerri yarattı. Ölümü ve hayatı yarattı.

Peygamberler gönderdi, her peygamberin karşısına inatçı düşmanlar dikti. O diledi, dileğini hikmetle donattı. Derelere akmasını emretti. Sonra da derelerin önüne aşılması güç kayalar dikti. Dereler o kayalara çarptıkça şirin şelaleler oluştu. İyilerin karşısına kötüleri koyarak, iyilerin derecelerini yükseltti. Umdukları cenneti hak edecekleri amelleri yapmaya teşvik etti onları.

Şeksiz iman ederiz ki ne yaptıysa büyük bir hikmete binaendir. Hiçbir zaman ve hiçbir mekân, o büyük hikmetten ayrı değildir. Kış geldiğinde kışın güzellikleri, yaz geldiğinde de yazın güzellikleri göz kamaştırdı. Ne kışta üşüyenlerden ötürü kışı, ne de yazda yananlardan ötürü yazı inkâr etmeye gerek kaldı. Her mevsim kendi içinde güzel oldu. Gören gözü olanlar, o güzellikleri görüp huzur buldular. Görme sıkıntısı yaşayanlar ise bunalacakları şeyler görerek kahroldular.

Tarih; Nemrutlar, Karunlar, Firavunlar, Hamanlar ve Ebu Cehillerle doludur. Akıttıkları kanlar hâlâ insanlığın bedeninden silinememiş, zulmü toprağın en derin yerine kadar nüfuz etmiş olan nice zalimler geldi geçti bu dünyadan. Ne şehirler, halkının mezarı oldu. Nice çocuklar babasız doğdu, nice kızlar annesiz gelin oldu. Nice ocaklar sahiplerinin üzerine çöktü.

Zulüm, adaletten fazla ses çıkardı dünyamızda. İnsan olup olmadığına karar verilememiş niceleri, insanlara hükmetti. Kendini ilah ilan edenler oldu. Ordusuna güvenip ölümsüz olduğunu vehmedenler bulundu. 'Yaratmaktan' söz edecek cürete ulaşanlar çıktı. Öldürebileceğini, diriltebileceğini söyleme cesaretinde bulunan oldu. Halkları ezdiler, insanlığı şerefinden koparmak istediler.

Kimi zaman bir avuç oldukları hâlde kalabalık kitleleri peşlerinden sürüklediler. Bazen de beyinleri yıkayıp, kalabalıkları kendileri gibi yapmaya muvaffak oldular. Silah kullanıp ikna ettikleri oldu, mal verip

satın aldıkları oldu, şehvetleri tuzak olarak kullandıkları oldu. Şeytan onlara her dönemde farklı silahlar üretti. Gençleri bir yolla, yaşlıları başka bir yolla aldattılar.

Kimi zaman dini kökünden kaldırmayı planlayarak çalıştılar. Kimi zaman da dinin içine sızıp ifsat etme yolunu kullandılar. Dinle savaşan adamlar, gün oldu en dindar insan olarak sahneye çıktılar. Sıkılmadan imandan, iyilikten söz ettiler.

Âdem *aleyhisselam*la başlayan hak-batıl savaşı, sürekli canlı kaldı. O savaşın cereyan etmediği tek bir günü yoktur bu âlemin. Batılın cephesinde bir cengâver sürekli nöbet tutmuş, saldırılarını yapmıştır. Hakkın cephesi de hiç boş bırakılmamıştır. Bir mücahit muhakkak nöbette beklemiştir. O nöbette dokuz yüz elli yıl kalan oldu. Bir asır kalan oldu. Bir iki gün kalan oldu. Nöbet hiç aksatılmadı. Hakkın adamları hakkı yalnız bırakmadılar.

Batılın adamları da batılı çökertmediler. İki tarafın adamları cepheyi hareketli hâlde tutmak için uğraştı durdu. Zaman oldu batıl öne geçti, zaman oldu hak batılı sürdü. Mevsim mevsim, yer yer değişti sonuçlar. Hak adına cephede görev alanlar sancak ellerinde iken ayakta durdular, nöbetleri bitince de sancağı bir sonrakine devredip gittiler.

Bu nöbetleri yılları bulan da oldu. Yeni nöbetçiyi insanların fark etmesi kimi zamanlar gecikti, insanlar endişelendiler, cepheyi boş zannettiler. Sonra baktılar ki cephe aslında boş değilmiş de uzaktan bakıldığında nöbetçi görülemiyormuş.

Ümmetin topraklarının ve akidesinin toplu saldırıya maruz kaldığı farklı dönemler olmuştur. Moğol istilâsının böyle bir dönemi yansıttığını görüyoruz. Yirminci yüz yılda ise Ümmet, tarihinin en vahim saldırısıyla karşılaştı. Toprakları işgal edildi. Hilafeti ilga edildi. Akidesi ile oynanmak istendi. Eğitimi kurutuldu. Kur'an ve ezanı yasaklı hâle getirildi. Müslüman halklar arasında setler oluşturuldu. Birbiriyle savaşan Müslüman halklar oluşturulmaya çalışıldı. Fakirlik ve sefalet kırıp geçirdi. Aile birliği sarsıldı. Örf yabancılaşmaya başladı. İslam kendi insanlarının arasında garip kaldı. Ümmet, ümitsiz ve başsız kaldı. Öne geçip yol açacak liderden yoksun kaldı. Ufku dar insanlar, büyük işlere bulaştılar, emelleri dağıttılar, mumları söndürdüler.

Allah'ın hikmeti bu dönemde de tecelli etti. Sonradan cephenin boş bırakılmadığı anlaşıldı. Muhtelif bölgelerde farklı şahsiyetler cephede nöbet tuttular. Ölüme mahkûm edilmek istenen İslam'a zafer üstüne zafer kazandırdılar.

En farklı saldırıların ortaya çıktığı cephelerden biri Mısır cephesiydi. Önce ordularıyla işgal edip halkını ezdiler. Ardından da Müslümanların İslam'dan uzaklaşacakları işleri yapacak idareler oluşturarak, işgallerini sürdürmek istediler. Bunda da başarılı oldular. İlmin merkezi Mısır, Ezher'e rağmen çizgiden sapmaya başladı. İslam geri kalmanın, sefaletin nedeni olarak gösterilmek istendi. Âlimler, dine hizmetten birinci derece mesuliyet taşıyanlar çaresiz kaldı.

Bin dokuz yüzlü yıllara gelindiğinde Ezher'in içinde bile İslam'ın savunulmasında zorlanılan bir durum çıktı ortaya. Yeni yeni anlayışlar taraftar buldu. Dinle siyaset birbirinden iyice uzaklaşmaya başladı. İşgal güçlerinin emeline ulaşmasına ramak kalmıştı.

Diğer İslam toprakları da benzer bir durumda oldukları için Mısır'a kimsenin yardım etmesi de muhtemel değildi. Bin dokuz yüz yirmilerde İstanbul'da hilafetin kaldırılmasıyla beraber Mısır ve diğer İslam topraklarının tamamı kendi başının çaresine bakmak zorunda kaldı. Başsız ve hedefsiz bir İslam toprağı vardı artık. İslam coğrafyası bir mezarlığı andırıyordu.

Koca mezarlıkta ilk yürüyen diri Hasan El Benna oldu.

Bir edebiyat öğretmeni idi ve yirmili yaşlarına yeni başlamıştı. Hilafetin ilgasının ardından ümmet adına bir şeyler yapabilmek için ayağa kalktı. Kimse ona destek olmadı, umut vermedi. Bir kişi, iki kişi çıktı yola.

Onun yerinde olması gereken ilim adamları, hocalar başka mevkilerde idiler. Hasan El Benna, küçük bir grup olarak çalışmaya başladı. Kahvehaneleri, mesire yerlerini dolaştı, mescitlerde bir kandil aradı. İhlaslı ve ciddi idi. Bir mahalleyi, bir kasabayı hedef edinmemişti. Bütün ümmetini, insanlığı kurtarmayı düşlüyordu. İlk besmeleyi yirmi iki yaşında çekerek yola çıktı. Bütün insanlığı önüne katmayı düşünerek yola çıkan ilk lider o oldu.

Ümmet tam bir arayış ve beklenti içindeydi.

El Benna'nın yürüyüşü, on yıl içinde ciddi bir rağbet gördü. Dost ve düşman herkes onu konuştu. Mü'minler heyecanlı bir bekleyişe geçtiler. Onun çalışmalarına, vaatlerine bakıp, kendilerini bir rüyada hissedecek kadar duygusal olanı vardı, El Benna'nın peşine takılıp yola düşenler vardı.

Mü'min kardeşleri, El Benna'ya bir başka bakıyorlardı. Büyük bir heyecan doğurmuştu. Bir iki kişi olarak başlayan El Benna hareketi, on yıl sonra binler, on binler oldu. Katılım oldukça El Benna'nın çalışma alanı da genişledi. Mısır'ın dışındaki İslam toprakları da heyecanlandı.

El Benna'yı izleyenler arasında bayanlar da vardı ama o, hareketin bayan bölümünü teslim edebileceği dirayetli bir bayan arıyordu. Henüz yirmi yaşına gelmemiş olan Zeynep Gazali'ye kendisine katılma teklifinde bulundu. O kabul etmedi. Hâlbuki Zeynep Gazali'de bayanlar bölümünü evirip çevirebilecek kabiliyet vardı. Gazali henüz, El Benna'nın yürüttüğü hareketin içinde olacak düzeyde bir imana sahip değildi. 'Kadınlar Birliği' adıyla laikliği yerleştirmeye çalışan bir grubun içinde faaliyet gösteriyordu.

Zeynep Gazali, sonunda Allah'ın ona takdir buyurduğu nöbeti devraldı. Hasan El Benna ile başlayan İhvanımüslimin hareketinin bayanlar bölümünü üstlendi. Hareket, onun katılımıyla daha da güçlü ve aktif oldu. Dostları daha fazla sevindi. Düşmanları ise kin doldular. Meşhur İhvan mezbahaneleri kurulduğunda Zeynep Gazali de zulümden nasibini aldı.

Altı yıl zindanlarda işkence gördü. Seyyid Kutup'la zindan arkadaşı oldu. Daha sonra dışarı çıktığında zindan hatıralarını yazdı. Kadın hâliyle karşılaştığı zulüm ve buna gösterdiği sebat, büyük bir heyecan uyandırdı. Bütün dünya Müslümanlarının bir numaralı gözde hanım mücahidesi oldu. On dört asır önceki Nesibe *radıyallahu anh*ayı hatırlattı. Elli üç yıl aralıksız Allah'a davetle meşgul oldu. Dünyalığa tenezzül etmedi. Kadınıyla, erkeğiyle büyük kitlelerin hidayetine, şuurlanmasına vesile oldu. Ülke ülke dolaşıp dinine hizmet etti. İslam'ı devletiyle, akidesiyle bölmeden bir bütün olarak yaşamanın zorunluluğunu anlatmaya çalıştı. El Benna'nın başlattığı hareketi ondan kırk yıl sonra aynı heyecanla sürdürdü.

Kadına hamuru ve deterjanı reva görenlerin, hiçbir zaman görmezden gelemeyecekleri eşsiz bir örnek, ayağı sabit bir mücahide olarak Rabbine gitti. Bitmez tükenmez bir enerji ile çalıştı. Seksen sekiz yaşında vefat ettiğinde hâlâ ayaktaydı, çalışıp davet ediyordu. Asırlar boyunca beklenmeye değer bir kadın olarak mü'minlerin tarihine girdi. Kadınların nelere muktedir olduğuna, kadını sadece tarih kitaplarında okuyan nesiller için canlı bir örnek olarak zihinlerimizde kaldı. Allah ona rahmet etsin.

* * *

Zeynep Gazali

1917 yılında Mısır'da doğdu. Babası Ezher ulemasındandı. Meşhur Muhammed Gazali'nin kız kardeşidir. On yaşında iken babasını kaybetti. Ailece Kahire'ye göç ettiler. Zeynep orada lise hayatına başladı. O dönemlerde Mısır'ı laikleştirme adına kurulmuş bulunan Hüda Şaravi

liderliğindeki kadın hareketine katıldı. Laik anlayışı savunan grupları benimsedi. Evinde geçirdiği bir kazadan etkilenerek tevbe etti, İhvan hareketine katıldı.

O harekette ilk isimlerden oldu. 1960'lı yıllarda başlayan İhvan kıyımında en çok zulüm görenlerden biri olarak Mısır tarihine geçti. Kadın olmasına rağmen vahşi işkencelere tâbi tutuldu. Beş yıldan fazla ölümcül zindan şartlarında yaşadı. Ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilmişti. Daha sonra Suudi Arabistan Kralı Faysal'ın özel ricası üzerine affedildi.

Hapishaneden çıktıktan sonra çalışmalarına bütün hızıyla devam etti. 88 yaşında ölünceye kadar davet çalışmalarından geri kalmadı. Zindan hatıralarını anlattığı kitabı bir dönem elden ele dolaştı. Erkeği ile kadını ile Müslüman nesillere ibret oldu. İhvan hareketinin dünya çapında tanınmasına vesile olanlardan biri olarak tescil edildi.

Özellikle Kur'an üzerine çok çalıştı. Yazdığı tefsire, tefsir adını vermeyi kendine yakıştıramadı. *'Allah'ın Kitabına Bakışlar'* adıyla yayınladı, tefsirini. Binlerce konferans verdi. Ülke ülke dolaştı. Müslümanların siyasi sorunlarıyla, sosyal meseleleriyle ilgilendi.

Bilhassa Müslümanların, İslam'ı dar bir çerçevede anlamalarına karşı çok hassas açılımlar getirdi. Evden camiye, işten ekonomiye kadar İslam'ın bütün hayatı kuşatan bir din olduğunu anlatmaya çalıştı. Yorulmadı, usanmadı.

Evinde yatağa mahkûm yaşadığı günlerde bile davasına hizmet etmeye çalıştı. Defalarca suikastlara uğradı. Dengeli bir hayatı vardı; ibadetini ihmal etmez, ileri yaşına rağmen kitap okumayı bırakmazdı. Sürekli okuyor, sürekli üretiyordu. Kadınıyla, erkeğiyle büyük kitlelerin İslam'a ısınmasına sebep oldu. Sevdiren, yaklaştıran yönü kimliğine hâkimdi.

Baba Etkisi

Zeynep, baba tarafından Ömer bin Hattab *radıyallahu anh*a, anne tarafından da Ali bin Ebi Talib'e dayanan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Babası Ezher ulemasındandı. Zeynep doğduktan sonra onu sert mizaçlı yetiştirmek için uğraştı. Kızını Nesibe binti Ka'b yapmak istiyordu.

Babası tebeşirle yuvarlak bir daire çizer, Zeynep'i de dairenin içine koyup eline bir tahta parçası vererek, o tahta kılıçla: 'Haydi savun peygamberini!' dermiş. Ara sıra da 'Kaç kâfir öldürdün bakalım?' diye sorarmış. 'Şu kadar öldürdüm.' dediğinde de: 'Yetmez, devam!' diye cevap verirmiş.

Sonra da kızını, zamanının Nesibe'si olarak yetiştirmeyi arzu ettiğini söylermiş. Babası kızının kendisinden seksen yıl sonrasını göremedi ama Müslümanlar, babasının emeline uygun bir Zeynep gördüler.

* * *

Fikir Babası

Zeynep Gazali; okuyan, düşünen, yazan bir kadındı ama asıl etkilendiği fikir babası; Hasan El Benna idi. Onunla buluştuktan sonra İslam'a bakışı daha kapsamlı oldu. El Benna'dan sonra da onun fikirlerini yaymaya devam etti.

Abide, Karie, Mücahide

Zeynep Gazali, Müslümanların yüzünün batıya çevrilmek istendiği bir dönemde hayata başladı. Mısır, fitnelerin merkezi durumundaydı. Hüda Şaravi isimli kadın genç kızları Fransa'ya götürüp, orada onların beyinlerini yıkayarak Mısır'da yeni bir nesil oluşturmak istiyordu.

Her imkân da ellerinde idi. Zeynep'e çengel attıklarında iyi bir hedefi ele geçirmek üzereydiler. Zeynep, hareketliliği ile dikkat çekiyor, genç yaşına rağmen hitabeti ve çalışma temposu göz dolduruyordu. Babasının Ezherli olmasından dolayı, Ezher'in uleması onu ikna etmeye çalıştılarsa da başarılı olamadılar. İyi bir laiklik savunucusu olarak isim yaptı. Yaşı genç ama kabiliyeti üstündü.

Zeynep Gazali bir gün kaza geçirdi. Evinde gaz patlaması oldu. Mutfakta yemek pişirirken bütün vücudu yandı. Hastaneye kaldırıldı. Doktorlar yaşamayacağına karar verdiler. O da hayattan umudunu kesmek üzereydi. Kendi kendine bir adak yaptı ve şöyle dedi: 'Allah'ım! Eğer başıma gelen bu bela, benim devam ettiğim 'Kadınlar Birliği' hareketine katılmamdan ötürü ise söz veriyorum, iyileşirsem oraya devam etmeyecek, dinime hizmet edeceğim.'

Doktorların iyileşmeyeceğini söyledikleri Zeynep, bir zaman sonra iyileşti. Tekrar sağlığına kavuştu. Hastalığında iken yaptığı ahdi de unutmadı. İyileşir iyileşmez, 'Kadınlar Birliği' üyeliğinden ayrıldı. Bir zaman sonra da 1936 yılında 'Müslüman Kadınlar Birliği'ni kurdu.

Kısa bir zamanda birlik ses getirdi. Mısır'da kadınların İslam'a yönelişine ön ayak oldu. Okuyan, düşünen, bir şeyler yapan kadınlar, onun etrafında

toplandılar. Bu çalışmaları yaparken İhvan hareketinin ‘Müslüman Kadın Kardeşler’ bölümünü de uhdesine almıştı. Musibetten ders çıkarmış, beladan rahmete köprü kurmuştu.

Yaşı yirminin altındaydı. O, bu hizmetlerin yanında yoğun bir kitap okuması yapıyordu. Bir iki yıl içinde on beş cami yaptırdı. O mescitlerde vaize kadınlar yetiştirdi. 1937 yılı içinde 119 konferans verdi. Her çarşamba günü kendi evinde kadınlara mahsus ders yapıyordu. Kadınları altı aylık bir kampa alıyor, altı ay sonra onları davetçi olarak meydana çıkarıyordu.

Yöneticiliğini yaptığı kadınlara ait cemiyet, Kur’an eğitiminden herhangi bir sosyal faaliyete kadar çok geniş bir yelpazede çalışıyordu. Toplumun gidişatıyla ilgileniyor, dergi çıkarıyor, küskünleri barıştırıyor, siyasi konulara çareler üretiyordu.

Siyaset ve Zeynep Gazali

Gazali’nin çalışmaları, son noktada üç hedefe kilitlenmişti:

1- Mısır’da İslam Şeriatı’nın tatbik edilmesi,

2- Müslümanların Kur’an ve Sünnet’e dönmeleri,

3- Hilafetin yeniden canlandırılması.

Bu hedefleri gerçekleştirmek için çok çalıştı, çok gezdi. Suudi Arabistan’ın yeni kurulan bir devlet olmasından istifade ederek, krallarla yazıştı. Onları hilafeti ihya etmeye davet etti. Kadınların İslami şartlara riayet edilerek okutulmalarını ölçü alan telkinlerde bulundu.

Bilhassa Suudi Arabistan’da kızların eğitiminin erkeklerle karışık olmaması yönünde önemli etkileri bulundu. Suudi Arabistan kralı Faysal, onun bu etkisinden dolayı ömür boyu hapis cezasından kurtulması için Mısır’a ricada bulunmuştu.

1940’lı yıllarda Suudi Arabistan’a faizsiz bir banka projesi sunmuş, uygulanması için yoğun mesai harcamıştı.

Mısır, İhvan üzerinde şiddet politikalarını sürdürürken, Zeynep Gazali’yi yanına çekip İhvan’ı içten vurmayı denemek istedi. Bizzat devlet başkanı Abdünnasır, Gazali’den devletle iyi ilişkiler içinde olması hâlinde hür bırakılması teklifini kabul etmesini istedi. Reddetti. Israrlar üzerine Abdünnasır’a; Abdülkadir Udeh’i şehit edenlerle bir arada bulunmayacağını sert bir dille söyledi. O gün ani bir kararla zindana alındı. İdam talebiyle yargılandı. Mahkeme, ömür boyu hapis cezasına hükmetti. Altı yıl içeride kaldı. Zindan hatıraları tüyler ürpertici sahneleri gün yüzüne çıkardı. Zindan çıkışından sonra hızında bir azalma olmadı.

Bilakis ev hanımlığı seviyesinden dünya Müslümanlarının bir numaralı hanım davetçisi seviyesine yükseldi. Zindan hatıralarını anlattığı kitabı, çok yoğun bir ilgi ile karşılanınca: 'Bunlar benim çektiklerim değil, çektiklerimin sadece bir bölümüdür!' diyerek sabır ve sebatını bir kez daha gösterdi. Hapishanede iken, eşine onu boşaması için bile baskı yaptıkları sonradan öğrenildi.

Afganistan cihadının en ateşli günlerinde, mücahitlerin kendi aralarında ihtilaf ettiklerini öğrenince, uçağa atlayıp cepheye gitti. Liderleri toplayıp onlara yaptıkları işin önemini ve ihtilafın zararlarını anlattı. Onlara yaptığı konuşma esnasında orada bulunanlar, gözyaşları arasında onu dinlediler.

Siretinebi ile ilgili bir toplantıya katılmak üzere Pakistan'a davet edildi. Toplantıda devlet başkanı Ziyaülhak da bulunuyordu. Konuşma sırası Gazali'ye gelince, dinleyiciler arasında bulunan Ziyaülhak'a hitap ederek, Pakistan'ın İslam Devleti olarak kurulduğunu ama hâlâ Şeriat'ı tatbik etmediğini, böyle siret toplantısıyla meşgul olma yerine asıl hedefin Şeriat'ın tatbik edilmesi olması gerektiğini anlattı.

Bu esnada o konuşurken Ziyaülhak ağlamaya başladı. Kısa bir görüşme yapmak için onu makamına davet etti. Randevu yirmi dakikalıktı, iki buçuk saat sürdü. Ziyaülhak, Şeriat ahkâmını tatbik etmeye söz vererek toplantıdan ayrıldı ama elim bir suikastla ahirete intikal etti.

Bir Kadına Kur'an'ın Etkisi

Zeynep Gazali'nin davet çalışmaları 53 yıl aralıksız sürdü. Sadece altı yıl zindanda kaldığı için çalışmalarına ara verdi. 39 defa hac yaptı. 100 defa umre yaptı. Çok Kur'an okurdu. Kitap okumaya da çok önem veriyordu. Son zamanlarına kadar günde on-on iki saat okuması vardı.

Kur'an hakkında diyor ki: 'Kur'an'ı sevdim. O kadar ki onu yaşadım. Onu yaşamaya başlayınca da sevenin sevdiğini mırıldandığı gibi onu mırıldandım durdum. Bazı müfessirler gibi ben de onu tekrar ettim durdum. Müfessir olduğumu söylemiyorum. Kur'an'ı sevdiğimi, ona âşık olduğumu söylüyorum. Âşık da âşık olduğunu mırıldanır. Âşık, sevdiğini anlatır, sevdiğiyle oturur, sevdiğini kucaklar. Kur'an'ı kucakladım. Onu 1937'de mescitlerde başlattığım davet çalışmalarımdan beri milyonlarca Müslüman erkek ve Müslüman kadına anlattım.'

Namazlarında titizdi. Nafile orucu ihmal etmezdi. Günlük zikir virdini aksatmazdı. Her gün üç cüz Kur'an okurdu. Ramazanda ise günde on cüz Kur'an okurdu.

Dua etmeye başladığında bütün insanların günahlarından sorumlu biri gibi dua eder, ağlardı.

Konferanslarından, yazılarından asla ücret almazdı. İnsanlarla ilişkilerinde en çok öne çıkan özelliklerinden biri, karşısındakini şahsen tenkit etmemesi idi. Kimsenin başının açık olmasıyla ilgilenmez, genel konuşurdu. Bu da onun gönüllerde yer bulan bir mizaca sahip olmasını sağlıyordu.

Giyimine pek dikkat ederdi.

Misafirlerine bizzat hizmet eder, kibirli davranmazdı.

Zeynep Gazali'nin Zindan Hatıralarının Bir Bölümünü Anlattığı 'Eyyamün Min Hayati' İsimli Kitabından Alıntılar

Merhum eşim, davet gençlerinin evimize gidip geldiğini görünce Müslüman Kardeşler faaliyetlerinin olup olamadığını sordu. Sorusunda bu çalışmanın hacminin ve şeklinin nasıl olduğuna dair bir araştırma edası vardı.

Cemaati yeni baştan organize ettiğimizi bildirdim. Konuyu karşılıklı konuşmaya başlayınca ona şöyle dedim: "Evlenmeye karar verirken anlaştığımız hususları hatırlıyor musun? O zaman sana ne demiştim?" "Evet." dedi. "Bazı şartlar koşmuştun ama bugün zalimlerin sana kötülük etmesinden korkuyorum. Endişem sana zarar gelmemesi içindir." dedi. Ve susup başını öne eğdi.

Ona dedim ki: "O gün sana ne söylediğimi hatırlıyorum. Şöyle demiştim: Kocam olacağınız için hayatımda bulunan bir şeyi bilmeniz gerekir. Evlenmeye mademki karar verdiniz, bunun ne olduğunu bir daha sormamanız için hemen size söylemem lazım. Bu konuda şartlarımdan vazgeçmeyeceğim gibi fedakârlık da yapamam. Ben Müslüman Kadınlar Birliği'nin genel başkanıyım. Bu da haktır. Ne var ki insanların birçoğu Vefd Partisi'nin prensiplerini tasvip ettiğimi zannediyor. Bu doğru değildir.

Benim inandığım ve savunduğum prensipler İslam'ın prensipleri ve onları savunan kardeşlerin prensipleridir. Mustafa En Nahhas ile ilişkilerim kişisel samimiyetten ve arkadaşlıktan öteye gitmemektedir ama Hasan El Benna'ya, gerektiğinde Allah yolunda ölmek için bey'at etmişimdir. Şunu da belirteyim ki bu Rabbani şereften alıkoyacak bir adım olsun, şimdiye dek atmış değilim.

İnancım odur ki Allah yolunda ölmek için gerektiğinde bir gün o adımı atacağım ve onun özlemini duyuyorum. Bir gün gelir de iktisadi

çalışmaların ve şahsi çıkarların, İslamî çalışmalarımla çatışacak olursa ve evlilik hayatımın İslam Devleti ve Allah'ın sözünün üstün olması yolunda engel teşkil ettiğini görürsem, ikimiz de yolların ayrılış noktasında olacağız.

Bunları sana söylediğim gün, sen de yere bakan bakışlarını kaldırıp yaşlı gözlerle şöyle demiştin: "Maddi şeylerden arzu ettiğin ne varsa söyle, hâlbuki mehir olsun, düğün eşyalarında olsun, hiçbir şey arzu etmedin. Sadece Allah yolundan alıkoymamamı şart koştun. Senin El Benna ile bir ilişkin olduğunu bilmiyordum. Bildiğim bir şey varsa, Müslüman Kadınlar Birliğinin, kardeşler cemaatine katılmasını istediği için onunla uzun zaman muhalif olduğundur." 'Allah'a şükürler olsun.' dedim.

Hasan El Benna ile şehit edilmeden önce 1948 yılında kardeşlerin mihneti sırasında anlaştık. Evlenmeyip tamamen İslam daveti ile uğraşmayı da kararlaştırmıştım ancak seninle evlenmek nasip oldu. Bugün bu cihadıma katılmanı isteyecek değilim ama cihattan alıkoymama şartını koymak hakkımdır.

Sorumluluk sonucu mücahitler safında yer aldığım gün, ne yaptığımı sormayacaksın ancak aramızda karşılıklı güvenimiz tam olsun! Kendini, Allah yolunda davete ve adının yücelmesi için yolunda cihada adamış, 18 yaşındaki bir kadın ile evlenmek isteyen erkek arasındaki sarsılmayan güven kadar sağlam tut! Evliliğin çıkarları için Allah yolunda davet çatıştığı gün, evlilik bitecek ve davet bütün varlığımla devam edecektir!"

Sonra bir an sustum ve: "Bu sözleri hatırladın mı?" dedim. "Evet." dedi. "Bugün sözünü yerine getirmeni istiyorum. Kiminle görüştüğümü, kiminle karşılaştığımı sorma! Çalışmalarımı kabul ederse yüce Allah, cihadımın sevabını ikimiz arasında paylaştırsın dilerim."

"Biliyorum, emretmek hakkın, itaat etmek de görevimdir. Ne var ki yüce Allah, nefislerimizden, bizden büyük; daveti de şahsımızda daha kıymetlidir. Bugün İslam davetinin çok kritik bir dönemindeyiz."

"Bağışla." dedi. "Allah'ın bereketiyle çalış. Keşke ömrüm yetse de kardeşlerin amacının gerçekleştiğini görsem ve İslam'ın sözünün yüce olduğunu müşahede etsem! Keşke gençliğimde olsaydım da çalışmalarınıza katılabilseydim…"

* * *

Hücrenin koyu karanlığı yuttu beni. Tanık olduğum tuhaflık ve vahşet karşısında: "Bismillah, es selamu aleykum." deyip girdim. Kapı kilitlendi

ve eziyet vermek için yüksek voltajlı lambalar yakıldı. Ansızın, 24 nolu hücrenin köpeklerle dolu olduğunu gördüm. Sayısını hatırlayamadığım bir sürü köpek.

Korkudan gözlerimi yumdum. Ellerimi göğsüme bastırdım. Dışarıdan hücre kapısına asma kilit ve zincir takıldığının belirtisi olan sesler geliyordu.

Köpekler beni görür görmez üzerime üşüştü. Her tarafımdan asılmaya ve bedenimi kemirmeye başladılar. Başıma, ellerime, göğsüme, sırtıma, her biri bir yandan saldırıyordu. Isırdıkları yerlerimin, yaralarımın acısını duyabiliyordum yalnızca.

Korkunun şiddetinden bir an olsun gözlerimi açtım, gördüğüm manzaranın ürkütücülüğünden hemen kapattım. Ellerimi koltuk altlarıma gizledim. "Bismillah ya Allah!" diye başlayarak, Allah'ın tüm güzel isimlerini bir bir okumaya başladım. Bitirince bir kez daha tekrarladım.

Köpekler bedenimin her yanını aralıksız tırmalıyor, dişliyor, üzerime yükleniyorlardı. Azı dişlerini kafamın derisinde, kolumda, sırtımda, bacaklarımda hissediyordum.

Bu korkunç ortamda Rabbime seslenmeye, yakarmaya başladım. "Allah'ım, kendinle meşgul et ki başkalarıyla uğraşmayayım. Ey tek olan, Ehad ve Samed olan Rabbim, sen beni meşgul et ki yalnız seninle olayım. Senden başkalarıyla meşgul olmaktan kurtar beni. Kendinle meşgul et. Vereceğin huzur ve güvenle kuşat. Senin yolunda, senin sevginle, senin hoşnutluğunla, senin muhabbetinle şehadeti bana nasip et. Ey Allah'ım! Mü'minlerle birlikte benim de ayaklarımı sabit tut. Bizlere güven ve sabır ver."

Tüm bunları kalbimden okuyordum. Köpekler sürekli vücuduma dalıyor, ısırıp kemiriyorlardı.

Saatler geçti. Kapı açıldı ve hücreden çıkardılar beni. Öyle sanıyordum ki üstümdeki beyaz elbiselerim tümden kana batmıştı. Köpeklerin vücudumu ve elbiselerimi delik deşik ettiğini düşünüyordum. Bir de ne göreyim, elbiselerime sanki kimse dokunmamış. Bedenime de bir tek diş batmamıştı. Şaştım kaldım.

"Allah'ım; her şeyden münezzehsin. Benimle birliktesin. Senin keremine layık mıyım ki! Rabbim, hamd yalnız sanadır." Bunların tümünü içimden söyledim. Çünkü şeytanî herif, kolumu sıkıca tutmuş, durmadan soru yağmuruna tutuyordu beni.

“Köpekler seni nasıl paramparça etmemişler? Üstünü başını niçin parçalamamışlar?”

Bir eliyle kolumdan tutuyor, diğer eliyle kamçı sallıyordu. Arkadaki biri daha kamçı sallayarak izliyordu bizi.

Yedinci günün sabahında hücrenin kapısı açıldı. Kara şeytan, elinde insan pisliğine bulaştırılmış bir parça ekmek, biraz su ve bir dilim peynirle içeri girdi. Elindekileri yere bırakarak: “… kızı! Yaşadığım sürece senin yiyeceğin budur!” deyip çıktı. Ne ekmeğe ne de peynire el sürdüm. Sadece suyu aldım.

Kabın pisliğini görünce gözümü yumdum, burnumu sıkıp şu duayı okuyarak ağzıma götürdüm: “Ne yerde, ne gökte yanında hiçbir şeyin zarar veremediği yüce Allah’ın adıyla. O her şeyi bilen ve her şeyi işitendir. Allah’ım; onu gıda kıl. Onunla susuzluğumu gider, cihat kıl, ilim ve marifet kıl, sabır ve hoşnutluk kıl.”

Çanaktan içtim. Hemen hücre kilitlendi. Güneşin batımına kadar bu şekilde kaldım. Güneş battıktan sonra hücre yine açıldı ve kara şeytan girdi. Elindeki kamçıyı duvara ve yere vurarak: “Kalk … kızı! Tuvalete git!” dedi.

Çıkınca aşırı hırpalanmaktan yere yığılıyordum. Kolumu tuttu ve tuvaletin kapısına kadar götürdü. Tuvaletin kapısını kapatmak istediğim zaman “Kapatmak yasak!” dedi. Bunun üzerine tuvaletten çıktım ve bir şey istemiyorum, beni hücreye götür.’ dedim. Herif canavarca ve cahilî bir davranışla: “Gir diyorum … kızı! Biz sizi bekliyoruz.”

Bu görüntüyü ve acıklı sahneyi okuyucu benimle beraber düşünsün. Hangi cahiliyet, hangi materyalizm bunu hoş görebilir?

* * *

Kamçılar bana yöneldi.

Işıkları söndürdükten sonra beni bu korkunç yere bırakıp gittiler. Çok geçmeden avlunun kapısı açıldı. Işıklar yakıldı. Ve Saffet’le dört kişi daha içeri girdi. Saffet, kelime hazinesinde ne kadar müstehcen ve edepsizce söz varsa hepsini sayıyor: “… kızı ve ... kızı ve … kızı!” deyip yaklaşıyordu.” “Nedir bu yazdığın boş laflar bu herzeleler?” diyerek öfkesinden küplere biniyordu.

Sonra biri dikkat çekti: “Cezaevinin genel müdürü Hamza Paşa geliyor.” dedi. Genel müdür içeriye; hayat boyunca duymadığım ve hiçbir insanın

duymaya dayanamayacağı ne kadar müstehcen, ne kadar edepsiz, ne kadar vahşi söz varsa sayarak yaklaşıyordu. Ona, aşağılayıcı bir bakış ve öfkeyle baktım. Ellerinde kâğıtlar vardı. Güya benim yazdığım olduğunu söyleyip hepsini yırtıp attılar.

Hamza Paşa emir verdi: "Alın bunu, bundan fayda gelmez." deyip çıktı. Ancak hemen geri döndü. Yanında Saffet ve bir asker vardı. Sert ve korkunç bir hareketle beni yere yıktılar. El ve ayaklarıma kelepçe vurarak kasapların hayvan astığı gibi darağacına astılar. Suç üzerine eğitilmiş ve oldukça tecrübe kazanmış birtakım kişilerce vahşi bir şekilde dayağa çekildim. Bayılıncaya kadar Allah'ın adını tekrarlıyordum.

Ayıldığımda bir sedye üzerindeydim. Ne konuşacak ne de devinecek bir konumdaydım ancak neler olup bittiğinin farkındaydım. Beni hücreye götürdüler. Kendimi toparladığım zaman şiddetli bir kanama geçirdiğimi anladım. Kapıyı çalıp kanı kurutacak bir şey vermelerini, bir doktor gelmesini istedim. Ancak karşılık olarak küfür ve lânetler geldi. Gövdemin her yanındaki yara ve sızılardan acı içinde kıvranmaya devam ettim. Diğer yandan falakadan ötürü ayaklarımda sanki ateş yanıyordu. Allah'ı anmaya, namazla kendimi dinlendirmeye ve başıma gelen bu azaptan kendisine sığınmaya koyuldum.

* * *

On birinci günün sabahında Saffet zindanı açtı ve: "Buyur Doktor Macit!" deyip içeri girdi. Doktor Macit, askerî üniformalıydı ve yanında sağlık memuru Abdulmabud da vardı. Ayaklarımdan kan ve cerahat akıyordu. Vücudumun her yeri yara bere içinde ve balon gibi şişmişti. Acılar kemiklerime işlemişti. Doktor, sağlık memuruna: "Ayaklarının iltihabını sık, yaralarını pansuman yap ve hastaneye getir." dedi. İki asker nezaretinde hastaneye kaldırdılar. Hastanede bir gün kaldım.

Biraz rahat nefes aldım. İşkenceden kurtulduğumdan değil, yer değişikliğinden biraz ferahladım. Yoksa yara ve sızılar, vücudumu ateş gibi yakıyordu. Hastanede de hücreye kapatmışlardı ama hastanede olduğumu düşünmek bile beni ferahlatıyordu. Allah'a hamdettim. Yaralarım biraz iyileşinceye kadar hastanede bırakmalarını temenni ettim. Bu güzel hayal ile bir süre avundum.

Fakat heyhat! Evet heyhat! Zebaniler gelip bu hayalimi dağıttılar. Oradan alıp acı gerçeğe getirdiler. Beni, Şems Bedran'ın odasına götürdüler.

Dağlanmış ve yaralardan şişmiş ayaklarımın üzerinde güçlükle durabiliyordum. Vücudumu taşıyacak hâlim kalmamıştı. Fakat ne çare!

Arkamdan gelen zebaniler, kamçılarla tehdit ediyor, yavaş yürüdüğümde ayaklarıma, vücuduma kamçılarla vuruyorlardı. Hastanede Şems Bedran'ın odasına kadar yürüyemezdim. Yolun yarısında yere yığıldım. Askerler elimden tutup sürüyerek getirdiler. Böylece sürünerek Şems Bedran'ın odasına geldim.

Şems görür görmez öfkeyle Saffet'e seslendi. Rol yapar gibi ani bir hareket yaptı. Suratı hırçınlaşmış, öfkeden avurtları şişmişti. Gözleri baykuş gibi geniş suratının ortasında açılmıştı. Kolunu uzatıp parmağıyla da beni göstererek: "Bunu as ve beş yüz kırbaç vur!" emrini verdi. Vahşet, vahşet! Şems Bedran ve onun gibilerin tanıyabileceği barbarlık mı barbarlık!

Astılar ve Saffet'in teşrifine hazırladılar. Geldi, kollarını sıvayıp kırbacını eline aldı. Sonra da paşası Şems Bedran'ın emirlerini yerine getirdi. Beş yüz kırbaç… Evet evet, beş yüz. Kırbaçlar altında bana düşen, "Allah'ım, Allah'ım, Allah'ım!" diyerek feryat etmek ve ona yalvarmaktı.

* * *

Günler geçti. İşkence ve yasaklarını o kadar arttırdılar ki hastanın su içmesini bile engellediler. Yaz sıcağında bütün hastaların bütün gece su içmelerini yasakladılar. Öyle ki yarım bardak su bulmak mucize hâline geldi. Sağlık durumum son derece kötü olup ağır hasta olduğum için bana biraz su verilmesine izin verdiler.

Bitişik hücrede muhterem bir adam vardı. Verdikleri suyu onunla paylaşmak zorunda kalırdım. Suyu kendisine nasıl ulaştırdığımı anlatsam belki de inanmayacaksınız. Çünkü suyu gözlüğümün deri cebine doldurur, duvar aralığından kendisine uzatırdım. Susuzluğunu az da olsa gidermesinin bundan başka yolu yoktu. Vücudu kırbaç yaraları içindeydi. Suya son derece muhtaçtı.

Zalimler gerçekten işkence üzerinde uzmanlaşmışlardı. Eski, yeni ne kadar yol varsa hepsini kullandılar. Hünerlerine hüner kattılar. Öğrendiklerini de bizlerin üzerinde sergilediler.

* * *

Yirminci Asırda Bir Kandil

Yeşilin Penceremizden Girdiği Asır

Allah, kullarını her asırda farklı tarzlarda imtihan etmeyi murat etmiştir. İlk Müslüman nesil, Ebu Cehil'in başını çektiği bir işkence sürecinde imtihan edildi. Onlardan sonraki nesil, iç sorunlarla baş başa kaldıklarında imtihana tâbi tutuldular. Ardı ardına gelen her asrın, o asra simge olmuş bir imtihanı muhakkak vardır.

Müslümanların ellerindeki devlet nimetini beyliklere böldüğü zamanlarda yaşayanlar, o şartların imtihanını görmüş oldular. Haçlıların ve Moğolların saldırılarına maruz kalanlar da başka açıdan izlenebilen bir süreç geçirdiler ama herkes sınandı ve herkesten beklenen aynı şey oldu: Allah'ın yolundan sapmamak, sabretmek, İslam'ı muhafaza etmek.

Müslümanların, yaşadığı asrı, asırların en kötüsü, kıyamet alametlerinin zuhur ettiği, fitnenin kol gezdiği bir asır olarak görmesi, yaygın bir tutumdur. Geriden gelip o asırları topluca izleyenler ise gördüler ki gelen gidenden beter olmuş ve imtihan, her asırda şekil değiştirerek sürmüştür. İmtihanın şekli üzerinde derinleşenlerin bir bölümü, imtihana takılıp kalma gafletine düşmüşlerdir.

Bu gafletin en iyi müşahede edildiği şekil, durumun kötülüğüne, şerrin yaygınlığına sığınıp, evine kapanma hatasıdır. Nice enerjiler bu nedenle boşa harcanmıştır. Hayır adına ayakta durması gerekenler oturup kaldıkça, şer kendinde olmayan bir gücü kazanmış olmaktadır. Kullanılmayan her hayır, şerre verilmiş bir destektir.

Zaman ne olursa olsun, o zamanın gerektirdiği gayreti sergilemek esas olandır. Zamandan ürkmek ve bir kenarda özel hayatıyla baş başa kalmak, sahabe mantığı değildir. Zamanın bahane olarak kullanıldığı bütün vurdumduymazlıklar, akıbetin hüsran olmasına nedendir.

Yaşadığı asrın ihtiyacını iyi tespit edip, o ihtiyaç doğrultusunda cihat eden âlimler ve davetçiler, kendi asırlarında üzerlerine düşeni yapmış olmanın ötesinde, gelecek asırlara da ışık tutan ve hizmeti asırlara mal olan kimseler olmuşlardır. Onların bu tutumu, asırlarını ve geleceği idrak etmek olarak da yorumlanabilir. Bir Hasan Basrî, bir Ömer bin Abdülaziz, bu gözle incelendiğinde çok daha geniş bir zamana ve alana yayılmış hizmetlerinin nedeni de anlaşılmış olmaktadır. Bir asır sonra gelip bu şahsiyetleri inceleyenler, Ebu İnebe'nin hadisini idrak etmektedirler. Gerçekten de

Allah Teâlâ, her zamanda bir fidan yetiştirmekte ve dinini kimsesiz bırakmamaktadır.

Salahaddin Eyyübî, zamanının fidanıydı. İzz bin Abdisselam, Suyûtî, Fatih Sultan, kendi zamanlarının fidanları olarak dikilmişlerdi. Günü gelince meyve verdiler, bahçeyi yok olmaktan kurtarmaya vesile oldular.

Belki de Suyûtî başka bir asırda gelseydi, Fatih Sultan Lâle Devrinde gelseydi, adı anılmayan biri olacaktı çünkü her ağacın meyve vereceği zaman bellidir. O ağaç, o zamanda meyve vermesi için yetiştirilir. Tarihimizde önemli işaret taşlarından gördüğümüz şahsiyetler için bu tespiti yapmamızda bir sakınca yoktur.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*in, ümmetinin geleceğiyle ilgili verdiği haberlerin en önemlilerinden biri, dünyanın yeşillikleri ve servetiyle ümmetine açılması tehlikesidir. Ümmetinin fakir kalmasından korkmamıştır. Asıl korktuğu, dünya nimetlerinin ümmetine açılmasıdır. Ya da imtihanın bu sürece kaymasıdır.

Ashabıkiramdan itibaren bu süreç, hep endişe verici sonuçları beraberinde getirmiştir.

Bizim bu sürece teknoloji, modernlik, maddi imkânlar gibi isimler vermemiz sonuç açısından bir şey değiştirmiyor. Dini ayakta tutan ana unsurlarda zayıflamaya neden olduktan sonra, sebep modernlik veya teknoloji olmuş, bir şey değişmez. Müslüman'ın sabah namazını camide eda edemeyişinin nedeni, yaygın apartman hayatı veya başka bir neden olması hâlinde, sabah namazının ihmaline hiçbiri meşru bir mazeret oluşturmayacaktır.

Dünya nimetlerinin penceremizden bize göz kırpacağı, asırlar öncesinden bildirilmiş bir afetti.

Yirminci asrın başında, Müslümanların emperyalizm kıskacından kurtulduktan sonra karşılaştıkları en yaygın fitne, dünya fitnesi olmuştur. Ciddi bir dünyevîleşme, dünyevîleşmişlere imrenme ortaya çıkmıştır.

Dünyevîleşme, bir günün sabahından akşamına kadar ve keskin çizgilerle girmedi içimize. Önce 'neden' ekseninde dönen tartışmalar, ardından dünyevîleşmişlerin eğitimine terk edilmiş kuşaklar bu zemini hazırladı.

Dünyevîleşmenin içimize sızıp yerleştiğinin ilk belirtisi, nafile ibadetlerdeki ihmallerde görüldü. Ardından, ümmetin selefi salihini, ashap ve daha sonra da sünnetiyle maskelendirilmiş hâliyle Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimiz tenkit edildi. Genelde bu tenkit, bizzat nübüvvet makamına dil uzatılarak değil de sünnet ve sünnetin muhtevasıyla,

hadislerle cedelleşilerek yapıldı. Durumun vahametini idrak edip karşı duruş sergileyenler ve evine kapananlar oldu.

Evine kapananların yoğun olduğu yerlerde din zayıfladı. Bu zayıflama, önceleri kılık kıyafete yansıdı. Sonunda da akidede izleri görüldü. Batı medeniyetinin, Batı dinine dönüşmesine karşı tepkisizlik, İslam medeniyetini ezmeye çalışan bir çığa dönüştü.

Meseleyi sonu itibarıyla idrak eden Allah'ın seçkin kulları ise büyük bir karşı duruş sergilediler. Normal insan mesaisinin sınırlarını zorlayarak çalıştılar. Maddi imkânsızlıklara, durumu kavraması gerekenlerin ilgisizliğine rağmen çalıştılar.

Yazdılar, konuştular, talebeler yetiştirdiler. Şehir şehir, ülke ülke dolaştılar. Kınayanların kınamasına aldırmadılar. Siyasi otoritelerin baskılarına, zindan tehditlerine aldırmadılar. Gerektiğinde hicret ettiler ama yılmadılar. Örnek oldular, cesaret verdiler. Cepheyi temsil ettiler. Sabırları ve sebatları hayran bıraktı.

Bir yandan avamın dinî kimliğini koruma yollarını ihya ederken bir yandan da mevki sahibi şahsiyetler yetiştirdiler.

Onların gecesi gündüzü olmadı; güneşi görseler de görmeseler de çalıştılar.

Sonuçlara aldırmadılar.

Kullardan beklenti içinde olmadılar. Allah'ın katındakinin daha kalıcı ve daha hayırlı olduğu imanı, onlara hız verdi.

Yirminci asırdaki dünyevîleşme ve dünyevîleşmenin sonucu olarak da ibadetlerde gevşeme, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sevgisi ve taziminde gerileme fitnesine karşı en bereketli gayretleri gösterenlerden biri, Suriye asıllı Halep ulemasından Şeyh Abdullah Siracuddin'dir.

Tasavvuf Meşrebi de Fidan Verdi

Allah'ın her zaman için farklı şartlarda diktiği bu fidanların kimi, tasavvuf meşrebinden geldi. Kimi hadis ehli arasından, kimi tefsircilerden çıktı. Bir kısmı da edebiyat öğretmeni iken yola çıktı ama her biri aynı hizmeti eda etti. Yetiştikleri meşreplerini öne çıkarmadılar. Çünkü meşreplerini dava olarak önde tutanlar yöresel kaldı, geleceğe taşınacak izler bırakamadılar.

Tasavvuf kökenli olup da Müslümanların tümünü kuşatan ve zamanlarını aşan fidanların tesiri daha büyük oldu. İzleri daha derin açıldı. Bir Hasan El Benna bunun en iyi örneklerindendir. Böylece tasavvufun, ulu orta tenkit

edildiği gibi içine kapanık yaşamanın adı olmadığı da izah edilmiş olmaktadır.

Tasavvuf kelimesi ilk defa hicretin 150. senesinde kullanıldı. Kurum olarak da hicretin üçüncü asrında anılır oldu. Üçüncü asırdan itibaren, tasavvuf müntesiplerinin içinde zamanının Selmani Farisîleri olan tipleri bulunduğu gibi, hâlâ izi silinemeyen lekeleri çizenler de olmuştur.

Tasavvuf berrak bir zeminde ve büyük maksatlarla iş yapan Allah dostlarının elinde doğdu, büyüdü.

Babasından Söz Ediyor

'Babam ibadet ve salih ameller konusunda pek titizdi. Namazların hepsini camide kılardı. Soğuk kış günlerinde bile camiyi terk etmezdi. Özellikle de sabah namazını!

Büluğ çağına ermediğim küçüklük günlerimde kışın sabah namazına onunla giderdim. Sünneti kılar sonra da cemaatle beraber sabah virdini okurdu. Vird bitince farza dururdu. Tam sünnet üzere uzun uzun okurdu namazda.

Cuma günü sabahında sünnette olduğu gibi, birinci rekâtta Secde suresini okur, secdesini yapardı. İkinci rekâtta da Dehr suresini okurdu. Onun her cuma sabahı böyleydi. Namazdan sonra da tesbihatını ihmal etmezdi.'

Yirminci Asrın Fidanlarından
Şeyh Abdullah Siracuddin Hüseynî

1924 yılında Halep'te doğdu. 2004 yılında da orada vefat etti.

Âlim ve muttaki bir babanın çocuğu olarak doğdu. O dünyaya geldiğinde babası, irşat ve eğitimin en uç hizmetlerini yürütüyordu. Oğlunu da çocuk yaşlarından itibaren, kendi izinden yol sürmeye alıştırdı. **Babasının Kur'an hakkındaki sözlerinden etkilenerek kendi kendine on üç yaşındayken hafız oldu.**

Hafız olması konusunda babasının kendisine tembih yapmadığını söylemiştir. Bu da küçük yaşta iken bile babasının yönlendirmelerinin üzerindeki etkisini göstermektedir. Babası bütün faaliyetlerinde onu beraberinde bulundurdu. Erken yaşlarda ilim ve dava meclislerine katıldı. Yaşının küçüklüğüne rağmen büyüklerin meclislerine katıldı.

Hafızlık ve diğer ilimleri babasının himayesinde tahsil ederken kendi ifadesiyle, tatil dönemi olan yaz aylarını hadis ezberlemeye ayırdı. **Damadı**

Nureddin Itr'ın tespitine göre bu şekilde seksen bin hadis ezberledi. Ezberlediği hadis kitapları arasında *Kütübi Sitte*, *Terğib ve Terhib* gibi önemli hadis kitapları bulunmaktadır.

Babasının emriyle yirmi yaşlarında iken mihrap ve tedris hizmetine başladı. Babasının açtığı sitil ve mekânları kullanarak çalıştı. Fitnelerin büyüklüğüne ve yaygınlığına bakmadan dersler verdi. Talebelerini kitap ve sünnet ekseninde düşünmeye ve konuşmaya yönlendirdi. Müslümanların tekfir edilmesine, sapıklıkla itham edilmesine karşı gayet hassas davrandı.

Dokuz çocuğu oldu.

Halktan hiç kopmadı. İlim adamlarıyla oturduğu kadar, sade vatandaşlarla da oturdu, onların dertleriyle ilgilendi. Kendisini ziyaret eden talebelerle hususi ilgilenirdi. Kim ziyaretine gelmişse ona, onun durumuyla ilgili konuşurdu. Tüccardan ziyaretçisi olunca zekâtı ve faizi anlatırdı. Talebeler gelince ilimden ve takvadan söz ederdi.

Akidede selefî mezhebinden ayrılmadı. İman konularında tartışmalara sıcak bakmıyordu. Fıkıhta ise Hanefî mezhebini okuttu, onu tercih etti.

* * *

Hizmet Anlayışı

1958 yılında, onun da ders okuttuğu medreselerin ders müfredatıyla oynanmak istendi. Gizlice medreseler ilga edilmek isteniyordu.

Hoca arkadaşları, bu duruma esef ettiler, çaresizliklerini dillendirdiler. Şeyh Abdullah Siracuddin'in çıkışı ise pek anlamlı ve ibret vericiydi:

'Arkadaşlar!

Medrese dediğin, duvarlar değil; biziz! Biz ders vermeye hazırken neyi kapatabilirler ki?'

İz Bırakan Ahlâkı

Onun ahlâkından veya şahsiyetinden söz edileceği zaman ilk konuşulması gereken, onu dolduran Allah ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* sevgisidir. Otururken, konuşurken tavırlarına hâkim olan bu sevgidir ondaki sevgi.

Babasından ona intikal eden ve kendisinin ilerlettiği saygınlığa rağmen tevazu en belirgin tavrıydı. Üstten bakan, beğenmeyen sözcükler kullanmadı.

Cömertti.

Sabırlıydı. Suriye'nin geçirdiği ağır dönemde, fevrî konuşmalar yapmadı. Konularını gündelik meselelerden seçmedi. Çekemeyenlerinin güttüğü haset davalarına kulak asmadı, yoluna devam etti. Siyasi zulümlerden yılmadı. Rabbine tevekkülünü sarsmadı. Ameliyat olmasını gerektirecek bir fıtıktan muzdarip olduğu hâlde, ameliyat için avretinin açılması gerektiğini öğrenince, yıllarca eziyete katlandı, avretinin açılmasına izin vermedi.

Gerektiğinde Hicret Etti

1980 yılında Suriye'de devletin binlerce Müslüman üzerinde katliama dönüştürdüğü ve Hama olayları olarak bilinen baskı sürecinde Medine'ye hicret etti. Dönüş şartları oluşuncaya kadar orada kaldı. Çalışmalarına orada devam etti.

Allah, diktiği fidanını zalimlere kırdırmadı. O fidan, ağır kış şartlarında Medine ikliminde muhafaza edildi.

Tasavvufa Bakışı

Tasavvufun mü'mine kazandırmak istediği güzellikler onda vardı. Dünyalık peşinde değildi. Kendini dininin hizmetine adamıştı. Tasavvufu asırlarca meşgul eden tartışmalı meselelere kör bir dalışla da dalmıyordu. Güzelliklerini alıyor, tepki gösterilmesi gereken durumlarda da tepki gösteriyordu. Bilhassa İbni Arabi'nin üzerinden yürütülen tartışmalardan uzak duruyor, kitaplarının okunmasını menediyordu.

Tasavvufa dalmış hâline rağmen, tasavvufun karşı tarafında duran İbni Teymiye'yi ayrıntılarıyla okuyor, kitaplarını kaynakları arasında tutuyordu.

Damadı Nureddin Itr'ın, Şeyh'in hayatıyla ilgili yazdığı kitabında *(sh. 216)* naklettiği bir konuşmasında, tarikat âleminin önemli tartışma konularından biri olan rabıta hakkındaki görüşünü şöyle anlatmaktadır:

'Bu konuşma, benimle Şeyh efendi arasında 1994 yılında cereyan etmiştir.

Kendisine, tasavvuf ehlinin rabıta olarak adlandırdığı şeyi sordum. Bunu müridin ibadet veya zikrullah esnasında şeyhini zihninde hatırlaması olarak yorumlayıp yorumlayamayacağımızı sordum. Sonra da Ramazan Buti'nin rabıtayı bir sevgi türü olarak gördüğünü belirttim. Cevap olarak şunu söyledi:

Asıl olan insanın, Allah'ın kendisini gördüğünü hatırlamasıdır. Eğer bunu beceremiyorsa o zaman, şeyhinin kendisini görmesi hâlinde ne durumda

olacağını, nasıl çekineceğini düşünür. Bundan da anlar ki Allah'ın onu görmesi hâli çok daha büyük ve önemlidir. Böylece gafletinden uyanır, kendine gelir.

Bunun ötesine gidip, aşırıya kaçanlar var. Mürid, şeyhinde yok olmayı ister. (Ses tonunu ağırlaştırarak) Şeyh de senin gibi insandır. Nasıl onda yok olursun? Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemde yok olsana!

Takva, haşyet ve huşu ehli âlimlerin hâllerini hatırlamada rabıta yapmanın sakıncası yoktur. Böylesi kalbe huşu verir.'

Annesinden Söz Ediyor

'Saliha, muttaki, tertemiz bir kadın olan annemle haccetmeye beni muvaffak kıldığı için Rabbime hamdediyorum. Haccettiğimiz o sene Arefe vakfesi cuma günüydü. Ona epey hizmet ettim. Hastalandı, hizmetini ben gördüm. Çok duasını aldım, benden memnun oldu. Ayaklarını öpmem için bana izin vermesini istedim, razı olmadı. Onun dalgınlığından istifade ettiğim anlar, ayaklarını öpüyordum.

Hac bitince, mübarek ziyaretimizi yapmaya yöneldik. Ravza'nın önünde bana çok dua etmesini istedim. O da bana orada çok dua etti. Allah'a hamdolsun.'

Abdullah Siracuddin'i Farklı Yapan Özellikleri, Hizmetin Yaşadığı Zaman Dikkate Alınarak Yapılan Şekli

1- Büyük bir âlimin, hizmet adamının, takva bir kadının çocuğu olarak hayata başlaması önemli bir ayrıcalığı olmuştur. İlerleyen dönemlerinde de ailevi kimliğinin etkisi bariz bir şekilde görülmüştür. Babası Muhammed Necib Siracuddin ve oğlu Abdullah Siracuddin, âdeta bir bütünün iki parçaları gibi oldular.

Değerli bir ilim adamı, hizmet ehli babanın izinden gitmek üzerinde durulması gereken bir nokta olmakla beraber, kendisinden sonra açtığı çığırı dolduracak bir çocuk bırakamayan pek çok âlimin durumuna bakılırsa, baba ve oğul açısından ciddi bir başarıdan söz etmek mümkündür.

Şüphesiz böyle bir durum olsa olsa Allah Teâlâ'nın lütfetmesiyle olur. Baba üzerine düşeni yaptı, bebeklik günlerinden itibaren yetiştirmeye gayret etti. Anne görevini yaptı. Evlat, işi ciddi tuttu, çalıştı, yoruldu. Allah Teâlâ da lütfetti, baba ve oğul, ilimde ve hizmette birbirini tamamlayan iki

parça gibi oldu. Bu lütfun değerlendirilmesi, sadece baba-oğul açısından yapılmamalıdır.

Eda ettikleri hizmet yönünden de tahlil edilmesi hâlinde iyi bir sonuç ortaya çıkmaktadır: Babanın başladığı hizmet hamlesi, yarım asra yakın bir zaman devam ettikten sonra, oğlunun, babanın bıraktığı yerden usul ve kaynak değişikliği yapmadan elli yıla yakın bir zaman devam ettirmesi, hizmet hamlesinin yüz yıl sürmesini doğurdu. Bereket arttı, çevre büyüdü böylece.

2- Abdullah Siracuddin'de dikkat çeken önemli bir husus; ebeveynine karşı olan saygı ve ilgisidir. Bizzat kendisinin annesine olan saygısını ve hizmet aşkını anlatmasından bu durum anlaşılmaktadır. Çevresinde, kendisine kulak veren binlerce dinleyeni, ders halkalarına katılanı bulunan bir âlim ve kişiliği halka mâl olmuş bir şahsiyet olarak, annesine değil vakit ayırması, onun hizmetini bizzat kendisinin yapmaya çalışması, annesine saygısından ötürü, onun ayaklarını öpmeye çalışması ve bunun süreklileşmiş bir tavra dönüşmesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir hususdur. Annesiyle yaptığı hacdaki hatırasından söz ederken, mübarek yerlerde ondan dua almış olmasını, Rabbine hamdettiği nimetler arasında saymaktadır.

Aynı tavrı babasına da gösterdiğinde şüphe yoktur. Babası onun için sadece bir baba da değildir. İlim halkalarına katılması ve cemiyet insanı olması, babasının planlaması sayesinde olmuştur. Babası onu çok küçük yaşlardan itibaren cemaat meselelerinin konuşulduğu toplantılara katmış, anlayıp anlamadan o da o meseleleri zihnine yerleştirmiştir.

Daha sonraki yıllarda, **Abdullah Siracuddin** olduğu dönemlerde, elini öpmek için insanların birbirini ezdiği zamanlarda o, kendisinde ne varsa onun babasına ait olduğunu samimi bir şekilde itiraf etmekten gurur duymuştur. Kendi adından önce babasının adını ihya etmeyi tercih etmiştir. Bu bir vefadır, nimetin sahibini takdir etmektir.

Âlim bir insanın ebeveyni ile ilgili bu tutumu, bizi iki hususta düşünmeye sevk etmektedir.

Birincisi:

Allah'a kulluktan sonra mü'min için en önemli emir olan anne ve babaya itaatte mükemmel bir örnek olmuştur. Onun bu örnek hâli, konuşmalarında, yazılarında bereket olmasına vesiledir. Yazdıklarının adamı olmak, konuştuklarının sahibi olmak, nice meşhurlara nasip olmamış bir meziyettir. Hocaefendinin bu hâli, diplomasıyla ve mevkisiyle kimlik kazandığını

zannedip, ebeveynini ihmal etmekte bir sakınca görmeyen ya da onları kardeşlerine havale edenlere ciddi bir ders oluşturmaktadır.

İkincisi:

İnsanın yol almaya çalıştığı dünya hayatında duaya olan ihtiyacı sınırsız denecek kadar çoktur. Bilhassa anne ve baba duası, peygamber duası mertebesindedir. Hatta onların ne iyi ne kötü hiçbir dua etmemiş olmaları dahi afettir. Anne ve babanın duası kesinlikle yol azığı olarak bulundurulmalıdır. Bilhassa, annenin düşkün olduğu zamanında çocuğuna dua etmesi, bu duanın mekânının Arafat olması, Ravzayımutahhara olması, beşeri ölçülerle tarif edilemez bir membaya sahip olmanın ta kendisidir.

Hocaefendinin, pek çok salih amele muvaffak kılınmasındaki hikmet elbette kâmilen bilinmez ama anne ve babasının ona yapmış olduğu duaları, ondan razı olmaları rahmetin ta kendisidir.

Eserlerinin Arapça konuşan ve konuşmayan Müslüman halklar arasında, tesir gücü yüksek kitaplar olarak benimsenmesi, kitaplarının muhtevasıyla amel edilmesi için okunuyor olması boşuna değildir.

3- Hocaefendinin yetiştiği ve hizmet ettiği dönem, İslam'ın iki kaynağı Kur'an ve Sünnet'in zayıflatılmaya çalışıldığı bir zamandır. Bunun en tabii sonuçlarından biri de Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin peygamberlerden bir peygamber hâline getirilmeye çalışılmasıdır. İslam toprağı ve Müslümanların beyinleri bu tuzağa hizmet edecek binbir ağla örülmüş durumdadır.

Bu büyük fitneye karşı Abdullah Siracuddin'in hizmetlerinden şu sonuçlar çıkmıştır:

a- Kur'an ve Sünnet'i öne çıkarmada çok ciddi ifadeler kullanmış, Kur'an'la konuşma, hadisle konuşma prensibine ısrarlı bir vurgulama yapmıştır. Tavırlarında ve kararlarında bu Kur'an/Sünnet önceliği açık bir şekilde öne çıkmıştır.

b- Başta Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* olmak üzere ümmete ait isimleri, yerlerinden oynatmamaya çalışmıştır. Yaşadığı dönemde örneği yaygın olmayan bir Peygamber sevgisi onu, yazılarını, konuşmalarını kuşatmıştır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*in adını muhteşem bir edeple anmaktan başlayan bir ciddiyetle yola çıkmış, İmam Malik'in Medine sokaklarında yürüme mantığına benzer bir saygıyla bu yolculuğu sürdürmüştür.

Onun bu saygısının sünnetlere, hadislere, ashaba nasıl yansıdığı çok rahat anlaşılacaktır. Defalarca basılan ve büyük bir saygı içinde okunan

muhteşem eseri, *'Seyyidüna Muhammed Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'* adlı eseri, pek çok sayfasında okuyanın kendisini asırlar ötesine gitmiş gelmiş olarak hissettiği bir kitaptır.

c- İsimleri yerlerinden oynatmama gayreti, ümmetin geçmiş büyüklerini takdir ve saygı ile anma gibi bir tutumu da beraberinde getirmiştir. Ashabı, mezhep imamlarını, hizmet erbabını bu usulle incelemiş ve tanıtmıştır. Mesela İmam Gazali'nin hadis bilgisi konusunda tenkit edilmesine karşı onu haklı gerekçelerle müdafaa etmeyi benimsemiştir.

d- Nafile ibadetlerin ihmal edilmesini, kayma sürecinin başlangıcı olarak telakki etmiş ve nafilelere sarılma yollarını ihya etmeye çalışmıştır. '*Et-Takarrubu ilellah'* adlı kitabında bu yönü çok açık bir şekilde ortaya çıkar.

4- Hocaefendinin kendisine hizmet mekânı olarak camiyi seçmiş olması veya babasının camide başlattığı hizmet hamlesini, aynı yerde sürdürmesi, çalışmalarının bereketlenmesine vesile olmuştur. Konuşmalarının ve yazılarının daha çok vahiy kaynaklı olmasını sağlamıştır. Bunun bir başka yorumu da mihrap vekâletinde, mihrabın ilk sahibinden, insanlara açılmamış yollarla teyit görmesidir.

5- En ağır imtihanlardan biri olan hicretle muhatap olduğunda tereddüt etmedi. Sadece çok yaşlı olan annesinden izin alma ihtiyacı hissetti. İzin verince de hicret yolunu tuttu.

6- Dengeli bir siyaset izledi. Tasavvufa olan ilgisi, hadisle olan bağını; halkla olan yoğun ilişkisi, ibadet ve ihlasını etkilemedi. Uhdesindeki sorumlulukları birbirine ezdirmedi. Aile ortamını boş bırakmadı. Camide olması onu sokaklardan uzak hâle getirmedi ama sokak kültürüne de kaymadı. Vakur, zahid, abid, âlim kişiliğinden hiç taviz vermedi.

Hadisçiliğine bakıldığında iyi bir hadisçi, tasavvufla olan yoğunluğuna bakıldığında iyi bir mutasavvıf, yazdığı tefsire bakıldığında iyi bir müfessir, halkla olan irtibatına bakıldığında iyi bir siyasetçi gibi görüldü.

İlmî kimliğini çok iyi kullandı. Mesela, onun bulunduğu makamdaki bir âlimin, İbni Teymiye'nin eserlerini okumasının doğurabileceği mahzurlara aldırmadı. İbni Teymiye'den istifade edeceği şeyler varsa onları aldı. Damadı Nureddin Itr, İbni Teymiye'nin kitaplarını, ilk baskılarından itibaren başucunda bulundurduğunu söylemektedir.

Gösterilmesi gereken bir tepkiyi çok rahatlıkla ortaya koyabildi. Tasavvuf erbabının nefis tezkiyesi konusunu her şey olarak görmesini tenkit etmiş, mü'min bir insanın yapması gerekenlerin çok daha fazla olduğuna değinmiştir.

Allah ona rahmet etsin.

Asrımızda, ilim ve cihat meyvesi versin diye dikilmiş fidanlardandı.

Eserlerinin Adında Yaşayan Heyecanı

- Efendimiz Resûlullah Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*
- Allah'a Yakın Olmanın Yolları
- Ahiret Âlemlerine ve Durumlarına İman
- Dua
- İzzet ve Celal Sahibi Yüce Allah'a Söz ve Amellerin Yükselmesi
- Allah'tan Başka Hiçbir İlah Olmadığına ve Efendimiz Muhammed'in Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Olduğuna Şehadetimiz
- İslam'da Namaz
- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*e Salât
- Yüce Kur'an'ın Okunması
- Kur'an-ı Kerim'in Bilgi ve Belgeye Sevki
- Kur'an-ı Kerim'in Âlemler ve Evren Üzerinde Düşünmeye Sevki
- Fatiha Suresi Etrafında
- Hucurat Suresi Etrafında
- Kâf Suresi Etrafında
- Kevser Suresi Etrafında
- İhlas ve Muavvizeteyn Sureleri Etrafında
- Beykuniye Manzumesi Şerhi

Diyor ki:

'Allah Teâlâ, kulun O'nu sevmesine bir alamet koymuştur. O da Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme uymaktır. 'De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve sizin günahlarınızı mağfiret etsin. Allah; Ğafûr ve Rahîm'dir.' *(Âl-i İmran, 31)*

Bu, Allah'ın kulu sevmesinin şartıdır. Resûlullaha uyarsa Allah'ın sevgisine erer.

Kimi de Allah severse, dünya ve ahirette kendisini korumuş olur. Zira Allah'ın kula sevgisi süreklidir, bakidir. Allah Teâlâ bir gün kulunu sevip ertesi gün de silmez.'